

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ALMAN DİLİ VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**ELİF ŞAFAK “AŞK” VE FERİDUN ZAIMOĞLU “LIEBESBRAND” ADLI
ESERLERİNDE “AŞK” VE “HÜZÜN” İMGELERİNİN DİYALEKTİK
ÇÖZÜMLEMESİ**

Üzeyir DURU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2011

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ALMAN DİLİ VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**ELİF ŞAFAK “AŞK” VE FERİDUN ZAIMOĞLU “LIEBESBRAND” ADLI
ESERLERİNDE “AŞK” VE “HÜZÜN” İMGELERİNİN DİYALEKTİK
ÇÖZÜMLEMESİ**

Üzeyir DURU

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Cavidan ÇÖLTÜ İMREN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2011

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Alman Dili ve Eğitimi Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Yrd. Doç. Dr. Cavidan ÇÖLTÜ İMREN
(Danışman)

Üye: Doç. Dr. Asım YAPICI

Üye: Yrd. Doç. Dr. Silvia ZINZADE AKINCI

ONAY

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylıyorum.

.../.../ 2011

Prof. Dr. Azmi YALÇIN
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, tablo, çizelge, şekillerin kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

ELİF ŞAFAK “AŞK” VE FERİDUN ZAIMOĞLU “LIEBESBRAND” ADLI ESERLERİNDE “AŞK” VE “HÜZÜN” İMGELERİNİN DİYALEKTİK ÇÖZÜMLEMESİ

Üzeyir DURU

Yüksek Lisans Tezi, Alman Dili ve Eğitimi Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Cavidan ÇÖLTÜ İMREN

Kasım 2011, 108 Sayfa

Aşk, geçmişte ve günümüzde üzerinde en çok konuşulan, yazılan konulardan birini oluşturmaktadır. Ancak aşk ile ilgili konuşulanlara da, yazılanlara da bakıldığında kavuşamama, ayrılık, yalnızlık, hasret gibi duygulara yer verilerek ilintili olduğu hüznün duygusuna değinilmeden geçilmemelidir. Bu bağlamda eserlerini incelediğimiz Elif Şafak ve Feridun Zaimoğlu'nun da aşkı anlatırken, diyalektik devinimi içerisinde bulunan hüznü anlattıkları görülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Elif Şafak'ın “Aşk” ve Feridun Zaimoğlu'nun “Liebesbrand” adlı eserlerinde aşk ve hüznün kavramlarının nasıl ele alınıp okuyucuya aktarıldığını; olay, olgu ve kavramların derinlemesine inceleme alanı olan diyalektik bakış açısıyla ve karşılaştırmalı bir yöntemle ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: aşk, hüznün, güven, diyalektik devinim, karşılaştırmalı yazınbilim

ZUSAMMENFASSUNG

DIE DIALEKTISCHE ANALYSE DER BILDER “LIEBE” UND “TRAUER” IN DEN WERKEN VON ELİF ŞAFAK “AŞK” UND FERİDUN ZAİMOĞLU “LIEBESBRAND”

Üzeyir DURU

Magisterarbeit, Abteilung für Deutschdidaktik

Betreuer: Ass. Prof. Dr. Cavidan ÇÖLTÜ İMREN

November 2011, 108 Seiten

Die Liebe eins von den früher und heute gesprochene und geschriebene Thema. Aber wenn man das gesagte und geschriebene beachtet, kann man auf die gefühle der Trauer wie das Nicht-zusammen, die Trennung, das Alleinsein und die Sehnsucht nicht hinwegschauen. In diesem Zusammenhang stellt man fest, dass sowohl Elif Şafak als auch Feridun Zaimoğlu die Trauer, die sich in einer dialektischer Bewegung befindet, erzählen, während sie auch die Liebe erzählen.

Die Ziel dieser Arbeit ist zu sagen wie die Begriffe “Liebe” und “Trauer” in den Roman “Aşk” von Elif Şafak und “Liebesbrand” von Feridun Zaimoğlu den Lesern überliert sind. Mit dem dialektischen Gesichtspunkt und der kontrastiven Methode wurde. Die Handlung, das Ereignis und die Begriffe ausführlich analysiert.

Schlüsselwörter: Liebe, Traurigkeit, Treue, dialektische Bewegung, Vergleichende Literatur

ÖNSÖZ

Karşılaştırmalı Yazınbilim alanının alt dalı olan imge çalışmalarının genellikle klasik imge karşılaştırması şeklinde olduğu fark edilmiştir. Çalışmamızda imge çalışmalarına bir boyut daha ekleyerek aşk ve hüznün imgelerini diyalektik boyutuyla da ele alıp bu kavramları yazın çemberi içerisinde yer alan felsefi, psikolojik ve sosyolojik boyutuyla irdelenmesi ve yeni çalışmalara ışık olması hedeflenmiştir.

Bu çalışmamda bana yol gösteren, Karşılaştırmalı Yazınbilim alanlarında ki çalışmalarıyla bana ışık olan, bilgi ve birikimlerini sabırla aktaran tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Cavidan ÇÖLTÜ İMREN'e en içten teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Tez danışmanımı belirleme sürecinde ve ders aşamasındaki değerli katkılarından dolayı bölüm başkanımız, Prof. Dr. Tahir BALCI'ya saygılarımı iletir ve teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamın ilerleyen bölümlerinde, değerli görüş ve düşüncelerini benimle paylaşarak, bu alanda farklı bakış açıları kazanmamı sağlayan Doç. Dr. Asım YAPICI'ya en içten saygılarımı iletir ve teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmanın düzeltme aşamasında değerli yardımlarından dolayı Yrd. Doç. Dr. Yasemin DERANCIK'a teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmamın her aşamasında her türlü katkı ve yardımı sağlayan değerli dostum Adem ALBAYRAK'a çok teşekkür ederim.

Son olarak yardımlarını her zaman yanımda hissettiğim, çalışmamda her türlü yardımı esirgemeyen sevgili aileme en içten şükran duygularımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iii
ZUSAMMENFASSUNG	iv
ÖNSÖZ	v
EKLER LİSTESİ	viii

BÖLÜM I GİRİŞ

1.2.Çalışmanın Amacı	4
1.3. Çalışmanın Önem ve Yöntemi	4
1.4. Çalışmanın Temelini Oluşturan Disiplinler	5
1.4.1. Yazın ve Yazın Bilimi	6
1.4.1.1. Yazın Sosyolojisi	7
1.4.1.2. Yazın Felsefesi	9
1.4.1.3. Yazın Psikolojisi	10
1.4.2. Karşılaştırmalı Yazınbilim	11
1.4.2.1. İmge - İmgebilim	13
1.4.2.2. Kültürlerarasılık	14

BÖLÜM II KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Diyalektik	17
2.1.1. Diyalektik Düşünce	17
2.2. Aşk ve Hüzün Kavramlarının İrdelenimi	21
2.2.1. Aşk	21
2.2.1.1. Mecazi Aşk	24
2.2.1.2. Hakiki Aşk	26
2.2.2. Hüzün	29

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUMLAR

3.1. Roman ve Roman Özellikleri.....	33
3.1.2. Elif Şafak'ın "Aşk" Adlı Eserinin Romansal Özellikleri	33
3.1.3. Ferudun Zaimoğlu'nun "Liebesbrand" Adlı Eserinin Romansal Özellikleri	34
3.2. Eser Özetleri.....	35
3.2.1.Elif Şafak "Aşk"	35
3.2.2. Feridun Zaimoğlu " Liebesbrand"	46
3.3. Eserlerin ana Karakterleri	54
3.3.1. Elif Şafak'ın "Aşk" Adlı Eserinde Ana Karakterler.....	54
3.3.1.1. Ella.....	54
3.3.1.2. Zahara	56
3.3.1.3. Şems	58
3.3.1.4.Mevlana	60
3.3.2. Ferudun Zaimoğlu'nun "Liebesbrand" Adlı Eserinde	62
3.3.2.1. Tyra	62
3.3.2.2. David	64
3.4.Adı Geçen Eserlerde Hakiki ve Mecazi Bağlamda Aşk ve Hüzün Diyalektiği.....	68

BÖLÜM IV

SONUÇ

79

KAYNAKÇA.....	83
EKLER.....	88
ÖZGEÇMİŞ	108

EKLER LİSTESİ

	Sayfa
EK 1: Elif Şafak	88
EK 2: Feridun Zaimoğlu.....	90
EK 3: Mevlana Celaleddin Rumi	92
EK 4: Şems-i Tebrizi.....	95
EK 5: Zahara'nın Ella'ya Mektubu	97
EK 6: Ella'nın Zahara'ya Mektubu	100
EK 7: Gönlü Geniş ve Ruhu Gezgin Sufi Meşreplilerin Kırk Kuralı:	102

henüz şiir olmadı senli sözler
daha ham pişmedi düşünceler
hüzün aşk, aşk hüzün
sen aşk, ben hüzün
vuslatımız olsun aşk-ı hüzün...

Üzeyir DURU

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bir kavram olarak aşk, insan yaşamının bir itkisi ya da iksiri olarak tanımlanabilir. Bu yalın anlamsallaştırma elbette aşk gibi hiçbir boşluğun alamayacağı kadar soyut ve somutlaştırılmaya çalışıldığında da hiçbir boşluğa sığmayacak kadar büyük bir imgenin salt bir bakış açısı ya da klasik imge karşılaştırılması şeklinde incelenmesi olanaksızdır. Çünkü çalışmamız olan aşk ve hüznün kavramları klasik karşılaştırma yapılamayacak kadar geniş olguları barındırmaktadır.

Özellikle teknolojik ve iletişimsel araçların gelişimiyle birlikte kültürler arasındaki farklar gün geçtikçe azalmakta ve toplumlar birbirleriyle daha çok yakınlaşmaktadır. Bu yakınlaşmayla birlikte toplumların birbirlerini tanımaları ve kaynaşmaları kaçınılmaz olmaktadır. Bu süreçte evrensel olan aşk ve hüznün gibi duygular devreye girerek toplumlararası uçurumlar olduğu varsayılan dil, din, ırk gibi olgular ortadan kaybolmalı ve sevgi çemberinde insanlar hoşgörü ortamı oluşturabilmelidir.

Çalışmamız, Elif Şafak ile Feridun Zaimoğlu'nun eserlerinde aşk ve âşık olunanın kaybedildiğinde ya da ulaşılamadığında hissedilen hüznün karşılaştırmalı diyalektik irdelenimidir. Buna bağlı olarak eserlerde belli başlı motifler incelenmiştir. Bu motifler, aşk kavramı içinde yer aldığından acı, hüznün, sevinç, güven, ümit, inanç... gibi kavramlardır.

Yazarlardan Elif Şafak'ın "Aşk" adlı eserinde aşk ve onunla ilintili olan hüznün kavramını daha çok tasavvufî boyutuyla ele alırken, Feridun Zaimoğlu'nun "Liebesbrand" adlı eserinde kadın ve erkeğin birbirlerine olan aşkını ve kadının karşılık vermemesinden kaynaklı hüznün olgusu konu edinilmiştir.

Şafak'ın "Aşk" adlı eserini irdelediğimizde yazarın, aşkı hem ilahi hem de dünyevi boyutta paralel bir şekilde ele aldığı görülmektedir. Yazar bu eserini yazmadan önceki durumunu şu şekilde açıklayarak: "Bundan uzun zaman önceydi. Bir roman düştü gönlüme. Aşk Şeriatı. Yazmaya cesaret edemedim. Dilim lal oldu, kalemimin ucu kör. Kırk fırın ekmek yemeye yolladım kendimi. Dünyayı dolaştım. İnsanlar tanıdım,

hikâyeler topladım. Üzerinden çok bahar geçti. Fırınlarda ekmek kalmadı; ben hâlâ ham, aşta bir çocuk gibi toy” (Şafak, 2009, s.35) konunun önemini ve hassasiyetini ifade etmektedir.

Şafak, aşkı betimlerken aşta ilahi boyutu çerçeve anlatım tekniği kullanarak Türk kültürüne yüzyıllar önce düşünsel, felsefi ve hümanist bağlamda damgasını vurmuş, İslam tasavvufunun önde gelen isimlerinden Mevlana¹ ve bir o kadar önemli şahsiyet, Şems-i Tebrizi²'nin karşılaşmaları, düşünsel boyutta birbirlerinden etkilenmelerini, dostluklarını ve ilahi aşkı topluma yansıtması bakımından önemlidir.

Feridun Zaimoğlu'nun Liebesbrand adlı eserinde ise aynı kültürde yetişmiş ama ayrı milletlerden olan David ve Tyra'nın aşkları da bu bağlamda aynı ilginç örneği teşkil etmektedir. Zaimoğlu aşkı kadın ve erkek arasında geçen duygu yoğunluğu olarak görmekte ve bu duygu yoğunluğunu farklı bir kurgulamayla okuyucuya sunmaktadır. Zaimoğlu adı geçen eseri üzerine bir söyleşisinde aşkla ilgili düşüncelerini: “Beni ilgilendiren sadece kadınla erkek arasındaki aşk, bunun ötesindeki her şeyi önemsiz buluyorum. Kadın ile erkek arasındaki aşta sadece tek bir şey kastediliyor: Mutlak ve sınırsız bir kendini verme ve dışa kapanma aşta çok önemli roller üstlenir”³ şeklinde ifade ederek, incelediğimiz “Liebesbrand” adlı eserinde de sözünü ettiği tanımlamaya uygun bir aşkı konu edinmiştir.

Adı geçen bu iki eserin konusunun evrensel değerler olan aşk ve hüznün kavramları olması nedeniyle kültürlerarasılık konusunun yanında, yazının sosyoloji, felsefe ve psikoloji ile olan ilişkileri de çalışmamızda yer almıştır.

Çalışmamızda özellikle Elif Şafak'ın “Aşk” ve Feridun Zaimoğlu'nun “Liebesbrand” adlı eserlerini seçmemizin başlıca nedenleri her iki yazarında kültürlerarasılığı yaşamış ve eserlerinin konularının odak noktalarının aşk ve hüznün

¹ Mevlana, esas adıyla Muhammed Celaleddin Rumi'dir. Miladi takvime göre 30 Eylül 1207 tarihinde, tahminen Vehş şehrinde, Bahaeddin Veled'in oğlu olarak doğmuştur. İslam Tasavvufu'nun önemli temsilcilerindendir. Daha geniş bilgi Ekler bölümünde Ek: 3 olarak sunulmuştur

² Şems-i Tebrizi, asıl adıyla Meliktad oğlu Ali oğlu Muhammed Şemseddin'dir. Miladi takvime göre 1185 tarihinde Tebrizde doğmuştur. Mevlana ile olan tahmini 3 yıllık dostluğundan başka hakkında çok bilgi yoktur. Daha geniş bilgi Ekler bölümünde Ek: 4 olarak sunulmuştur

³ http://tr.qantara.de/webcom/show_article.php/ c-680/ nr-207/i.html/

olmasındandır. Ancak bu iki konuyu, her iki yazarın farklı algılamasından sözü edilen aşk ve hüznün kavramlarını, diyalektik⁴ bakış açısıyla çözümlenmeye çalıştık.

1.2.Çalışmanın Amacı

Çalışmamızda ele aldığımız eserlerde yazarların “aşk” ve “hüzün” kavramlarına nasıl baktıkları ve bunu okuyucuya nasıl yansıttıkları incelenmiştir. Yazarlardan Elif Şafak “Aşk” adlı eserinde aynı kavramların daha çok tasavvufi boyutunu konu edinirken, Feridun Zaimoğlu ise “Liebesbrand” adlı eserinde iki insan arasında geçen doğal süreci konu edinmiştir. Çalışma içinde şu sorulara diyalektik bakış açısıyla yanıt aranmıştır:

- 1) Aşk nedir?
- 2) Hüzün nedir?
- 3) Aşkın ilintili olduğu kavramlar nelerdir?
- 4) Hüznün ilintili olduğu kavramlar nelerdir?
- 5) Aşk salt beşeri bir duygu mudur? Farklı nesnelere ya da varlıklara hissedilebilen bir duygu mudur?
- 6) Aşkın, hüznün ile ilintisi nedir?
- 7) Aşk ve hüznün kavramları gerçekte bireylerarası duygusalılıkta veya ilahi zeminde birbirinin ürünü müdür yoksa birbirinden bağımsız iki farklı olgu mudur?
- 8) Zaimoğlu ve Şafak’a göre aşk ve hüznün kavramı nasıl ele alınmıştır?
- 9) Yazarlar neden böyle karakterler seçmişlerdir?

1.3. Çalışmanın Önem ve Yöntemi

Çalışmada imgebilimsel bağlamda farklı kültürlerde yaşayan yazarların Elif Şafak ve Feridun Zaimoğlu’nun aşk, hüznün ve buna bağlı acı, sevinç, coşku, keder, mutluluk gibi diğer kavramları, sosyolojik ve psikolojik unsurları yazın çerçevesinde nasıl ele aldıkları ve işledikleri irdelenmiştir.

⁴ Yunanca tartışma sanatı anlamına gelen diyalektik tekhnedden üreyen bir terim olarak genelde akıl yürütme yoluyla araştırma ve doğrulara ulaşma yöntemi. (Cevizci, 2002, s.295)

Yazarların eserlerinde geçen dönemlere yönelik kaynak taraması yapılmıştır. Özellikle Şafak'ın romanına konu olan Mevlana ve Şems'in İslam tasavvuf düşüncesinin önemli bireyleri olması ve yaklaşık sekiz yüz yıl önce yaşamış olmaları tarihi, sosyolojik ve psikolojik boyutta inceleme yapmamızı ve o döneme yönelik kaynaklar incelememizi gerektirmiştir. Zaimoğlu'nun ise aşkı daha çok kadın-erkek arasında olabilecek duygu yoğunluğu bağlamında ele alması ve eserinde de bu yönde bir aşkı konu edinmesi aşkı farklı boyutlarıyla ele almamıza kaynaklık etmiştir.

Her iki eserin de yayınlanma tarihlerinin birbirlerine yakınlığı, konusu bakımından benzerlik göstermesi karşılaştırmalı yazınbilim konusunun da ilkelerine uyması bu iki eseri seçmemizdeki ana nedenleri oluşturmaktadır.

Çalışmamızda Elif Şafak'ın "Aşk" ve Feridun Zaimoğlu'nun "Liebesbrand" adlı eserlerinde aşk ve hüznün kavramlarını belirlemeye yönelik, anlama kavramına açıklık kazandırmaya çalışan bir düşünme ya da felsefi düşünme geleneği olan hermeneutik çözümleme yöntemi kullanılarak, hem yazarların sosyo-kültürel ve psikolojik yönlerini hem de metnin içerik analizini temel alarak karşılaştırmalı ve yorumlayıcı bir yöntem denenmiştir. Çalışma için bu alandaki literatür taranmış, ilgili kaynaklardan yararlanılmış ve yazarlar hakkında bilgiler verilmiştir.

Kuramsal ve adı geçen eserlerdeki aşk ve hüznün imgelerinin diyalektik irdelenimi şeklinde iki bölümde ele aldığımız çalışmamızda, kuramsal boyutta, karşılaştırmalı yazın bilim, imge bilim, diyalektik düşünce, yazın sosyolojisi, yazın felsefesi, yazın psikolojisi ve bunların yazındaki yeri ve önemi vurgulanmış ve eserler hakkında genel bilgi verilmiştir.

Eserlerin diyalektik irdelenimi kısmı olan ikinci bölümümüzde ise adı geçen eserlerdeki ortak nokta olan aşk ve hüznün kavramlarını felsefi, sosyolojik, psikolojik ve tasavvufi bakış açısıyla irdelenimi şeklinde olmuştur.

1.4. Çalışmanın Temelini Oluşturan Disiplinler

Çalışmamızda belli başlı disiplin ve yöntemlerden yola çıktık. Çünkü bu yöntem ve disiplinler, çalışmamızın temelini oluşturmakta ve ilerleyen bölümlere ışık olmaktadır. Bu disiplinler, Yazın ve Yazın Bilimi, Yazın Sosyolojisi, Yazın

Felsefesi Yazın Psikolojisi, Karşılaştırmalı Yazınbilim, İmge-İmgebilim, Kültürlerarasılık olarak ele alınmıştır.

1.4.1. Yazın ve Yazın Bilimi

Yazın, toplumların kültürel değerlerini, düşüncelerini, yaşam biçimlerini, duygularını konu edinen ve bunu sözlü ya da yazılı bir şekilde yeni nesillere aktarma biçimi olarak adlandırılabilir. Kabaklı'ya (1973, s.6) göre: “Edebiyat, bilgi, gözlem ve deneyişlere dayalı, duygular, düşünceler, hayaller yardımıyla güzel söz ve yazı eseri yaratma bilgi ve sanatıdır.” Kabaklı'nın bu düşüncelerinden de anlaşılacağı üzere yazının içinde bilgi, gözlem, duygu ve düşünceler yer almaktadır. Yazın eseri oluşturan birey bilgi ve gözlemini duygu ve düşünceleri ile birleştirerek eserini ortaya koyar. Toplum içinde duygu ve düşünce çeşitliliği kimi zaman tehlikeli bir unsur olarak görülmüşse de aslında o, toplumun zenginliği olarak belirtilmelidir. Ne kadar çok farklı düşünce ve duyguya sahip bireyler yazınsal eser oluşturursa o kadar çok türde yazınsal esere sahip olunabilir. Bu da kültürlerin, yaşanan toplumun zenginliğinin ortaya koyulması açısından önemlidir.

Yazının konusu toplumdur ve doğal olarak toplumu oluşturan insanın deneyimleri, gözlemleri, hayalleri, bilgileri, duyguları, olaylar karşısındaki tepkileri, hüznüleri, aşkları, sevinçleri yani insana ait ne varsa hepsinin yazının konusunu oluşturduğu söylenebilir. Yazın toplumdaki aldığını işleyerek topluma geri sunar. Bu işlemi yazın dil aracılığıyla sağlar. Yazın dildeki bir takım olanakları kullanarak ona şekil verir. Yani toplumdaki sözlü ya da yazılı eserleri sanatsal bir biçimde sunar. Yazınsal alanda verilen eserler o toplumun içinde şekillendiği için onun özelliklerini taşır. Bu yüzden yazınsal eserler toplum için önemlidir. Bir topluluk için oluşturulmuş yazınsal eserleri inceleyerek o toplum hakkında genellemeler yapılabileceği söylenebilir. Yazınsal eser o toplulukta olduğu için onun özelliklerini taşıyacak ve bize onun hakkında bilgi verecektir.

Yazın, Türk Dil Kurumu sözlüğünde “Olay, düşünce, duygu ve imajların dil aracılığı ile biçimlendirilmesi sanatı” (TDK, 1998, s. 670) şeklinde ifade edilmektedir. Buradan da anlaşılıyor ki yazının görevi salt olayları aktarmak değil, onları aynı zamanda biçimlendirmektir. Yazın gelişi güzel bir şekilde bu öğeleri ele almaz, onları

belli bir düzen içerisinde sunar. Kartal (1997), yazın ve yazın sözcüğü hakkında düşünceleri şöyledir:

Yazın sözcüğünün türetilmeden önce yerine kullanılan edebiyat kavramı Arapça bir sözcük olup edep sözcüğünden türetilmiştir; Arapçada edep; iyi huy, güzel davranış, terbiye, utanma, incelik, usul ve kural gibi anlamlara gelir. Soylu ve yüce şeylere bağlılık duygusu ve düşüncesini de belirtir. Mecazi anlamda; insanı yüksek kültüre ulaştıran şeylerin tümü anlamındadır. Bu nedenle şiir, sanat, estetik, ahlak, hukuk, felsefe edebiyatın içine girer. (Kartal, 1997, s.19)

Buradan da anlaşılacağı üzere yazın, şiir, sanat, estetik, ahlak, hukuk, felsefe gibi birçok bilim alanını da konu edinmektedir. Yazının bir görevi de toplumu ilgilendiren ve onun kültürü olan her türlü değerleri belli bir ahlaki sorumluluk ve disiplin içinde sunmaktır.

Yazın, “dile dayalı bir insan sanatıdır” (Mermer, 2006, s.8). İnsanın üretken bir varlık olması, dile dayalı yazını her anlamda geliştirerek onu bugünkü konumuna getirmiştir. Bu bağlamda yazın, ortaya çıktığı toplumdan bağımsız düşünülemez. Onu şekillendiren ortaya çıktığı toplumdur. Bu düşünceyle yazının iyi algılanabilmesi onun ortaya çıktığı toplumu da iyi bilmeyi gerektirmektedir. Bu bağlamda yazın toplum etkileşimlerini eserlerde irdeleme yöntemi yazın sosyolojisi çerçevesinde ele alınır.

1.4.1.1. Yazın Sosyolojisi

Yazının, toplumun ürünü olması itibari ile doğrudan sosyoloji ile bağı kurulabilir. Bu bağlamda yazın sosyolojisi denince elbette toplumu oluşturan değerler ve bu değerlerin yazına nasıl aktarıldığı akla gelmektedir. Yazın sosyolojisini anlayabilmek için sosyoloji alanlarının ve tanımının bilinmesi gerekmektedir. Cevizci (2002, s.965) sosyolojiyi “Bütün çeşitliliği, değişkenliği ve tüm ayrıntıları içinde, topluma dair olan açıklayıcı bilimdir” şeklinde tanımlamaktadır. Cevizci'nin bu tanımlamasında da aktarıldığı üzere sosyoloji toplum ve toplumsal olayları inceleyen bir bilim dalıdır. Yazın da toplum ürünü olduğuna göre iki kavramda birbirinin verilerinden yararlanmaktadır. Aydın (2009), “Edebiyat-Sosyoloji İlişkisinde Sosyolojik Kaynak ve Ölçütler” adlı makalesinde sosyoloji ile edebiyat arasındaki ilişkiyi şu şekilde tanımlamaktadır:

Disiplinlerarası ilişkilere baktığımızda, bilimlerin birbirleriyle yakın, uzak ya da dolaylı bağlantılarının olduğunu görürüz. Edebiyat ile sosyoloji arasında ilişki, öncelikle edebiyatın sosyoloji araştırmalarına katkısı, sosyolojinin edebiyata kaynaklık etmesi gibi somut göstergelerle birlikte, yöntem, etkileşim ve ölçütler açısından da birbiriyle paralel diyalog vardır (Aydın, 2009, s.357).

Aydın'ın da belirttiği gibi, yazarın yaşadığı toplum, coğrafya, iklim vb. unsurlar kültürü etkilemektedir. Kültürel değerlerin içinde ise topluma dair her şeyi sayabiliriz. Dini değerler, politik görüşler, milli değerler ve yaşam şartları toplumun özünü oluşturan niteliklerdir. Bu değerleri en iyi aktarım şekli ise yazın gibi bir sanat dalının ilk görevlerindedir. Bundan dolayıdır ki, sosyal olguları yazınla bağdaştırmak ve onun bir parçası saymak zor olmamaktadır.

Edebiyat sosyolojisinin çıkış noktası edebiyat eserine odaklı bir toplum araştırmasıdır. Bunun için edebiyat ve sosyolojiden yardım almaktadır. Bir bakıma edebiyat sanatını ve sosyolojiyi aynı çerçeveye yerleştirerek farklı, karma diyebileceğimiz bir bilimsel disipline yönelmektedir. Böylece disiplinlerarası bir çalışma gerçekleştirilmektedir. Edebiyat eserinin dokusundaki toplumsallığın öne çıkarılarak sosyolojik bir perspektifle yapılan incelemeler edebiyat eserindeki farklı anlamların su yüzüne çıkmasına katkıda bulunmaktadır. Edebiyat sosyolojisi böylelikle edebiyat eserini bir belge niteliğinde kabul etmekte ve ulusların gelişim çizgilerini kronolojik bir zaman akışına bağlı olarak tespit etmeyi hedeflemektedir (Cuma, 2009, s. 89).

Yazarın bu düşüncesinden iki tespiti önemlidir. Birincisi: “disiplinlerarası çalışma” yazın sanatı gibi toplumsal olayları belirli bir çerçevede topluma sunan ve sosyoloji gibi toplumsal olayları yine aynı şekilde kendi disiplini çerçevesinde inceleyen iki bilimin ortak çalışması şeklindeki tespittir. İkinci önemli tespiti ise: “Edebiyat sosyolojisi böylelikle edebiyat eserini bir belge niteliğinde kabul etmekte ve ulusların gelişim çizgilerini kronolojik bir zaman akışına bağlı olarak tespit etmeyi hedeflemektedir” şeklindeki düşüncesidir. Yazını toplumsal bir bilim halinde incelememizi ve bir toplumun yazınsal kaynaklarından o toplumun geçirdiği değişimleri ve gelişimleri sosyoloji gibi bağımsız bir bilim dalıyla incelememezi, o toplumla ilgili daha sağlam veriler elde etmemizi sağlamaktadır. Aydın (2009), bu konuda düşüncelerin şu şekilde açıklar:

Edebiyat sosyolojisi (literatur soziologie), geleneksel değerlerin korunması ve gelecek nesillere aktarılmasında güçlü bir araç olan edebiyatın, yazar açısından ele alınışını, yazarın birey oluşundan hareketle psikolojik tabanının varsayımı ve okuyucu noktasındaki işlevini göz önünde bulundurur. Zevk kavramının çerçevelediği düşüncelerden hareketle, edebiyatın okuyucuda meydan getirdiği güdüler ise, toplum ve toplumsal hayatın dinamiklerini etkiler (Aydın, 2009, s.361).

Buradan da anlaşılıyor ki; yazınla sosyoloji iç içedir ve yazarın yaşadığı dönemin tüm sosyal olgularını bir sonraki nesle, hatta kendi nesline aktarması yazarın sorumluluğudur. Yazar bunu yaparken bireylerin kişiler arası durumlarını, toplumsal konumlarını, yaşam biçimlerini, doğayla olan etkileşimlerinin nasıl olduğunu inceleyen sosyoloji bilimi ile bu olguları sanatsal bir dille yeni nesle aktaran yazını kullanmaktadır. Sosyal olguları ve yazını etkileyen bir diğer bilim ise felsefedir.

1.4.1.2. Yazın Felsefesi

Felsefenin sabit bir tanımı konusunda bir fikir birliği olmamasına rağmen yine de bazı ölçütler açısından belirli ortak değerler bulunur. Felsefe, zihinde oluşan düşünce ve sorulara yanıtlar aramak ya da yanıtladığı sanılan şeyler üzerine derinlemesine düşünülüp, kargaşaya oluşturan kavramları aydınlatma çabası olarak tanımlanabilir. Yazında var olan kültürel değerleri estetiksel bir şekilde bir sonraki nesle aktarma çabası olmasından bu iki bilim, toplumda oluşan düşünce yapısını bir sonraki nesle aktarma noktasında birleşmektedir. Zira kişi ya da toplumun bazı sorunları ve değerleri sorgulayıp elde ettikleri cevaplar ışığında oluşturdukları yaşam biçimlerini yazımsal eserlerle yaşatabilmektedirler. Öyleyse yazınla felsefe bir döngüsel bağlam içinde hareket etmektedir. Şöyle ki, bir toplum yaşamları ve yaşantıları sonucunda oluşturdukları düşünceleri -felsefelerini- nesillerine yazınla ulaştırabilmektedirler. Yazından elde ettiklerini yeni neslin tekrar değerlendirmesi, yeni soru ve cevaplar üretmeleriyle bu döngü süregitmektedir.

Eğer yazının estetik zevk ve akıcılık özelliği olmasaydı, üretilen düşünceler yeni nesle ulaşırken sıkıntılar yaşanabilirdi. Yazın sanatı, amacı mantıksal akıl yürütmelerden oluşan düşünceleri, bilgi şeklinde okuyucuya aktarma olan felsefi olguları, sanatsal bir dille ve akıcılıkla düşünceleri somutlaştırmaktadır.

Hem edebi eser, hem de felsefi eser bireysel bir çabanın ürünüdür. Ama edebi eserde üslup, estetik zevk önemli olduğu için esere yazarın üslubu, estetik zevk anlayışı yansıtmakta ve yazarın şahsiyeti eserde bulunmaktadır. [...] Felsefi eserde ise, amaç estetik zevk olmadığı için kullanılan dil soyut ve kuru bir dildir ve dolayısıyla da akıl yürütme ve mantıksal çözümlenmelerle doludur. Edebiyat, kavram analizlerinden uzaklaşarak, olayları somut bir hale sokmak suretiyle, felsefenin soyutluğunu ve kuruluşunu giderir.⁵

Gündoğan'a göre yazın, felsefenin soyut ve kuru ifadelerini somutlaştırarak ve estetik bir şekilde sunarak düşüncelerin kalıcılığını ve aktarılabilirliğini güçlendirme görevi yüklenmektedir. Tabii ki tüm felsefi kaynakların estetikten uzak olduğu sonucuna varılmamalıdır; zira birçok felsefi eserin akıcı ve estetik yönden etkileyici olduğu söylenebilir. Bunu Günay, "Felsefe Eğitiminde Edebiyatın Yeri" adlı makalesinde şöyle açıklamaktadır: "Bu durumun en önemli nedeni ise, felsefe tarihinde yer alan pek çok filozofun felsefe yaparken aynı zamanda edebi bir tarza sahip olmalarıdır. Bu ise aynı zamanda felsefe-edebiyat ilişkilerinin çok eski tarihlerden bu yana sürüp gittiğinin de göstergesidir. Pek çok filozofun aynı zamanda önemli birer edebiyatçı olduğunu görebiliriz."⁶

Sonuç olarak felsefe ile yazın ilişkisini şu şekilde özetleyebiliriz: Felsefe aktarım konusunda yazına ihtiyaç duyarken, yazın ise kaynak olarak felsefeye ihtiyaç duymaktadır denilebilir.

Yazının, psikoloji ile ilişkisi ise her ikisinin de insanın ruhsal tepki ve davranışlarını konu almaları bakımından benzerlik göstermeleridir ve bu konu öneminden ayrı bir başlık olarak ele alınmıştır.

1.4.1.3. Yazın Psikolojisi

Yazın ve psikoloji doğrudan insanı incelemektedir. Nasıl ki toplumsal olguları sosyoloji, fizik ve fizikötesi olayları ve olguları akla dayanarak tümdengelim ve tümevarım yöntemiyle felsefe inceliyorsa; psikoloji de insanın duygu, düşünce ve

⁵ <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/743/9490.pdf>

⁶ <http://www.felsefeturk.org/YazilarDetay.aspx?id=2&sayfaid=3>

davranışlarını incelemektedir. Psikoloji biliminin insan davranışlarının sebepleri, tepkileri, nasıl ve hangi durumlarda ortaya çıktıkları gibi konularda elde ettikleri verileri yazar eserlerinde ki kahramanları daha iyi tanıma ve tanıtmaya için de kullanabilmektedir. Bu iki disiplin arasındaki farkı Emre (2009, s.322) şu şekilde değerlendirmektedir: “Her iki disiplin de insan ruhunun karmaşasındaki bilinmezle eğilmeleri ve karanlık noktalarına uzanmaları bakımından yer yer benzeri yöntemleri kullanmak durumunda kalmışlardır. Bir anlamda edebiyat ile psikoloji insan ruhunun farklı ortamlardaki dil kodlarıyla şifrelerini çözme uğraşı vermektedir”.

Özellikle “insan ruhunun karmaşası” tabiri aslında yazınla psikoloji arasındaki ilişkiyi çok iyi özetlemektedir. Psikoloji, bu karmaşanın nedenlerini araştırırken, yazın, bu karmaşayı anlatımı daha güçlü kılmak için kullanmaktadır. Yazın felsefesi başlığı altında değindiğimiz yazın ile felsefe arasındaki düşünce döngüsünde olduğu gibi yazın ile psikoloji arasında da benzer davranış döngüsü mevcuttur. Yazınsal bir eserdeki kahramanın aktarımının nasıl yapıldığı ve onun tahlilinin yapılması psikolojik bakış açısı gerektirirken, psikoloji biliminin davranışların nedeniyle ilgili bir bulgusunu yazında kullanabilmek ise yazın ustalığı gerektirmektedir.

Sonuç olarak yazının sosyoloji, felsefe ve psikoloji ile olan sıkı bağları karşılaştırmalı yazınbilimin de gelişiminde en önemli görevleri üstlenmektedir. Çünkü karşılaştırmalı yazınbilim konu itibariyle toplumu ve onun oluşturduğu değerlerden hareket ederek kıyaslama yolunu kullanan bir alandır. Bu da sosyoloji, felsefe ve psikoloji bilimiyle hareket etmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu üç alan bir toplumu farklı yönleriyle ele almakta ve incelemektedir. Böylece aşağıda ayrı bir başlık olarak incelediğimiz karşılaştırmalı yazınbilimi klasik metin kıyaslamadan çıkarıp onu uluslararası bir bilim haline getirmektedir.

1.4.2.Karşılaştırmalı Yazınbilim

Yazın, toplumların ve kültürlerin birikimlerini sanatsal bir ifade ile yazıya dökmeleri olarak ifade edilebilir. Ancak yazınsal eserler çok uzun yılların bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumlarda ve kültürlerde çok farklı zamanlarda ortaya çıkan yazı, yazını da aynı oranda etkilemiştir. Bazı toplumlarda yazın ciddi bir birikim ve gelişim aracı olarak kullanılırken bazı toplumlarda çok daha geç fark edilmiştir. Bu

durum etkileşimleri, benzerlikleri ve farklılıkları da beraberinde getirmiştir. Bu benzerliklerin ve farklılıkların incelenmesiyle birlikte yazınların karşılaştırılması bir bilim haline gelmiştir. Kefeli (2000, s.9), bu durumu “Karşılaştırmalı edebiyat benzerlik, tesir ve yakınlık meselelerini inceleyen sistemli bir sanat olarak nitelenir. Farklı milletlerin, farklı dil ve kültürlerin edebi metinlerini inceleyerek onlar arasındaki paralelliği, benzer ve farklı noktaları tespit eden bu sanat dalı aynı zamanda felsefe, sosyoloji, psikoloji, sinema gibi sahalara edebiyat arasında ilişki kurarak daha geniş bir bakış açısı kazandırır” şeklinde açıklamaktadır. Kula (1992, s.17) ise bunu: “Karşılaştırmalı Yazınbilim olgu ve olayları, yazınsallık, tarihsellik ve toplumsallık düzlemlerinde irdelenir ve bu kavramların sürekli karşılıklı olarak birbirlerinin içermesi ve etkilemesi söz konusudur” şeklinde açıklar. Kula’nın bu açıklamasından da anlaşılmaktadır ki Karşılaştırmalı Yazınbilimde de asıl olan bir etkileşimin ve farklılığın olmasıdır. Karşılaştırmalı Yazınbilimin görevi ise bu etkileşimi ve farklılığı doğru şekilde anlamlandırması, yansıtması ve toplumlara kazandırması temeline dayanmaktadır. Aytaç (1997, s.8) bu görevi: “Karşılaştırmalı Edebiyat Biliminin temelinde Goethe’nin ‘Weltliteratur’ dediği dünya edebiyatı düşüncesi yatar ki, bu da her şeyden önce farklı milletlerin birinci kalite, yani klasik eserlerinin, insanlığın ortak edebiyat hazinesini yaratmasıdır” şeklinde açıklamaktadır.

Farklı ekollerle gelişim gösteren karşılaştırmalı yazınbilim günümüzde özellikle teknolojik ve iletişimsel gelişimlerle birlikte oluşan küreselleşmenin de etkisiyle daha çok önem kazanmış durumdadır. Özellikle toplumsal kaynaşma ve göç gibi toplumsal olaylar yeni kültürleri doğurmaktadır. Bu toplumsal olayların incelenmesi hem yabancıya karşı olan önyargıların kırılması hem de toplumsal kaynaşma açısından oldukça önemlidir. Düşüncemizi Kula’nın (1992, s.13) “Karşılaştırmalı yazınbilim, olguları ve olayları her şeyden önce yazınsallık, tarihsellik ve toplumsallık düzleminde irdeler” tespitiyle desteklersek değişen yeni dünya düzenindeki kaynaşıklık ve kültürel değerlerdeki çözümler toplumların tarihi, yazını ve kültürel değerleriyle araştırılmasını ve karşılaştırılmasını zorunlu kılmaktadır.

Disiplinler arası inceleme yöntemi bu bağlamda önemlidir, zira yazınlar karşılaştırılırken sadece metinler değil karşılaştırılan aynı zamanda toplumlardır. İmren (2001, s.5) “Karşılaştırmalı yazın, kültürlerarası metinlerin, disiplinler arası yöntemlerle incelenip, aynı zamanda farklı yazınları birbirine yakınlaştıran ayrımlarını gözler önüne seren imgelerin var olmasıdır, diyebiliriz.” Toplum tek bir disiplinle

incelenemeyeceğine göre İmren'in disiplinlerarasını işaret etmesi çok önemlidir. Yine İmren'in "yakınlaştıran ayrımlar" ifadesi de önemlidir. Yazınsal bir tür olan romanın iki farklı kültürden aynı konu ele alınarak örneğin aşk yazıldığını varsayarsak bu sözle kastedileni daha iyi anlaşılabilir. Konu evrensel olmasına rağmen değişik kültürlerde farklı biçimlerde yaşanabilmektedir. İşte buradaki ince farkı kanımca İmren çok iyi özetlemiştir. Bu ince farklar toplumları birbirine üstün ya da ilkel kılmaz. Tam zıttı kültürel zenginliği besler. Öztürk (1998), bu kaynaşıklık ve farklılığı şu şekilde özetlemiştir:

Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi iki veya daha fazla ulusal edebiyatı gerek konu, gerek üslup, motif ve dilsel özellikler ya da metin yapısı bakımından karşılaştırma çalışmalarını kapsamaktadır. Bu karşılaştırmalar ortak kültür, dil ailesi ve coğrafi bölgelerin ulusal edebiyatları arasında yapılabileceği gibi farklı dil ailelerine giren, farklı coğrafi bölgelerde yer alan ve farklı kültürlerle sahip ulusal edebiyatlar arasında da yapılabilir. Buradaki amaç hiçbir zaman bir ulusun üstünlüğünü kanıtlamak değildir; amaç iki ulus arasındaki farklılıkları, benzerlikleri ve bunların nedenlerini ortaya çıkarmaktır (Öztürk, 1998, s.7).

Bu karşılaştırmalar özellikle Fransız ekolünün de üzerinde durduğu insana ait imge ve onu inceleyen imgebilim ışığında incelenmesi karşılaştırmalı yazınbilimi daha sistematik bir duruma getirmektedir. Bu düşünceyle imge ve imgebilim konusunu da değinmemizin uygun olacağı kanısındayım.

1.4.2.1. İmge - İmgebilim

Dile getirilmek isteneni daha canlı, daha etkili bir biçimde anlatabilmek için var olan başka bir nesneyle ilişkilendirerek zihinde somutlaştırma çabası olarak tanımlanabilir. Cevizci (2002, s.551)'ye göre imge: "Dış dünyadaki nesnelerin zihinsel resim, kopya ya da tasarımı; gerçek ya da gerçektışı bir şey ya da olgunun zihindeki tasarımı; var olan şeylerin zihinde olan sureti; resimsel niteliği olan tasarımı; zihnin duyusal bir niteliğidir. Ya da dış dünyada var olan bir şeyin kopyasını duyusal uyarıların yokluğunda meydana getirmesi sürecinin ürünü olan zihinsel nesne" şeklindedir. Bu tanımlamadan da anlaşılacağı üzere imge kavramı birçok alanda karşımıza çıkmaktadır. İmgeler sosyal bilimlerin her alanında kullanılmaktadır. Ancak her alanda kullanım farklı tanımlanmasını da beraberinde getirmiştir. İmgelerin bu denli

farklı alanlarının olması imgeleri konu edinen ve farklı boyutlarıyla araştıran yeni bir bilim dalına ihtiyaç olduğunu ortaya çıkarmıştır. Böylece “imgebilim”, bir bilim dalı olarak kabul görmüştür.

Bireyin zihninde oluşan algıların mevcut şeklinin nasıl bir yol kat ettiği, hangi evrelerden ve tarihi süreçlerden geçtiği, hangi alanlarda nasıl algılandığı gibi konuları inceleme işini ise imgebilim görev alanı olarak belirlemiştir.

Yapıtlarının bilimsel çatısını imgebilim ile oluşturan Kula (1993), onu şöyle tanımlamaktadır:

Tarih, yazını; yazın felsefeyi ve öbür bilimsel etkinlik alanlarını etkiler. Herhangi bir kültürel uğraş alanındaki değerlendirim, salt o alanın sınırları içerisinde kalmaz; yaşamın ve kültürün başka bölümlerine de yansır. İmgebilim, yanlış değerlendirmeleri önlemek için, yukarıda anılan bilim dallarının bulgularından yararlanır. İmge araştırmaları, söz konusu ulusal topluluklar arasındaki insancıl ilişkileri ve iletişimi zorlaştıran tarihsel birikimi açığa çıkarmayı, iki kültürü ve o kültürler içerisinde yetişmiş insanları karşılıklı saygı ve kabul çerçevesinde yakınlaştırmayı amaçlar (Kula, 1993, s. 15).

Kula'nın da belirttiği gibi imgebilim daha çok kültürler arası tarihi, sosyolojik bağlamda bir düşünce oluşumunun temellerini incelemektedir. Bu bağlamda kültürlerarasılık konusunun da çalışmamızda yer verilmesi gerekli görülmüştür.

1.4.2.2. Kültürlerarasılık

Kültürlerarasılığı açıklamadan önce onun temelini oluşturan kültürün ne olduğunun tanımlanması önemlidir.

Kültür, bir toplumun yaşam biçimi, toplumu oluşturan bireylerin yaşam biçimleri ve özellikleri olarak tanımlanabilir. Sağlık'ın bu konudaki düşünceleri “Edebiyat ve kültür karşılıklı olarak birbirlerini etkileyen alanlardır. Edebiyatın öne çıkardığı en önemli husus, kuşkusuz insandır. İnsanların yaşayışları; mutlulukları, hüznüleri, başarıları, başarısızlıkları ve birbirleriyle olan ilişkileri edebiyatın ilk elden işlediği malzemelerdir. İnsan merkezli bu hususlar sosyolojiye doğru yönlendirme yapmaktadır” şeklindedir. (Akt. Cuma, 2009, s.89) Burada da belirtildiği üzere kültür, sosyolojinin bir

alt dalı olarak tanımlanabilir. Kültür ve yazının inceleme alanını ise insan oluşturmaktadır.

Kültürlerarasılık kavramı kendi adından da anlaşılacağı üzere kültürlerin birbirleriyle ilişkisi, farklılıkları gibi konuları içine almaktadır. Sakallı (1998), kültürlerarasılık ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir:

Bir araştırma alanı olarak kültürlerarasılık, yazın- yaşam arasındaki ilişki araştırmasına indirgenmez. Kültürlerarası araştırma alanı, ulusal yazınlar- yaşamlar arasında da sürdürülebilir. Ulusal kültürler arasındaki ilişkiler tarihsel olduğu kadar siyasaldır. Tarihsel ve siyasal ilişkiler, ulusal kültürleri birbirine yakınlştırabilir, uzaklaştırabilir, ön yargılar üretebilir. Kültürler arasındaki ön yargılar, ulusal yazınlar arasındaki ilişkilere yansıdığı gibi, alımlama süreçlerini de belirler (Sakallı, 1998, s. 37-38).

Sakallı'nın da belirttiği gibi kültürler karşılaştırılırken bir bütün olarak bakılmalıdır. Çünkü toplumlar tarihi süreç içerisinde oldukça farklı değişim ve gelişimlerden geçmektedirler. Savaş, siyaset, ekonomi, din gibi etkenler toplumları bazen birbirlerine yaklaştırırken bazen uzaklaştırmaktadır. Bu yakınlşma ve uzaklaşmalara bağlı olarak toplumlar birbirlerine karşı değişik duygu ve düşünce oluşturmuşlardır. İşte bu duygu ve düşünceler daha çok yazına yansımaktadır. Yazınsal eserlerden toplumların tarihi süreç içinde nasıl bir ilişki içinde oldukları kestirilebilir. Örneğin Batı'nın Türklere karşı savaşçı, cesur, barbar gibi imgelerinin oluşması, Türklerin Batı'ya yönelmeleri ve fetihçi bir yapıda olduklarını göstermektedir. Türklerinde, Batılılara karşı soğuk ve duygusuz imgeleri, Batılıların duygusal ve toplumsal iletişimlerinde Türklere oranla daha katı oluşlarından kaynaklı olabilmektedir.

Ancak kültürlerarasılıkta da karşılaştırmalı yazınbilimde olduğu gibi dönemin tarihi, sosyal şartları ve toplumsal olayları iyi değerlendirilmeli olaylar iyi süzölmelidir.

Çalışmamızda eserlerini incelediğimiz Elif Şafak ve Feridun Zaimoğlu kültürlerarasılığı yaşamış yazarlardır. Her iki yazarın da yaşamı göz önüne alındığında kültürlerarasılık karmaşasının temsilcisi konumundadırlar. Feridun Zaimoğlu'nun sürekli yurtdışında yaşamış olmasından, oluşturduğu karakterlerde, öz ve yabancı birbirine geçmiş durumdadır. Öz mü yabancı, yabancı mı öz arasında varoluşculuk mücadelesi verilmektedir. Elif Şafak'ın karakterlerinde bu karmaşanın çok belirgin olmadığı gözlenmiştir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, İki veya daha fazla kültürün birbiriyle olan ilişkilerini ifade etmek için kullanılan kavram “kültürlerarasılık” olarak adlandırılmaktadır. Etkileşim ve kültürlerarası farklar, başka bir kültürün farklı yönlerini anlama, tanımlama ve etkileşimlerinden ortaya çıkan durumları karşılaştırabilme ve yorumlayabilme gibi birçok durum kültürlerarasılık kavramının içinde yer almaktadır.

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Diyalektik

2.1.1. Diyalektik Düşünce

Diyalektik düşünceyi açıklamadan önce düşüncenin ne olduğunu belirtmek diyalektik düşüncenin de daha kolay anlaşılmasını ve anlatılmasını sağlayabilir.

Düşünceyi her şeyden önce bir insan ürünü olarak tanımlamak olanaklıdır. Düşünmenin insanı diğer varlıklardan ayıran etmenlerden biri olduğu her zaman söylenegelmiştir. Bireyler zihinlerini aktif hale getirerek düşünmeyi gerçekleştirirler. Platon düşünceyi “Düşünce insanın içinden kendisi kendisiyle yaptığı bir konuşmadır. İnsan bir şeyi düşündüğü zaman, onu aynı zamanda hiçbir konuşmaya başvurmadan kendi içinde anlamaya çalışır” (Akt. Mengüşoğlu, 2008, s.247) şeklinde tanımlamaktadır. Platon’un da düşüncesinde görüldüğü üzere düşünme anlamaya çalışma olarak da tanımlanabilir. Birey yaşadığı evreni anlamaya çalışırken düşünme eylemini de gerçekleştirmiş olur.

Diyalektik kavramının önceleri tartışma ve ikna etme, alt etme amacı ile kullanıldığı söylenebilir. Daha sonraları diyalektik kavramı herhangi bir düşüncenin olumlu ve olumsuz yönlerini saptama amaçlı kullanılmaya başlanmıştır. Bu yöntemi bazı filozoflar gerçeğe ulaşabilecek en iyi yöntem olarak kabul etmiştir. Ege (2005), diyalektik konusundaki düşüncelerini şöyle ifade eder.

Dialektika ile “insan, duyuların hiç birine başvurmadan, yalnız aklı kullanarak her şeyin özüne varmayı ve iyinin özüne varmadıkça durmamayı denediği zaman, görülen dünyanın da sonuna varır, kavranan dünyanın da.” Mağaradaki tutsak nasıl zincirlerinden kurtulup yavaş yavaş, basamak basamak, canlıları, bitkileri, nesnelere gölgeleriyle değil gerçekliklerinde görüp tanımayı öğreniyor sonunda güneşin kendisine gözlerini yöneltiyorsa, “dialektika yürüyüşü” boyunca da filozof varlıkların en basit niteliklerinden en yüce niteliklerine doğru, yavaş yavaş, basamak basamak yükselerek

sonunda bütünün kendisine varır, bütünü bütünlüğünde kavrar. “Yalnız dialektika metodu, varsayımları birer birer atarak, ilkenin ta kendisine yükselir... Yalnız o, ruhun gözünü, gömülü olduğu dünyanın çamurundan kurtarır ve saydığımız bilimlere kullanarak yüceltir onu. Dil alışkanlığıyla biz bunlara çok defa bilim dedik. Oysaki onlara, sanıdan daha aydınlık, bilimden daha karanlık anlamına gelen bir ad bulmalı. Bir aralık onlara, (akıl yoluyla bilme anlamına) çıkarma demiştik.” “Her şeyin özünün bilgisine ulaşan dialektikacı”dır. “Demek ki, sence dialektika bilimlerin doruğu, tacıdır. Onun üstüne koyabileceğimiz başka hiç bir şey yoktur.” “Geniş bir görüşe yükselebilenler, ‘bütün’ü algılamaya (sünoptilon) yeterli olanlar dialektikacı olur”lar (Ege, 2005, s.3).

Ege'nin aktarımından da anlaşılacağı üzere diyalektikte asıl olan düşüncenin, olgu ya da olayın basamak basamak irdelenerek sonuca varılmasıdır. Diyalektik bunu gerçekleştirirken parçadan bütüne doğru bir yol izlediği izlenimi oluşsa da diyalektik bazen bütünü parçalara ayırarak da onun özüne inip sonuca varabilmektedir.

Cevizci (2002) diyalektiğin tanımını yaparken süreç içindeki değişimini şu şekilde sıralamaktadır:

Yunanca tartışma sanatı anlamına gelen diyalektik tekhneden üreyen bir terim olarak genelde akıl yürütme yoluyla araştırma ve doğrulara ulaşma yöntemi. [...] 1 diyalektik her şeyden önce bir tez ya da görüşü, onun mantıksal sonuçlarını incelemek yoluyla çürütme yöntemi anlamına gelir. Yine diyalektik 2 sofistlik aklı yürütmeyi, cinsleri türler bölme ya da cinsleri türlerine ayırarak mantıksal bir biçimde analiz etme yöntemini gösterir. Bundan başka diyalektik, 3 en genel ve soyut fikirleri, tikel örnek ya da hipotezlerden hareket edip bu fikirlere götüren bir akıl yürütme süreciyle araştırma süreci olarak ortaya çıkar. Diyalektik, 4 daha olumsuz bir anlam içinde, yalnızca olası olan ya da genel olarak kabul edilmiş bulunan öncülleri kullanarak akıl yürütmeyi ya da tartışma yöntemini ifade eder. Bu çerçevede içinde, 5 diyalektik yanılısama mantığının, aklın deneyime aşkın nesnelere konu alırken, deneyimin sınırlarını aştığı zaman düştüğü çelişkilerin gözler önüne serilmesi suretiyle, eşleştirilmesi anlamına gelir. Ve son olarak 6 diyalektik, düşüncenin ve gerçekliğin bir tezle antitezden, söz konusu iki karşıtın bir sentezine varmak suretiyle gelişmesini gösteren varlık ve düşünce yasası olarak ortaya çıkar (Cevizci, 2002, s. 294-295).

Cevizci'nin bu ifadelerinden anlaşılmaktadır ki, diyalektiğin tanımı farklı zamanlarda, farklı düşünürlerce farklı anlamalara büründürülmüştür. Ama tüm tanımlamalardan anlaşılan ortak nokta olgu, olay ve kavramları farklı yönleriyle ele alıp derinlemesine analizden sonra akıl yoluyla bir sonuca varma çabası olarak ele alınabilir.

Diyalektik ile ilgili olarak en çok dile getirilen Hegel'in sınıflaması ve sistemleştirdiği tez-antitez-sentez üçlemesidir. Bu üçleme şu şekilde yorumlanabilir: bir olguya ve kavrama olumlu ve olumsuz soru önermeleri yoluyla verilen cevapların bütün olarak incelenip bahsedilen olgu ya da kavramların ne olduğu ya da ne olmadığına karar vererek bir sonucuna varma gayreti şeklinde özetlenebilir.

Hegel tez-antitez-sentez düşüncesini Yenişehirlioğlu (1996, s.56) çağdaş diyalektik yorumu olarak da ele alıp onun sistemini “ Hegel'in çağdaş diyalektik yorumu değişim, sürekli değişim, sürekli devinim, karşıtların çelişkisi ve birliği, varlığın yokluğa ve yokluğun varlığa geçişi ve doğurması” olarak ele almaktadır.

Diyalektik düşünme sisteminde içkinlik zorunluluk arz eder. Çünkü onlara göre aşkın olarak addedilen de içkinlik içinde düşünülebilir yani nesnel/gerçek olan bizim algılayabildiğimiz ölçüde gerçekliğini koruyabilir. Diyalektik felsefecileri, aşkın ile içkin düşünce sistemini birbirinden kopuk olarak varsaymazlar. Kant'a göre bilincin alamayacağı gerçek olamaz yani dış gerçeklik olamaz. (Yenişehirlioğlu, 1996) Böylece diyalektik bakışının aslında sadece bilincin alabildiği şeyler üzerinde derinlemesine araştırılabilirliği söz konusu olmaktadır. Oysa aşk ve hüznün diyalektiğinde kastettiğimiz konu tamamıyla yarım kalmaktadır. Çünkü hüznün ve aşkın mecaz boyutu diyalektiğin ilgi alanına girmektedirken, hakiki boyutu akıl sınırlarını zorladığından derinlemesine inceleme yapmamız diyalektik bakış açısı ile mümkün olmamaktadır.

Diyalektiğin araştırma alanlarının en önemlilerini göreceli kavramlar oluşturmaktadır. Aşk, hüznün, güzellik, hasret, gam, keder, eşitlik, adalet ve demokrasi gibi sosyal, siyasi ve duygusal alanlarda daha çok diyalektik düşünme sisteminden yararlanır. Çalışmamızın konusu olan aşk ve hüznün kavramlarını mecazı boyut dediğimiz insansal ilişkiler açısından diyalektik düşünceyle bazı sonuçlara varılabilir. Ancak hakiki boyutta dediğimiz tanrıya ulaşma isteği ve özlemini akıl tek başına çözememektedir. Aklın algı alanını Öztürk (1993, s. 333), “Akıl, Allah'ın isim ve sıfatlarının tecellilerinden olan varlıklar âleminin hatta varlıklar âleminin basit mertebesi olan halk mertebesini kavrayıp izah edebilir. [...] özün belirişiyle

uğraşmaktan başka hüneri olmayan akıl öze ulaşamaz. Onu anlayıp anlatamaz. Öze varıp ondan bize ses getirecek olan aşktır. Çünkü öz kendisini aşk dediğimiz bir temel duygu ve arzu ile hissettiriyor. Akıl bu arzuya uzaktan tercüman olabilirse de onun yerini alamaz.” şeklinde aktarmaktadır.

Fromm (1990, s. 28) inancı “Henüz kanıtlanmamış şeyin doğru olduğuna inanmak, bir olasılığa inanmak, gebeliğin farkına varmaktır. [...] inanç olasılığın gerçekliği konusunda emin olmaktır.” şeklinde dile getirir. İncelediğimiz hakiki aşk olarak adlandırılan duyguda var olduğuna hatta tüm her şeyin yaratıcısı olduğuna inanılan Tanrıya ulaşma çabasını içine alır. Öyleyse sadece akli temel alarak diyalektik düşünme sistemi hakiki aşk gibi akıl alanını aşan ve zorlayan bir olguyu çözebilirliği tartışmalıdır.

Hegel’in daha önceki filozofların düşünceleriyle beslenip diyalektiği yeniden yorumlayıp sistemleştirmesini Yenişehirlioğlu (1996, s. 231) “1 nesneyi bütünüyle kavramak, 2 nesneyi kavrarken eritip çözmeye, 3 dış nedenlerden başlayarak usavurma eylemi, 4 gerçeğin içinde gerçek olmayanı bulma, 5 yanlışın içinde gerçek olanı da bulma” şeklinde özetlemiştir.

Bu durumda diyalektik aslında öznel ve nesnel düşüncelerin bileşkesini oluşturuyor denebilir. Duyularımızla algıladığımız olgu ya da kavramları değişik bakış açısı ve çok yönlü araştırdığımızda oldukça farklı sonuçlar çıkacaktır. İncelediğimiz aşk ve hüznün bireysel bir duygu yoğunluğu olmasından bakış açımızı hem daraltan hem de zorlaştıran bir durum olarak ortaya çıkmaktadır.

Diyalektik düşüncedeki var olan zıtlıklar ya da her şeyin birbirini etkilediği/ birbirine bağlı olduğu düşüncesi: Çinlilerin Mani, iyi, kötü; Türklerde gök tanrı, Şamanizm, totem, ongun inancı; İranlıların efsanevi kuşları Anka’nın, iyiliği ve kötülüğü içinde taşıması ya da ölümsüzlüğü yani kendi küllerinden doğması düşüncesi derinlemesine düşünüldüğün de diyalektik düşüncenin izlerini taşımaktadır. Doğu düşüncesinde daha çok metafiziksel olgular içinde yerini alan bu düşünce; batı düşüncesinde daha çok akıl, akıl yürütme, muhatapın tezini çürütme ve onun daha derin düşünmesini sağlayarak düşüncesinde oluşturduğu kavramları önce bir dengesizlik yaratarak daha sonra sağlam bir temele oturtma şeklinde ortaya çıktığı görülmektedir.

Daha çok Sokrat'ta görülen ve sonra Hegel tarafından sistemleştirilen diyalektik düşüncedeki görünenlerden yola çıkarak hakikati arama şeklindeki düşüncesi çalışmamızda konu edinilen aşk ve hüznün kavramlarını da benzer düşünceyle incelememize ilham olmaktadır. Çünkü tasavvuf konusunda da benzer bir düşünce yapısı vardır. Tasavvufta da kavramlar ve olgular mecazi ve hakiki anlamda ele alınmaktadır.

Diyalektik kavramı birçok filozof tarafından farklı biçimlerde ele alınarak kullanılmıştır. Örneğin Sokrates, diyalektiği sorduğu sorularla doğruyu buldurmada bir yöntem olarak kullanmıştır. Herakleitos' a göre diyalektik karşıtlıkların içinde var olma ve yok olmayı anlatır. Aristoteles ise bu kavramı bazı durumları kabullenip bunların karşıtlarını kanıtlanması olarak kabul etmiştir. Kant ise bu kavramı Tez – Antitez karşıtlığı içinde incelemiştir. Marx, diyalektik kavramını tarihsel ve ekonomik bir süreç olarak ele alır. Bizim ele aldığımız diyalektik kavramı Hegel için geçerli olan kavramdır. Hegel' in diyalektik kavramını tam bir felsefi sistemle ele aldığı ve açıkladığı söylenebilir. Hegel, diyalektik kavramını kuramsal bir çerçevede ortaya koymuştur. Tez – Antitez - Sentez Hegel' in ortaya koyduğu üçlü bir sistemdir (Yenişehirlioğlu, 1996).

Sonuç olarak diyebiliriz ki, diyalektik düşünce her ne kadar aklın alabileceği yani içkin durumlar üzerine yoğunlaşsa da onu materyalist ve ideal bakış açısıyla yorumladığımızda: materyalist diyalektikte mutlak olan aklın alanıdır. Ancak ideal diyalektiğe aşkın olanı mantıksal olarak yorumlama çabasında girmektedir. Bu bağlamda çalışmamız olan aşk ve hüznün kavramlarının aşkın boyutu yani hakiki dediğimiz bölümü ideal diyalektik bakış açısıyla çözümlenmesi uygun bulunmuştur.

2.2. Aşk ve Hüzün Kavramlarının İrdelenimi

2.2.1. Aşk

Aşk kavramı her ne kadar terimsel olarak sözlüklerde ya da araştırmacıların eserlerinde tanımı verilmeye çalışılsa da anlamsal genişliği tanımdan çok kişisel yorumlamaya girmektedir. Çünkü aşk kavramı yaşamın kendisi gibidir. Barks (2003, s.21) “Sevmenin yolları insanların sayısı kadardır ve bu kır çiçeği çeşitliliği bu boyuttaki varlığımızın görkemli güzelliğidir.” der. Barks'ın da belirttiği gibi bu kadar çeşitliliği olan özellikle süregelen bir olguyu tanımlamak oldukça zordur. Çünkü aşk

insanoğlunun var olduğundan beri var olan ve var olacak bir süreci barındırdığından tam olarak tanımlanması da olanaklı değildir. Hatta Şems'e göre: "Aşk cevheri ezelden beri vardır; âlem ise daha dünkü varlıktır" (Akt. Öztürk, 1993, s.334).

Aşk herkesin bireysel yaşadığı bir duygudur. Birbirine âşık iki insanın bile aynı oranda ya da aynı şekilde aşkı yaşamları olanaklı değildir. Bireyler kendince ve sadece kendilerine has yaşadıkları aşkıda doğal olarak kendilerine göre tanımlamaya çalışacaklardır. Bunun sonucunda aşk için birbirinden çok farklı tanımlama çabalarına girmeleri olağan ve doğaldır.

Bu bağlamda bireysel bir edinim olan ve süreğen bir şeyi tanımlamak elbette sabit bir nesneyi tanımlamaktan güçtür. Kalem nedir? Sorusuna hemen hemen herkesin tanımı birbiri ile tutarlılık gösterebilir. Ancak aşk gibi duygu boyutu olan ya da soyut dediğimiz olguların tanımlanması kolay olmamaktadır. Fromm (1990, s.25), "Her insansal deneyimde olduğu gibi sözcükler, betimlemeye yeterli değildir. Hatta çoğu kez, sözcükler bu işin tam tersini yapar: deneyimi çarpıklaştırır, paramparça eder ve öldürür. İnsan ne yazık ki çoğu kez sevgi üzerine, nefret ya da umut üzerine konuşma süreci içinde anlatması gereken konuyla bağlantısını yitirir" şeklinde ifade ederek bu tanımlanamazlığı gerekçelendirmektedir. Uygur (1996, s.26), "Sevgiyi sanki sözcüklerle derlenebilmiş gibi, sözcüklerle de toparlayamayız. Gerekmezde" diyerek, sevginin tanımlanamayacağını, hatta bunun gerekmediğini ifade etmektedir. Yine eserini incelediğimiz Şafak (2009, s.9), Aşk adlı eserinin girişinde: "Aşk'ın hiçbir sığata ve tamlamaya ihtiyacı yoktur. Başlı başına bir dünyadır aşk. Ya tam ortasındadır, merkezinde, ya da dışındadır, hasretinde." ifadesiyle aşkın tanımlamaya ihtiyacının olmadığını belirtmektedir.

Aslında aşk için yapılan her tanımlama onun sadece bir özelliğini belirtir. Çünkü her tanım aynı zamanda bir sınırlandırmadır. Ancak o yine de sınırlamaları aşarak tanımlanamazlığını sürdürmektedir.

Aşk kavramını tanımlamakta her ne kadar zorlansak da yine de yapılan yorum ve tanımlama çabalarından ortak bir payda çıkarmak mümkündür.

Yakıt (2010, s.20-21) aşk ve sevgi kavramlarını şu şekilde açıklamaktadır: "Sevgi 'hub' Arapçada kaynama noktasına gelmiş suyun üstüne çıkmaya başlayan kabarcıkların adı olup buna hubbe ve hebab da denir. Nitekim muhabbet kelimesi de

buradan alındığı için susamışlıktan veya fazla arzudan dolayı kalbin kaynamaya ve hubbeler çıkarmaya başlaması [...] aşk, bir sarmaşık türünün adıdır. Aşaka adı verilen bu sarmaşık ağaca dolanır ve onu tepeden tırnağa sarar” şeklinde açıklamıştır. Buradan şöyle bir sonuca varabiliriz. Sevgi muhabbet gibi daha ılımlı ve şefkatliyen, aşk daha derin insanı saran, sarmalayan ve hapseden bir olgudur, denebilir.

Aşk ile sevgi kavramları birbirine paralel giden duygu yoğunluğudur. Ama küçük farklarda taşırlar. Kayıklık (2009, s.193), bu farkı sevgi ve aşkı gönlün zevk alma şiddetine bağlamaktadır. Ona göre sevgi ve aşk: “ Sevgi gönlün zevk aldığı şeylere meyletmesi demektir. Bu meylin canlı ve kuvvetli olanına aşk denir.” Buradaki tanımlamadan sevgi kavramının da aşk kavramı içinde olduğu ortaya çıkmaktadır. Öyleyse sevgi mi yoksa aşk kavramı mı üst anlamdır? Genel kanı olarak aşkın yoğun sevgi olduğu betimlemesinden yola çıkarak sevginin sığ ve geniş bir zihinsel tasarımken, aşkın derin ve yoğun bir anlama sahip olduğunu savlanabilir. Timuçin (2010, s.15), “Aşk denilince öznel yanları, nesnel yanlarına ya da görünmez yanları görünür yanlarını çokça geride bırakan bir insanlık durumu anlıyoruz.” diyerek aşktaki derinliğe dikkat çekmektedir. Özdenören (2003, s.35), ise aşkı kalb ile doğrudan bağ kurarak “[...] bir yalvarımdır, kalbin yalvarımıdır. Kalb maşukuna sürekli niyaz eder, maşukta sürekli naz halinde duruyor” şeklinde açıklamaktadır. Hemen hemen tüm dünyaya bakıldığında kalp aşkı sembolize etmektedir. Özel günlerde sevilene verilen kalp şeklindeki hediyelerde bir çeşit aşkı sunma biçimidir. Çünkü biliriz ki aşk kalbin ritmini değiştiren ve bizi heyecanlandıran bir duygudur.

Uygur (1996, s.13) “Sevginin en çok çağrıştırdığı istek ve özlem, bir insana, bir canlıya, bir nesneye, bir olaya yönelmek; bu yönelişi, öz varlık bakımından değerli ve önemli diye algılayıp yaşamak, bu varlıksal ilişkiyi yitirmemek kaygısıyla hiçbir özveriden geri durmamak var bu istek ve özlemde” ifadesiyle aşktaki özveri, yöneliş, özlem, istek ve kaybetme korkusu gibi aşkın betimleyicisi sözcüklere vurgu yapmaktadır.

Aşkın en önemli özelliği bağ kurmasıdır. Uygur (1996), bu durumu şu şekilde açıklamaktadır:

Mitolojiler ile dinler hem tanrı çokluğuna hem tanrı tekliğine dayanan inançlar ve uygulamalar dönüp dolaşip hep sevgi doğrultusunda toplamakta insanları: sevgiler sunuyorlar yandaşlarına, sevgilerle bağlıyorlar kendilerine. [...] önermelerinde, anlatımlarında, akıl yürütmelerinde,

kavramlarında sevgiye yer açmayan felsefeler, bilimler sınırlı, kapsamlı bir gerçeklikten öteye uzanamıyorlar (Uygur, 1996, s.11).

Kalp aslında yaradılışı gereği hep sevdiğini arar. Bu arayışlar içinde bazen bulduğunu sanıp bir süre arayışlarına son verebilir. Kalbin bu yanılması Özdenören (2003, s.34), “Kalbin bulduğunu sandığı şey sanırım ancak dünyevi zeminde söz konusu edilebilir. Belki bu da bir aşktır ama dünyevi zeminin faniliği ile malüldür: onun niteliği faniliktir.” şeklinde ifade ederek aşkın sadece tanımlanabilirliği açısından değil, çeşitliliği açısından da araştırılması ve incelenmesinin zorluğunu duyumsatmaktadır.

Çoğumuz hayatımızda bir kerede olsa aşk yaşadığımızı söyleriz. Öyleyse aşkımızı bulduk derken yanılısma içinde miyiz? İnsani olarak karşı cinsimizden birine hissettiğimiz duygular bir yanılısma ise gerçekten aşk nedir? gibi sorularla karşı karşıya gelmekteyiz. “Bütün yaratıklarda yaratıcıya ya da yaratılmışa olmak üzere iki türlü aşk vardır. Yaratılmışa duyulan aşk çokluğa götürdüğü için zayıflarken, yaratıcıya duyulan aşk birliğe götürdüğü için insanı kuvvetlendirir” (Akt. Kayıklık, 2009. s.199) Güngör’ün de belirttiği üzere tüm canlılarda aşk vardır. Aşkın cinsellikle doğrudan ilişkisi olduğu mecazi ve cinsellikten tamamen ayrılarak ilahsal boyut aldığı hakiki olmak üzere ikiye ayrılabilir. Bu durumda aşkı hakiki ve mecazi olarak incelenmesi zorunluluğu doğmaktadır.

2.2.1.1. Mecazi Aşk

Mecazi aşk, aşkın algılanabilir en yalın hali olarak adlandırılabilir. Zira bu duyguyu tatmamış nadir insan vardır. Beşeri aşk olarak adlandırılan mecazi aşk insanın insana beslediği duygu olarak tanımlanabilir. Ancak mecazi aşkı da aslında ikiye ayırabiliriz. Birincisi şevk ile birine bağlanmak ikincisi ruhen birine bağlanmak. Hatta hakiki aşkın bir alt derecesi de bu ikinci adlandırma yani ruhen birine bağlanma denebilir.

Mecazi aşkı Öztürk (1993, s.337), “fani, geçici gönül ilişkileri, sevgi denemeleri, fedakarlık, merhamet, hoşgörü...” şeklinde ifade etmektedir. Buradan da anlaşıldığı üzere aşkın mecazi alanda –kadın, erkek aşkında- en çok cinsellikle ilişkisi bulunmaktadır. Özdenören (2003, s.41), cinsellikle aşk bağıntısını: “bazıları aşkın cinsellikle ilişkisinin bulunduğunu ifade etmekten kaçınsa da bence aşkın cinsellikle

açık şekilde ilişkisinin olduğu belirtilmelidir.” Bu durum başka sevgilerde yani anne-baba, doğa ya da başka güzelliklere duyulan sevgide cinsellik ögesinin olmamasına bağlanmaktadır.

Cinselliğin aşktan dışlanması için vuslatın gerçekleşmemesi gerekmektedir. Çünkü vuslatın imkânsızlığında aşk daha da belirginleşmektedir. Leyla-Mecnun, Aslı-Kerem, Romeo-Juliet bunun mecazi-hakiki karışımı hal almasında önemlidir. Aşkın ilahi yansıması hakiki aşk⁷ denilen durumda burada başlamaktadır. Bu durum aşkın çoşumsu durumunun devamlı tetikte bulunmasıyla ilintilendirilebilir. Çünkü beşeri boyutta aşk vuslat olduktan sonra durağanlaşabilir. Ancak hakiki aşkta bu durum söz konusu olmamaktadır. Tanrının tanımlanamayacak kadar büyük oluşu, gizemliliği bu çoşkuyu devamlı yaşamayı olanaklı kılmaktadır. Yapıcı (1997, s.222), bu büyüklüğü ve çekiciliği: “Çünkü fert kutsalı büyüleyici, hayranlık uyandırıcı ve korkutucu nitelikleriyle düşünmekte ve yaşamaktadır. Buradan hareketle inananın inandığı varlığı birbirine zıt duygular içinde tecrübe ettiğini görmekteyiz, yani ilahi varlık hem huşu uyandıran ve korkutan hem de büyüleyici ve çekicidir. İnanan, saygıya dayanan bir korku ile O’ndan korkmakla beraber O’nun rahmetini ve bağışlayıcılığını da bilmekte ve talep etmektedir” şeklinde ifade etmektedir.

İnsanlar arasındaki aşkta erkek ya da kadın mutlak ve sabit birine âşık olmamasından kaynaklı olarak sürekli değişkenlik göstermektedir. Bu değişkenliğin mecazi yani dünyevi olarak adlandırılmasını gerekli kılmıştır. Hakiki aşkta ise âşık olunan, ulaşılmaya çalışılan, uğrunda çileler çekilen, ona yakın olma çabasında bulunulan mutlak ve tek varlık Tanrı’dır.

Özdenören (2003, s.33-34), mecazi aşkların hakikate ulaşip ulaşmama durumunu şu şekilde ifade etmektedir: “Kalbin iştihak duyduğu sürekli yönelmek istediği şey? O yönelimin bir asıl hakikati var. Kalp sürekli yönelme istidadında olduğundan hakikate doğru yönelemese, sahtesi ile avunabilir: âşık olduğunu sanır. Hakikati bulamayınca, kendi nesnesine ulaşamayınca sahtesi ile oyalanmakta beis görmez: aldanmaya düştüğünü bilse de yöneliminden vazgeçmez, onun fitratı yönelim içinde bulunmaktır.” Bu ifadelerden şöyle bir çıkarımda bulunulabilir: kalp varlık nedeni olarak arayış içindedir. Bu arayış aslında mutlak olan yaratandır. Sufilerin ısrarla üzerinde durdukları bu durum asıl ve gerçek olan hakiki aşk Tanrıya yönelmektir diğer tüm gönül

⁷Çalışma içinde ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak incelenmiştir.

ilişkileri geçicidir. Öyleyse hakiki aşkın ayrı bir başlık altında incelenmesi uygun görülmektedir.

2.2.1.2.Hakiki Aşk

Aşk için söylenen ortak noktalardan birisini de hakiki aşk kavramıdır. Hakiki aşkı yaratıcıya duyulan aşk, ona duyulan sevgi ve muhabbet olarak tanımlamak olanaklıdır. Bu konuda Kayıklık (2006, s.64), düşüncelerini: “[...] her şeyin kendine has özellikleri vardır, dolayısıyla onları güzelleştiren şey de farklıdır. [...] seven ile sevilen arasındaki gizli ilişki de sevginin nedenlerinden biridir. Bu tür sevgi güzellik ve yarardan daha çok ruhsal ilişki ile ilgilidir. Bahsedilen özelliklerin tamamı, kâmil olarak ancak Allah’ta bulunduğundan gerçek sevgi ancak Allah’a layıktır ve güçlendikçe aşka dönüşür” şeklinde özetlemektedir.

Mevlana’nın eserlerini inceleyen, Gölpınarlı (2002), Mevlana’ya göre aşkı şu şekilde ifade etmektedir:

İnsan neyi ve kimi severse sevsin bu sevgi gerçek varlıktır. Bu bakımdan o insanı gerçek aşka götüreceği için geçici aşkı da hoş görmekte ve beşeri zaafı unutmamaktadır. [...] Mevlana’da ki gerçek aşk, olgun insana karşı duyulan bağlılık yahut kendi olgunluğunu onda görüştür ki cezbe hali geçince bu sevgi, dünyaya yayılır, bütün insanlara, hatta bütün canlılara taalluk eder; hayrı, güzeli, iyiyi, doğruluğu ve birliği hedef tutar. [...] Mevlana’ya göre her şey sevgiliden ibarettir. Aşık bir perde. Yaşayan ancak bir sevgilidir. Âşıkça bir ölü (Gölpınarlı, 2002, s.30).

Buradan da anlıyoruz ki, hakiki aşk kavramı daha çok tasavvuf alanında önem kazanmıştır. Bireye duyulan aşkın mecazi olduğunu söyleyen tasavvuf ehli, yaratıcı aşkını hakiki aşk olarak nitelendirmiştir. Bu bakışla hakiki aşk sadece yaradana sevmektir. Tasavvuf alanında bireye duyulan sevgi bile bazen yaradana duyulan aşkı bulmak için bir araç olarak kabul edilir. Bu bakış açısına göre hazırlanmış bir eser olan Leyla ve Mecnun hikâyesine bakıldığında takdirde mecnunun Leyla’yı bulduktan sonra onu kabul etmemiştir. Çünkü Mecnun’un Leyla’ya olan aşkı yaradana yönelmiştir. Böylece mecazi aşkın hakiki aşka çevrildiği belirtilmektedir.

Uygur (1996, s.57) dinlerin sevgi yorumlarını “Tüm inanç, eylem, töre ve törenleriyle din: çoğun sevgi ile örgülenen bir kültür bölgesidir. [...] kendine özgü

çevreye ne denli sevgi dağıtırsa dağıtsın, kendi dışına en az düzeyde bir hoş geçimden öte sevgi gösterme gereği duymaz genellikle dinler. [...] evrensel nitelemesini kendilerine övünçle bir güzel yakıştıran dinler ‘bizden- onlardan’ bizim dinden olanlar ile bizim dinden olmayanlar doğrultusunda ikilikler, karşıtlıklarla varlıklarına güç devşirirler” şeklinde ifade etmektedir. Uygur’un bu düşüncelerine belli ölçülerde katılabilir. Oysa İslam inancını en iyi yaşayanlardan ve çağımıza kadar gelmiş düşüncesiyle Mevlana, herkesçe bilinen bir sözünde şöyle seslenmektedir:

*Gel, gel, ne olursan ol yine gel,
İster kafir, ister mecusi, ister puta tapan ol yine gel,
Bizim dergahımız, umitsizlik dergahı değildir,
Yüz kere tövbeni bozmuş olsan da yine gel.*⁸

Mevlana bu düşüncesiyle tüm insanlığı aşka yani hakiki aşka davet etmektedir. Çünkü Mevlana’ya göre her şeyin temeli aşktır. Âlemler, canlı cansız tüm varlıkları yaratan ve döndüren aşktır. Mevlana mesnevisinde bu düşüncesini şu şekilde dile getirir:

*Göklerin dönüşümünü aşk dalgalarında bil;
Aşk olmasaydı cansızlar bitkiler olur muydu?
Boy atıp gelişen, üreyen, türeyen bitkiler
Canlarını kurban ederler miydi? (Akt. Uygur, 1996, s.106)*

Aşkın ilk cevher oluşunu Yunus Emre ise şu şekilde ifade eder:

*Avvel yir - gök yogıdı, vardı aşk bünyadı
Işk ezelden kadimdir, ışk getirdi ne varın. (Akt. Tatçı, 1990, s.251)*

Başka bir beyitinde Yunus Emre, duygularını şu şekilde ifade etmektedir.

*Ben gelmedim davi için, benüm işim seviyiçün,
Dostun evi gönüllerdür, gönüller yapmağa geldüm (Akt. Tatçı, 1990, s.252)*

⁸ <http://www.mevlana.com/>

Bu düşünceden yola çıkarsak tüm toplumu sarıp sarmalayan kucaklayan bir düşünce ancak sevgiyle gerçekleşebilmektedir. Bu sevgide ancak gerçek olan hakiki aşk ile mümkündür. Çünkü hakiki aşkta sevgi tektir o da Allah'adır. Çünkü Allah aşkı birleştiricidir, ayrıştırıcı değildir. Mutasavvıflara göre de Allah'a ulaştıracak tek gerçek aşktır. Çünkü aşk bizden değil- bizden, sen-beni yok eden olgudur. Mevlana bu seni-ben, sizi-biz kılan ve birleştiren aşkı hakkında şöyle demektedir.

Biri sevgilinin kapısına gelip çalar...

İçerden bir ses sorar: 'Kim o? '

Kapıdaki cevaplar: 'Benim!'

Ses der ki: 'Bana, sana yer yok burada.' Ve kapı açılmaz.

Bir yıl süren yalnızlık ve çileden sonra, yeniden kapıyı çalar o.

İçerden ses: 'Kim o? ' diye sorar.

Kapıyı çalan cevap verir: 'Senin! ' Ve kapı ardına kadar açılır... (Akt. Uygur, 1996, s.102)

Mevlana'nın bu dizelerini şu şekilde yorumlamak mümkündür. Hakiki aşkta birleşme vardır, ayrışma ya da ceza ile azalıp nimetle çoğalan bir durum değildir. Şafak (2009, s.230), incelediğimiz eserinde Şems karakteri'nin dilinden: “Şeriat der ki: ‘seninki senin, benimki benim’ Tarikat der ki: ‘Seninki senin, benimkide senin.’ Marifet der ki: ‘Ne benimki var ne seninki.’ Hakikat der ki: ‘Ne sen varsın, ne ben’” aktararak tasavvuftaki sen ben olgusunu daha da derinleştirmektedir. Hatta mutasavvıflara göre çile ve dertler varılacak olan o yüce cevherin yolunda yok olmakta ve hazza dönüşmektedir. Öztürk(1993, s.337), bu durumu: “Gerçek aşk, cefa ile azalıp, nimetle çoğalmaz. Çünkü gerçek aşk zaten dert ve çilenin dostu olmakla yücelmiştir.” şeklinde ifade etmektedir. Çünkü hakiki aşk öyle bir duygudur ki çile bile bir ödüdür ve bu durumun bile haz verdiğini Fuzuli şu dizeleriyle dile getirmektedir:

Ya Rab bela-yi aşk ile kıl aşına beni

Bir dem bela-yi aşktan etme cüda beni (Akt. Uygur, 1996, s.110)

Aşk derdiyle olur aşık müstakim

Düşmenimdir dostlar bu derde derman eyleyen (Akt. Akyüz, Gazeller, s.221)

Fuzuli bu iki beyitinde, içine düştüğü aşkın bir dert olduğunu ancak bu derde derman aramadığı gibi derman olanlara bile düşman olacağını söyleyerek içinde bulunduğu sarhoşluğu ifade etmektedir. Sufilere göre aşk ateştir. Öyle bir ateştir ki eriten ve birleştiren. Katışık gibi duran farklı farklı insanları birleştiren ve o ilk nefese ulaştıran aşk ateşedir. Bu durumu Mevlana sufilerin vazgeçilmez müzik aletindeki tınıyla açıklamaktadır.

Bu neyin sesi ateştir, hava değil kimde bu bu eteş yok ise yok olsun

Aşk ateştir ki neyin içine düşmüştür

Aşk coşkunluğudur ki şarabın içine düşmüştür (Akt. Dizbudak, 1991, s.91)

Zaten aşk olgusunu hissetmeyenleri sufiler insan sıfatına dahil etmemektedirler. Çünkü onlara göre varlık cevheri olan aşkı hissetmiyorsa bir kişi insan değil mahluktur. Bu durumu Yunus Emre, şöyle betimler:

Işksuzlara virme öğüt, öğüdünden alur değil

Işksız âdemi hayvan olur, hayvan öğüt bilür değil (Akt. Tatçı, 1990, s.261)

Sonuç olarak aşk herkesin yüreğinde vardır. Zira yaşamın özsuyu odur. Sufilere göre insanın güzeli görebilme ve sevebilme yetisi çok önemlidir. Tanrı'nın yansıması olan, gördüğü güzelliği fark edemeyen hakikatine de ulaşamaz. Bu bağlamda mecaz olarak yaşanan aşk onlar için hakikate ulaşmada bir basamak işlevi görür. Leyla ile Mecnun, Kerem ile Aslı gibi efsaneleşmiş aşkları hikâye ederek bu söylevlerini savunurlar. Tasavvufçulara göre vuslat, ancak ölümden sonra olabilir. Vuslat için çekilen çileler bir basamaktır. Zaten Sufilerin hüznün adını verdikleri bu vuslat bekleyişi de buradan kaynaklanmaktadır.

2.2.2.Hüzün

Hüzün sözcüğü ifade ettiği anlam açısından acı kavramını içinde barındırır. Hüzün burukluk içinde yaşama olarak adlandırılabilir. Hüzünlü olan bir kimse mutlu değildir. Hüzün sözcüğü söylendiğinde ayrılık, gurbet sözcükleri ile de yakınlık göstermektedir.

Aşk sözcüğü hüznün ile iç içe geçmiş durumda kullanılabilir. Bazıları aşkı mutluluk, huzur ve benzeri sözcüklerle tanımlarken bazıları ise aşk için hüznün ifade eden kavramları kullanmışlar aşkı hüznün içinde ya da hüznü aşk içinde tanımlamışlardır. Nasio (2007) aşk ve hüznün ilişkisini şöyle açıklar:

Aşık aşkını dilediği gibi yaşayamadığında hüznün aşka dahil olur. Psikik acının yalnızca sevilen bir varlığın kaybedilmesiyle oluşan bir duygunun olduğunu düşünmek yanlış olur. Psikik acı aynı zamanda sevilen varlık bizi ansızın sevgisinden mahrum bıraktığında yaşadığımız terk edilmiş, izzetinefsimiz derinden yaralandığında hissettiğimiz küçük düşme ya da kaybettiğimiz farklı şeyler. Farklı derecelerdeki bu acıların hepsinde sevilen bir nesnenin, yoğun ve kalıcı bir şekilde bağlandığımızdan ötürü psikik dünyamızın ahengini sağlayan nesnenin ani ve sert kopuşunun oluşturduğu acılardır. Madem bu bağlılığa aşk deniyor, biz de temeli aşka dayanmayan acı yoktur diyelim (Nasio, 2007, s.23) .

Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere araştırmacı yazar ruhsal acıların (hüznünlerin) tamamını aşkla bağdaştırmaktadır.

Hüznün kavramı da tıpkı aşk gibi duyguların alanına girdiğinden ve soyut olmasından terimsel olarak sözlüklerde tanımı olsa da bireylerin içsel olarak yaşadığı bir durum olmasından tanımlanması oldukça güçtür.

İfade ettiği anlamsal açıdan hüznün acı, ayrılık, gurbet, özlem gibi duyguları da içinde barındırmaktadır. Mutluluğun zıddı gibi görünse de hüznün aslında mutlulukla doğrudan zıt bağlamda adlandırılmamaktadır.

Hüznün TDK (1998, s.1015) sözlüğünde “iç kapanıklığı, gönül üzgünlüğü şeklinde ifade edilirken Budak (2003, s.370) bu kavramı: “Derin bir gönül bağı ile sevilen insanın kaybedilmesine yönelik fiziksel duygusal üzüntü tepkileri” olarak açıklamaktadır.

Hüznün, gam, keder, kasvet, sıkıntı vb. gibi kavramların hepsi bir kısmıyla tarif edilir. Hüznün aşkın öbür yarısıdır. Denilebilir ki beşeri boyutta kaybedilene ya da ulaşılamayana hissedilen üzüntü hali, ilahi boyutta ise vuslat günü özlemdir. Bu özlem ki bazı kişilerin donuk tebessüm gibi duran yüzlerinde, gözlerinde bazı kişilerin de kahkahalarında okunabilecek kadar görsel ama kör kuyular kadar derinlerine inilemeyecek kadar soyut ve tarifi harflerle sembolleştirilmiş sözcüklerle ifade edilemez bir olgudur. Aşk kadar gerçek aşk kadar tanımsızdır denebilir.

Tasavvuf alanında hüzünden bahsedilecek olursa hüznün burada diğerlerinden farklı bir anlama gelmektedir. Hüznün yaradana duyulan minneti ifade etmektedir. Bu nimetten kaynaklı olarak ona ulaşma arzusunda mahzunluk halidir ki: Kişi böyle bir durumda optimum kaygı hisseder. Yaradanın verdiği ile yetinir. Narında güzel, nurunda güzel ifadesiyle hareket ederek, bireyler yaşadıkları olumlu ya da olumsuz durumlar karşısında tavırlarını değiştirmemekte ve bu durum onları olduklarından başka bir hale sokmamaktadır. Böylelikle hüznün kavramı en çok tasavvuf alanında anlamsal genişliğini bulmaktadır. Tasavvufi anlamda hüznün şükretme halini de kapsamaktadır.

Sufiler dünyayı bir gurbet olarak algılamaktadır. Yaşam süreci onlar için vuslatı bekleyiştir, özlem duygusudur. Tanrı'nın verdiği her şeyi kabullenmiştir. Bu özlem ile bekleyişleri onlara acı vermekte bir an evvel o ilk ve tek olana kavuşma isteğiyle yanar, tutuşurlar. Bu gurbetliği Fuzuli bir gazelinde şöyle dile getirir:

*Kalmışım gurbette hayran zar u giryan neyleyim
Haste kü rencür ü bimar-ü giryan neyleyim
Olmuşum derde girftar-ü gamından ağlarım
Çünkü etmez bu felek derdime derman neyleyim* (Akt. Akyüz, Gazeller, s.188)

Mevlana Mesnevisine içinde bulunduğu durum ve hasretliği ifade eden şu dizeleriyle başlamıştır:

*Dinle, bu ney nasıl şikayet ediyor, ayrılıkları nasıl anlatıyor.
Beni kamışlıktan kestiklerinden beri feryadımдан
Erkek kadın herkes ağlayıp inledi.* (Akt. İzbudak, 1991, s.1)

Bu dert ile yanan gönlünü paylaşabileceği birilerini arayışını yine aynı dizelerin devamında şu şekilde dile getirir:

*Ayrılıklardan parça parça olmuş kalp isterim ki iştihak derdini açayım.
Ben her cemiyette ağladım, inledim
Fena hallilerle de, iyi hallilerle de.* (Akt. İzbudak, 1991, s.1)

Mevlana burada hüznün kavramının boyutunu genişletmektedir. Çünkü Mevlana'ya göre hüznün sadece iyi olanların değil herkesin yüreğinde olduğu gerçeğini “iyi hallilerle de kötü hallilerle de ağladım” diyerek dile getirmektedir.

İncelediğimiz eserlerde –Elif Şafak “Aşk” ve Feridun Zaimoğlu “Liebesbrand” her ne kadar aşk başlığı altında sunulmuşsa da her iki eserde de kavuşamamanın ya da sevgilerin kaybedilmesinden kaynaklı hüznün olguları daha geniştir. Bu anlamda aşk ve hüznün kavramlarının da iç içe oluşu da görülmektedir. Zira okuduğumuz hemen hemen her aşk hikâyesinde kavuşamama gibi durumlara sıkça rastlarız. Kavuşamama durumundaki kişinin acı çekmesi, kederlenmesi, üzüntü duymasının genel adı da hüznüdür. Bu bağlamda her aşk hüznü içinde barındırır savımız desteklenmektedir.

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUMLAR

3.1. Roman ve Roman Özellikleri

Roman, insan ve onun çevresinde geçen olayları, düşüncelerini, duygularını, olaylara bakış açılarını vb. durumları belirli bir olay kurgusu çerçevesinde kurgusal ya da gerçekçi bir şekilde okuyucuya aktarılması olarak tanımlanabilir.

Fransız sözlükçü Littre romanı “ Yazarın tutkuları, töreleri ya da serüvenleri betimlemek suretiyle okurların ilgisini çekmeye çalıştığı düz yazı ile kaleme alınmış uydurma öykü” olarak tanımlamıştır (Akt. Özdemir, 1983,s. 205).

Buradan da anlaşıldığı üzere Roman daha çok yazarın görüşünü olaylara bakışını aktarmaktadır. Yani yazarın kendi dünyasıdır roman. Romanın en önemli özelliği bir olay üzerine inşa edilmesidir. Genellikle roman bir ya da birkaç karakterin içinde olduğu ve o karakterlerin etrafında gelişen olayları konu edinir. Daha çok kurgusaldır ancak gerçek olaylar üzerinden de roman yazılabilmektedir. Bundan dolayı roman ilk ortaya çıktığından beri sürekli bir gelişim ve değişim geçirmiştir ki bu onun tanımını tam olarak yapmamızı da zorlaştırmaktadır. Çok farklı alanlarda yazılıyor olması onun çeşitli türler adı altında incelenmesini gerektirmiştir. Romanı, Serüven, Polis ve Casusluk, Yığın, Tarihsel, Politik, Belgesel, Çoşumcu, Gerçekçi, Doğalcı Gerçekçi, Eleştirisel Gerçekçi, Toplumcu Gerçekçi Roman gibi türlere ayırabiliriz. (Özdemir, 1983) Tabi ki zamanla bu sınıflandırma artabilir zira bahsettiğimiz gibi roman sınırı olmayan bir edebi tür olarak adlandırılabilir.

3.1.2. Elif Şafak’ın “Aşk” Adlı Eserinin Romansal Özellikleri

Aşk adlı eser 419 sayfadan oluşmakta ve Doğan Kitap Yayınevi tarafından Mart 2009 yılında yayınlanmıştır. Kitap İngilizce olarak yazılıp daha sonra yazarın kendisi ile birlikte K. Yiğit Us tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

Roman kapsayan ve kapsanan şeklinde iki ana bölümden oluşmuştur. Eser tür olarak roman kabul edilebilir ancak Elif Şafak bu eserinde romana farklı bir özellik katarak sadece kurmaca özelliğinden çıkarıp bilimsel bir eser gibi sunmayı da denemiştir. Eserin sonunda kaynakça vermesi bu savımızı desteklemektedir. Özellikle Mevlana ve Şems etrafında gelişen olayları bazı kaynaklara dayandırmıştır. Mevlana - Şems ve etrafında gelişen durumlar roman sonunda kaynaklar verilerek roman, daha çok tarihi bir belge gibi sunulmak istenmiştir.

Eser beş büyük bölüm ve doksan üç küçük kesitten oluşmuştur. Hayatta ki, derin, katı, sakın şeyler “Toprak” olarak birinci bölüm (45-126), hayattaki, akışkan, kaygan ve değişken şeyler “su” olarak ikinci bölüm (127-188), hayattaki, terk, göç ve devreden şeyler “Rüzgar” olarak üçüncü bölüm (189-229), hayattaki, yıkan, yok eden şeyler “Ateş” olarak dördüncü bölüm (295-345) ve hayatta varlıklarıyla değil, yokluklarıyla bizi etkileyen şeyler “Boşluk” beşinci bölüm olarak sunulmuştur. Eser hakkındaki tüm bu kurguların kapsayan öykü kısmında Ella karakterinin hayatıyla ve kapsanan öykü kısmında ise Şems karakterinin hayatıyla paralellik gösterdiği söylenebilir.

Kesitler halinde sunulmuş ve her kesitte karakterler aynı zamanda anlatıcı konumundadır. Yazar her şeyi bilen olarak bazı kesitlerde kendi düşüncelerine de yer vererek kesitler arasında bağ kurmuştur.

Eserinde özellikle Şems’i ön plana çıkarmayı hedeflediği söylenebilir. Zira Şems’e atfedilen kırk kural tırnak içinde ve koyu puntoda verilmiş, böylece okuyucularda hissiyatı ve düşünceyi derinleştirme amaçlanmıştır.

3.1.3. Ferudun Zaimoğlu’nun “Liebesbrand” Adlı Eserinin Romansal Özellikleri

Liebesbrand adlı eser 378 sayfa olup, Fischer Taschenbuch Verlag, tarafından yayınlanmıştır.

Roman konusu bakımdan romantik bir aşkı anlatıyor gibi görünse de, aslında daha çok varoluşçu bir roman türüne de girdiği söylenebilir. Romanın kahramanı David Türk asıllı bir Alman’dır. Asıl adı Davud’tur ama Almanların kullanımı olan David şeklinde kendini ifade etmektedir.

Aslında David ne Alman kültürüne ait olduğunu ne de Türk kültürüne ait olduğunu düşünmektedir. Türkiye'ye bir aile ziyaretine geldiğinde geçirdiği bir trafik kazası onun varlığını sorgulatan bir duruma dönüşmüştür. Yaralı haldeyken Alman asıllı bir bayanın ona su vermesi ve yaralarıyla ilgilenmesi David'i bilinçsizce ona sürükleyen bir sürecin başlangıcı olmuştur.

David'in olağan ve tekdüze giden hayatı artık bir değişim içine girmiştir. Türkiye'deki bir hastanede geçirdiği dönem onun kimliğini sorgulatan bir süreç olmuştur. Böyle bir zamanda karşısına çıkan Tyra'da artık onun için ulaşılması gereken bir amaca dönüşmüştür.

David'in bu aşkın arkasından sürüklenişi aslında kendini arayışa dönüşmüştür. Bu bağlamda romanda Alman Romantizm'in etkileri görünse de, kahramanın kendine yabancılaşması, içindeki boşluğu doldurma isteğiyle arayışa geçmesi romanı klasik Alman Romantizminden ayırmıştır. Örneğin Alman Romantizminde aşk daha çok ilahisel boyutuyla ön plana çıkarken, bu eserde daha çok cinselliğe yer verildiği görülmektedir. David'in Tyra ile tanışır tanışmaz birlikte olmaları, Tyra'nın ortadan kaybolması ve David'in onu daha çok arzular olması Alman Romantizmindeki, Tanrıyla ilintilenen aşk burada yoktur. Seküler ve pragmatik etkili bu aşk varoluşçuluğu temsil eden bir esere dönüşmüştür. Çünkü Alman Romantizminde tanrıya yakarış, günah gibi olgular varken bu eserde bu tür konular oldukça geride kalmıştır.

3.2. Eser Özetleri

3.2.1. Elif Şafak "Aşk"

Eser çerçeve ve iç anlatım yani kapsayan ve kapsanan öykü biçiminde okuyucuya sunulmuştur. Kapsayan öyküde günümüz tarihinde olan bir aşk anlatılırken, kapsanan öyküde sekiz yüzyıl önce yaşamış iki dost Mevlana ve Şems'in karşılaşmaları ve onların etrafında gelişen olaylar kapsayan öyküye paralel bir şekilde sunulmuştur.

Kapsayan öyküde:

Eser Tipik burjuva değerlerinin hâkim olduğu varlıklı bir ailesi, düzenli ve görünüşte sorunsuz bir evliliği olan kırk yaşına yaklaşmış, üç çocuk annesi evli, Amerikalı bir bayan olan Ella Rubinstein'nın sıradanlaşan hayatının tanıtımıyla başlamaktadır. Aşk'ın yerini daha farklı değerlerin aldığını düşünmekte ve kocasının

onu aldatıyor olmasını bilmesine rağmen bunu görmezlikten gelmekte kendini daha çok çocuklarının bakımına, evinin işlerine, yemek yapma gibi farklı uğraşlara adanmıştır.

[...] günlerin akışı; öylesine yeknesak, düzenli ve sıradan. Bilhassa son yirmi yıl boyunca hayatındaki her ayrıntıyı evliliğine göre ayarlamıştı. İçinden geçen her dilek, edindiği her yeni arkadaş, hatta en önemsiz kararları bile buna bağlıydı. Hayatına yön veren yegâne pusula evi ve evliliği idi. [...] Aşkdan ve tutkudan daha önemli şeyler vardı bir evlilikte: Karşılıklı hoşgörü, şefkat, anlayış, saygı ve sabır gibi... Ve tabii her evlilikte elzem olan bir başka nitelik: Affedicilik! Geliyorsa şayet elinizden ki gelmeli, kusur etti mi kocanız, ki edebilir, ne yapıp edin, affedin!

Aşkmış meşkmış, ne gam! Ne önemi var? Aşk dedikleri, Ella'nın öncelikleri sıralamasında gerilerde bir yerlerde kalmıştı çoktan (Şafak, 2009, s. 12)

Ella sıradanlaşan hayatını biraz değiştirmek için kocasının da desteğiyle bir yayın evinde yazın editörünün asistanın asistanı olarak işe başlamıştır. Ve ilk iş olarak da Aziz. Z. Zahara adlı hakkında pek bilgi bulunmayan bir yazarın, Amsterdam'dan el yazısıyla yollanmış olduğu romanı okuyup hakkında rapor hazırlamaktır. Kitap sekiz yüzyıl önce yaşamış Mevlana ve Şems-i Tebrizi'nin buluşmasını ve aralarındaki dostluğu konu edinmektedir. Yazarın notu şöyledir:

Size bu satırları Amsterdam'dan yolluyorum. İlişikteki hikâyem ise, Anadolu'da geçmekte, 13. yüzyıl Konya'sında. Ama samimi düşüncem şudur ki, işbu hikâyeye zamandan, mekândan ve kültür farklılıklarından münezzehdir. Evrenseldir.

Umuyorum ki, islam âleminin şair-i azamı, en meşhur mutasavvıfı Rumi ile türlü fevkaladeliklerin müsebbibi, fevri Kalenderi derviş Şems-i Tebrizî arasındaki emsalsiz dostluğu konu edinen bu tarihi, mistik romanı okumaya fırsat bulursunuz. Bu temenniyle AŞK ŞERİATI'nı yayınevimize yolluyorum.

Meramınız aşk, aşkınız baki olsun,

Saygularımla, A.Z. Zahara (Şafak, 2009, s. 29-30)

Kırkklı yaşlara yaklaşması ve hayatını sorgulamaya başladığı bir zamanda böyle bir kitabı okuması, onda farklı duyguların açığa çıkmasına ve hayatını tamamen gözden geçirmesine zemin hazırlamıştır.

Bir taş nehre düşmeye görsün, pek anlaşılmaz etkisi. Hafiften aralanır, dalgalanır suyun yüzeyi. Belli belirsiz bir tıp sesi çıkar; duyulmaz bile akıntının ortasında, kaybolur uğultuda. Hepi topu budur olacağı. Ama bir de göle düşsün aynı taş... Etkisi çok daha kalıcı ve sarsıcı olur. O taş var ya

o taş, durgun suları savurur. [...] Nehir alışkındır karmaşaya, deli dolu akışa.[...] Gel gelelim göl hazır değildir böyle aniden dalgalanmaya (Şafak, 2009, s. 11).

Üniversiteye giden büyük kızı Jeannette’ın kendi dininden olmayan bir gençle evlilik kararı alması Ella’nın aşkla ilgili kavramları tekrar gözden geçirmesine neden olmuştur. Kitabın yazarına yazdığı iletiden sonra yazarından samimi cevaplar almaya başlamıştır. Öyle ki özellerini de paylaşmaya başlaması ve kızının durumu için yardım istemesiyle, yazarla olan bağları iyice yoğunlaşır ve Ella kendisinde artık öldü zannettiği ve tekrar belirmeye başlayan aşkın akışına bırakır.

Ama elbet bir sebebi vardı: Aşk!

Âşık oldu Ella hiç beklenmedik bir biçimde, beklemediği bir adama. İkisi ne aynı şehirde yaşıyordu ne de aynı kıtada. Aralarındaki fersah fersah uzaklık bir kenara, kişilikleri en az gündüz ile gece kadar farklıydı. Yaşam tarzları ise alabildiğine başkaydı. Arada tam bir uçurum vardı. Normal şartlar altında birbirlerine tahammül etmeleri bile zor iken, aşk odu'nda yanmaları beklenmedik bir hadiseydi. Ama oldu işte. Hem de öyle çabuk oldu ki, Ella başına ne geldiğini anlayıp, kendini koruyamadı bile. Tabii şayet insanın kendini aşktan koruması mümkünse! Aşk, Ella’nın ömrünün o durgun gölüne gaipten düşüveren bir taş misali indi. Ve onu sarstı, silkeledi, darmadağın etti (Şafak, 2009, s. 14).

Ella artık yazarla elektronik posta yoluyla yazışmaktadır. Yazışmalarda, yazarın samimiyeti Ella’nın dikkatini çekmekte, yaşantısındaki eksiklik duygusunu da açığa çıkarmaktadır. Zahara’nın web sitesinde okuduğu yorumlar bu eksikliği daha çok hissetmesine neden olmaktadır.

Kim olursak olalım, dünyanın hangi yerinde yaşarsak yaşayalım, tâ derinlerde bir yerde hepimiz bir eksiklik duygusu taşımaktayız. Sanki temel bir şeyimizi kaybetmişiz de geri alamamaktan korkuyoruz. Neyin eksik olduğunu bilenimiz ise hakikaten çok az (Şafak, 2009, S.66).

Ella’nın yaşamının tekdüzeliği kendi içindeki çıkmazı yine Zahara’nın web sitesindeki bir şiirinde cevap bulmuştur. “Ey, kendisinde kaybolmuş kişi./ Bilmezsin, bedeninin sana mezar olmuş, / Nefsini tanımadıkça, nefsin seni gömer olmuş” (Şafak, 2009, s.66).

Ancak daha sonra Zaharadan gelen ileti ile birlikte Ella, hissettiği boşluğun aşk olduğunu anlamıştır.

Kâinatta değiştirmeyeceğimiz, tam anlamıyla vakıf olamayacağımız hâl arz edebilir. Bu hallerde dahil, tüm varoluşa aşkla yaklaşmak mümkün. En azından deneyebiliriz. [...] Hiç ummadığın bir anda, beklemediğin bir yerden çıkıverir aşk karşına (Şafak, 2009, s.82).

Ancak Ella'nın kafası karışıktır. Özellikle kocasının kendisinden soğuduğu düşüncesi onu derinden sarsmakta kocasının onu aldatıyor olduğuna dair hisleri onu büsbütün hüznlendirmektedir.

Anlaşılan David karısıyla beraber olmaktan soğumuştur ama başka kadınlarla beraber olmaya itirazı yoktu. Bugüne değin Ella ona açıktan açığa kendisini aldatıp aldatmadığını sormamış, şüphelerini yüzüne vurmamıştı. En yakın arkadaşlarının dahi durumdan haberdar olmayışı, meseleyi bilmezden gelmesini kolaylaştırmıştı. Kimseye bir açıklama yapmak zorunda kalmamış, yüz kızartıcı skandallar ya da dedikodularla uğraşmamıştı. David'in bunu nasıl kotardığını bilemiyordu ya, sürekli başka kadınlarla, özellikle de genç sekreteriyle kırıştırdığı düşünülecek olursa, kaçamaklarını sessiz ve derinden yürüttüğü kesindi. Ama ne kadar saklarsa saklasın, sadakatsizliğin kendine has bir kokusu vardı (Şafak, 2009, s.91).

Ella artık değişmeye başlamıştır. Aşkın değiştiriciliği ona da yansımıştır. Zahara'nın romanından da etkilenerek kendi kendine yapacağı yenilikler ve kurallar oluşturmuştur.

Kırk Yaşına Varmadan Muhakkak Yapmam Gereken On Şey:

Bundan böyle daha düzenli ol, vaktini daha iyi kullan, kendine yeni bir ajanda al. (Tamamdır!)

Rejime başla, yağı şekeri unu tuzu kes, mineral desteği ve antioksidan al. (Tamamdır!)

Kırıksıklıklara savaş aç. Alfa hidroksil ürünler kullan, Loreal'ın yeni kremi ihmal etme. (Tamamdır!)

Koltukların yüzlerini değiştir, salona yeni süs bitkileri al, yastıkları yenile. (Tamamdır!)

Hayatını gözden geçir. (Eh, tamam sayılır!)

Et yemeyi bırak. Her hafta sağlıklı bir mönü oluştur, bedenine hak ettiği özeni göstermeye başla. (Tamam sayılır!)

Rumi'nin kitaplarını al, her gün en az iki şiirini oku. (Tamamdır!)

Çocukları bir Broadway Müzikali'ne götür. (Tamamdır!)

Yemek kitabı yazmaya başla. (Tamamdır!)

Kalbini aşka aç!!! (Şafak, 2009, s.149).

Özellikle onuncu kuralı “kalbini aşka aç” Ella’nın değişimini hızlandırmıştır. Zahara ile her yazışmasında kendindeki eksik yanları görmeye başlamakta ve içten içe Zahara’ya olan hayranlığı da belirginleşmektedir. Ancak Ella Zahara’yı hiç görmemiştir. Onunla sadece elektornik posta ile yazışmaktadır. Aslında bu ona mistik ve çekici gelmekte ancak merakı da git gide artmaktadır.

Doğrusu Ella yazıştığı insanın neye benzediğini bilmemekten ayrı bir keyif almıştı ilk başlarda. Tipi, görünüşü önemli değildi. Ne Aziz'in fotoğrafını görmek istemiş, ne de ona kendi fotoğrafını gönderme ihtiyacı duymuştu. Böylesi daha iyi, daha gizemliydi. Ama zamanla merakı ağır basmaya başladı. Aziz'den aldığı mesajlara bir yüz yapıştırmak istiyordu. Onun kendisinden fotoğraf istememiş olması da tuhafına gidiyordu. Bu çağda, her şeyin görüntü odaklı olduğu bir dünyada insanın tipini bilmeden bir başkasıyla dostluk etmesi, hele hele yakınlaşması mümkün müydü? (Şafak, 2009, s.233).

Zahara, Ella’ya bir fotoğrafını göndermiştir. Ella, Zahara’nın tavır ve görünüşünden onu romanında geçen Şems’e benzetmektedir.

Romanda Rumi ile tanışmak için Konya'ya gitmeden evvel Şems nasıl tarif edilmişse Aziz de aynen öyleydi; en azından sima olarak. Ella çok merak etmişti: Acaba Aziz Zahara kitabındaki başkarakteri bilerek mi kendine benzetmişti? Tanrı nasıl insanları kendi suretinde yaratmışsa bir edebiyatçı olarak Aziz de karakterlerini kendi suretinde yaratmayı istemiş olabilirdi (Şafak, 2009, s.234).

Özellikle Zahara’nın aşkla gelen kendi değişimini ve sufiliğe yönelişini anlattığı mektubu⁹ Ella’daki değişimi ve Zahara’ya olan duygularını da arttırır. Ella’nın kocası David iletileri gizliden okuyarak Zahara ve Ella arasında oluşan duygusallığın farkına varmıştır. Kocasını bu durumu anlattığında Ella Zahara’ya olan aşkını kocasına itiraf eder.

“Seni suçlamıyorum. Asıl kabahatli benim. Seni ihmal ettim. Sen de haklı olarak ilgiyi, sevgiyi başka yerde aradın.” [...]

"Aşk..." dedi en sonunda. "Ben Aziz'e âşık oldum."

"Adamı tanımıyorsun bile..." diye itiraz etti David. "Hakkında bilmediğin o kadar çok şey var ki... Belki herif bir ruh hastası." [...]

Ama "aşk"... aşk başkaydı. Aşk, David'in karısından; yani bunca zaman aşk aleyhine konuşmuş, aşkı küçümseyip ötelemiş bir kadından duymayı beklediği en son kelimeydi (Şafak, 2009, s. 308-310).

⁹ Bahsi geçen mektup Ekler bölümünde Ek: 5 olarak sunulmuştur.

Bu konuşmaların üzerine Ella, Zahara'ya olan aşkını itiraf eden bir mektup¹⁰ yazmaya karar verir. Bu mektup üzerine Zahara Ella'yı görmeye Boston'a gelir. Zahara Ella'ya hediye olarak sufiligi çağrıştırarak ortasında semazen olan bir kolye ve onun için aldığı el dokuması bir kilim hediye eder. Zahara, Ellanın birlikte olma isteğini pişman olmasından korkarak reddeder. *Beni sevebilir misin? sözüne, seni zaten seviyorum* diyerek de aralarındaki aşkı da itiraf etmiş olur. Ancak Zahara kanser olduğunu ve ömrünün çok az kaldığını ve onu maceraya sürüklemek istemediğini söyler *"Benimle Amsterdam'a gelmeni ben de isterim... hem de çok ama sana orada bir gelecek vaat edemem."* (Şafak, 2009, s.387). Ama eğer gerçekten değişime hazır olduğunu ve cesaret edebilirse kendisiyle gelebileceğini söyler. *"Önemli olan kendimizi değiştirmeye, dönüştürmeye cesaretimiz var mı? Eğer bu aşktan yeterince eminsek yolculuğun kalan kısmını beraber yapabiliriz. Sonunda beraber Konya'ya gideriz. Oraya gömülmek istiyorum"* (Şafak, 2009, s.391).

Ella bu teklifi kabul eder. Çocuklarına son kez onların sevdiği şekilde kahvaltı hazırlar ve iki bavulu ile evi terk eder. Zahara ile birlikte konya'ya yerleşirler, Zahara fenalaşarak hastaneye kaldırılır, ama çok geçmeden hayatını kaybeder. Zahara'nın isteği üzerine cenazesi Konya'da toprağa verilir. Ella ise yalnız kalmıştır. Kızına telefonla ulaşarak onları çok sevdiğini, onları terk etmesinin sebebinin onlar olmadığını belirtip kendisini ziyaret etmelerini ister.

"Jeannette bebeğim, seni çok özledim" dedi. "Orly ile Avi'yi de. Gitmemin sizinle bir ilgisi yoktu. Size sevgim hiç azalmadı..." "Biliyorum" dedi Jeannette olgunlukla. "Beni görmeye gelir misiniz?" "Tabii gelirim... geliriz anne... sen ikizlere bakma, geçer... önemli olan senin iyi olman. Şimdi ne yapacaksın? Dönmek istemediğinden emin misin?" "Galiba Amsterdam'a gideceğim" dedi Ella. "Orada ufak, şirin çatı katı daireler var. Birini kiralayabilirim. Gerçi bisiklete binmeyi ilerletmem gerekecek..." Güldü. "Hiç plan yapmadım Jeannette. Yarın, öbür gün, beş sene sonra ne olacak bilmiyorum. Tek bildiğim hayata yeniden başladığım. Zaten bu da kurallardan biri, öyle değil mi?" "Ne kuralı anne? Neden bahsediyorsun?" diye sordu Jeannette. Ella pencereye yanaştı, ufku saran mavimsi tonlara baktı. Gökyüzünde tül gibi beyaz ve ince bulutlar ağır ağır dönüyor, hiçliğe karışıp eriyordu, tıpkı semazenler gibi... "Kırkıncı Kural" dedi tane tane konuşarak. "Aşksız geçen bir ömür beyhude yaşanmıştır. Acaba ilahi aşk peşinde mi koşmalıyım mecazi mi, yoksa dünyevi, semavi ya da cismani mi diye sorma! Ayrımlar ayrımları doğurur. AŞK'ın ise hiçbir sığata ve tamlamaya ihtiyacı yoktur. Başlı başına bir dünyadır aşk. Ya tam

¹⁰ Bahsi geçen mektup Ekler bölümünde Ek: 6 olarak sunulmuştur.

ortasındasındır, merkezinde, ya da dışındasındır, hasretind" (Şafak, 2009,s.415).

Ella daha sonra Zahara'nın memleketi olan Hollanda'ya gitmeye karar verir.

Kapsanan Öykü:

Eser Ella ve Zahara ile sınırlı kalmamaktadır. Roman içinde roman özelliği taşımaktadır. Eserde asıl anlatılmak istenen konu ise Ella ve Zahara'yı bir araya getiren, onları aşk kavramı içinde birleştiren ve yakınlaştıran ise Zahara'nın romanında konu edindiği Mevlana ve Şems- i Tebrizi'nin buluşması ve aralarında gelişen hakiki dostluğu, o dönemde geçen ve onların etrafında gelişen olaylardır.

Şems gezgin bir dervıştır. Çocukluğundan beri farklı ve onu tanıyanlarca garip davranışları olan bir şahsiyettir. Babası bunun farkındadır ve ondan normal biri gibi davranmasını istemektedir. Ancak o babasına farklı olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

Babacım bilesin, bu oğlun kardeşlerinden farklı bir yumurtadan çıktı. Dilersen beni tavuklar tarafından büyütilen bir ördek yavrusu say. Emin ol şu ömrümü kümeste geçirmeyeceğimi. Sizin içine girmeye korktuğunuz suda ben can buluyorum. Zira sizin aksinize ben yüzebiliyorum. Benim meskenim ummanlar. Benimleyniz, siz de ummana dalın. Yok değilseniz, karışmayın ve kümesinizde kalın." Babamın gözleri önce fal taşı gibi büyüdü; sonra ufaldı, donuklaştı. "Öz babanla bugün böyle konuşuyorsan" dedi keskin bir sesle, "kim bilir büyüünce düşmanlarınla nasıl konuşacaksın?"(Şafak, 2009, S.6).

Eserde Şems'e kutsallık duygusu oluşturacak değerler de yüklenmiştir. Şems, her şeyi bilen, koruyucu meleği olan, fala bakan, rüya yorumlayan, kapı arkasını görebilen özelliklere sahiptir.

Öteki âleme gidip gelmemi yadırgayan, keşiflerimden ürken ve bana bu konuda peşin hükümlerle yaklaşan ilk kişi öz babamdı. Takriben on yaşındaydım. O zamanlar koruyucu meleğimi hemen her gün görmeye başlamıştım. Herkesin benim gördüklerimi gördüğünü düşünecek kadar da saftım. Babamsa kendisi gibi marangoz olmamı isterdi. Bir gün bana sedir ağacından sandık yapmayı öğretirken, dilimi tutamayıp ona koruyucu meleğimden bahsettim?"(Şafak, 2009, s. 61).

Şems ruhdaşını aramaktadır. Bu duygu gün geçtikçe artmaya ve hüznü haline almaya başlamıştır.

Beni esas düşündüren mirassız ölmek. Sineme sığmıyor artık bunca kelime; anlatılmayı bekler durur içimde nice mesel, nice hikâye. Bütün ilmimi, bildiğim öğrendiğim her şeyi, bir inci tanesi gibi avucumda tutup, tek bir kişiye vermek arzusundayım. Ne bir müürşit, ne de müürit bulmak peşindeyim. Aradığım insan, ruhumun aynası. Canımın dengi. Gamdaşım! Ruhdaşım! ?" [...]

"Yarab" diye fısıldadım rutubetli, karanlık odada. "Ömrüm şu âlemi gezmekle, Sen'in ayak izlerim takip etmekle geçti. Karşılaştığım her insanı senin yeryüzünde halifen olmaya lâyük açık bir kitap, konuşan Kuran belledim. Fildişi kulelerde âlimler, medreselerde şeyhler, makamında şıhlar, tahtında sultanlarla değil; aforoz edilmişlerle, kalbi incinmişlerle, kenara itilmişlerle yârenlik yaptım. Hamdolsun sana ki adım adım Şeytanımı Müslüman ettim. Şimdi ise kabardım taşım. Az kaldı çağlayacağım. İnayetinle nasip ettiğin ilmi doğru kimseye teslim etmek isterim. Müsaade et onu bulayım. Sonra, hakkımda hangi hükümü verirsen ver, bil ki o hükme razıyım. Çünkü ben her şeyiyle ve her haliyle Sen'den razıyım!" (Şafak, 2009, s. 63-64).

Şems ruhdaşını aramakla aslında kendine ayna olabilecek onu tamlayacak birini aramaktadır. Bu duygularını: *"Şu hayatta tek başına inzivada kalarak, sadece kendi sesinin yankısını duyarak, Hakikat'i keşfedemezsin. Kendini ancak bir başka insanın aynasında tam olarak görebilirsin"* (Şafak, 2009, S. 101) diyerek dile getirmektedir.

Ancak Şems ruhdaşını arama yolunda çekilecek çilelerin farkındadır. Bu düşüncelerini de şu şekilde dile getirmektedir. *"Ebe bilir ki sancı çekilmeden doğum olmaz, ana rahminden bebeğe yol açılmaz. Senden yepyeni ve taptaze bir "sen" zuhur edebilmesi için zorluklara, sancılara hazır olman gerekir"* (Şafak, 2009, s. 117).

Şems dönemin büyük âlimlerinden Konya'da yaşayan bir âlimden bahsettiklerini duyar. Aradığı dostun o olabileceğine karar verir ve Konya'ya yola çıkar. Şems'i harekete geçiren aşktır. Ve bu uğurda yaşanabilecek her şeye razıdır.

Mevlana devrinin en büyük âlimlerindedir. Rahat bir yaşam sürmektedir. Saygınlığı Konya'nın dışına taşmıştır. Ancak kırk gündür bir rüya görmektedir.

Böyle anlarda içimi tarifsiz bir keder basar, nedenini bilemem. Oysa hayatım aydınlık, bahtım açık, koşullarım âlâdır. Rabbim bana en çok kıymet verdiğim üç nimeti bağışladı: İlim, irfan ve başkalarına doğru yolu gösterme ehliyeti.[...]

İnsan bu kadar tam iken gene de hâlâ eksik hissedebilir mi? Ya da mutluken kederli de olabilir mi? Gündüzlerim bu kadar parlak, tatminkâr ve noksansız iken, başarıdan başarıya mertebeden mertebeye yükselirken,

nedendir her gece rüyamda yana yakıla birini arayışım? (Şafak, 2009, s. 131).

Şems Konya'ya gelir ve Mevlana hakkında bilgi almaya başlar. Orada farklı karakterlerde kişilerle tanışır. Bu tanıştıkları arasında sarhoş, fahişe, dilenci gibi toplumda horgörülen ve dışlanan kişiler vardır. Bu kişilerle tanışma amacı Mevlana'nın onlarla ne kadar ilişkisi olduğunu merak etmesindedir.

Konya'ya vardığımdan beri tanıştığım insanları hatırladım: Dilenci Hasan, sarhoş Süleyman ve fahişe Çöl Gülü. Başkaları tarafından hor görülen ve ezilen bu insanlar yaygın bir dertten muzdaripti: "Ayrı bir Benlik zannı." Cemiyetin kenarında kıyısında sıkışmışlardı. Fildişi kulelerinde oturan âlimlerin görüş alanlarına girmeyen kimselerdi bunlar. Merak ediyordum, acaba Mevlâna'nın onlarla arası nasıldı? Eğer Mevlâna toplumun düşkün kesimlerini henüz kucaklamamışsa, bu hususta ona yardım etmek, onunla düşkünlük arasında köprü olmak isterim (Şafak, 2009, s.195).

Şems'e göre aşk, güzelliklere yönelmek ve diğerlerini hor görmek değildir. Bir bütün olarak her şeyin olumlu ve olumsuz yanlarını sevebilmek ve zorluklara katlanabilmektir.

Aşkın bahçesi de böyle değil mi? Şayet yalnız hoşlukları, kolaylıkları toplayıp, zorlukları bırakırsak buna "aşk" denebilir mi? Güzeli sevip çirkinin elinin tersiyle itmek en kolayı. Esas mesele iyiyi de kötüyü de sevebilmek; ayırım yapmadan. Sadece hoşumuza giden şeylere şükretmekte ne var? O kadarını Belh'in köpekleri de yapıyor zaten. Kemik verirsen seviniyor, şükranla kuyruklarını sallıyorlar. İnsan şüphesiz ki bundan fazlasını yapabilir. İyinin ve kötünün ötesine geçmek mümkün! Bir yer daha var: Tüm sıfatların mânâsını yitirdiği bir başka boyut! (Şafak, 2009, s.197).

Mevlana'nın büyük kalabalık önünde yaptığı vaaz bitmiş, at sırtında kalabalıklar arasında yürürken birden karşısına serkeş görünümlü, saçlı, sakalı, kaşlı olmayan bir derviş çıkar ve bir soru sorar.

"Ey, allâme-i cihan Rumi, Doğu'da Batı'da emsalsiz Mevlâna, hakkında güzel şeyler işittim. Müsaade edersen bunca yolu sana bir soru sormaya geldim." "Elbette" dedim usulca. "O hâlde evvela şu atından in de benimle aynı hizaya gel." [...]

"Bir düşün: Peygamber Hazretleri şöyle buyurmamış mıydı? Yarabbi, Seni tebcil ederim. Seni lâyıkiyle bilemedim'. Hâlbuki Bayezid-i Bistâmî 'Ben kendimi tebcil ederim, benim şanım yücedir. Zira hırkamda Allah var' dedi. Madem biri Allah'a nazaran ufak hissederken kendini, diğeri Allah'ı içinde taşır, bu ikisinden hangisi daha ileridedir sence?" (Şafak, 2009, s. 199-200).

Mevlana bu soruya başlarda yadırgasa da, soruda kastedilene anlar ve mütavazi bir şekilde şu cevabı verir.

"Allah aşkı derya deniz gibidir. Kendi meşrebince her ansan ondan su alır. Fakat kimin ne kadar su alacağı kabının büyüklüğüne bağlıdır. Kiminin kabı fıçıdır, kiminin kova; kiminin kırbadır, kiminin matara." Ben konuştuğça dervişin yüzündeki ifade değişmeye başladı. Yavaş yavaş gözlerine kendi fikirlerinin yankısını başkasının sözlerinde duyan bir adamın yumuşak, dostane parıltısı geldi. "Bistâmî'nin kabı Peygamber Efendimizinkine nazaran ufaktı. O bir avuç içti, kandı. O kadarla mesut ve sarhoş oldu. Ne güzel, kendinde ilahi varlıktan eser bulmuş. Ama o hâlde kalmak, yola devam etmemek demektir. O mertebede bile Allah ile nefis ayrı gayrıdır. Peygamber Efendimize gelince, Allah'ın sevgili kuludur, onun kabı kolay dolmaz. O yüzden Allah, Kuran'da şöyle buyurmuş: Açıp genişletmedik mi senin kalbini? Kalbi böyle genişleyince, yani kabı büyüyünce, doymak bilmez bir susuzluk hasıl olmuş içinde. Boşuna değil, 'seni lâyıkiyla bilemedik' deyişi. Hâlbuki kimse Allah'ı onun gibi bilemedi." Derviş sakın, kendinden emin gülümsedi. Baş kırıp selâm verdi. Sonra minnet belirtir şekilde elini kalbine attı, bir süre öylece durdu. Gözlerini tekrar kaldırdığında, batan güneşin ölgün ışığında, yepyeni bir ilgiyle baktı bana. Karşımda hürmetle eğildi. Ben de onun önünde hürmetle eğildim (Şafak, 2009, s. 200- 201).

Bu cevapla birlikte Şems, aradığı dostun Mevlana olduğuna karar verir, Mevlana ise kırk gündür gördüğü şehsin Şems olduğuna karar vermiştir. Ve aralarındaki ebedi dostluk da başlamıştır. Mevlana Şems'in önünde eğilmiştir. O zamana kadar hep saygınlık gören Mevlana'nın sıradan görünümlü bir dervişin önünde eğilmesi Konya halkında ve öğrencilerinde bir hoşnutsuzluk yaratır.

Mevlana ve Şems aradığı ruhdaşını bulmuştur. Birbirlerine olan dostlukları öyle büyümüştür ki, tüm günlerini birlikte geçirmektedirler. Artık Mevlana vaazlar, dersler vermeyen, toplumdan soyutlanan biri haline gelmiştir. Bu durum halk tarafından hoşgörülmemeye başlanmıştır. Sebep olarak gördükleri Şems'e olan nefretleri de gün geçtikçe artar. Özellikle Mevlana'nın oğlu Alaaddin Şems'e karşı düşmanlık beslemeye başlar.

Mevlana Konya halkının ve oğlu Alaaddin'in, Şems'teki ilmi, onun kalp güzelliğini görememelerine çok üzülmektedir. Şems, Mevlana'yı gün geçtikçe değiştirmeye başlamıştır. O ana kadar ki tüm kitaplarından, mevcut kitap ilminden ve nefsi tüm duygularından uzaklaştırarak onu çok daha geliştirecek ve çağlar ötesine ulaştıracak aşk olgusunu yüreğine ekmekte ve her şeyi aşk ile görebilmesini sağlama çabasıdadır. Şems'in, Mevlana'yı değiştirdiğine dair dedikodular iyice artar. Hatta

Mevlana'yı çok seven oğlu Alaaddin, eşi Kerra'da Mevlana'nın yeni halinden çok rahatsızdır. Mevlana'yı en iyi anlayan ise büyük oğlu Sultan Veled'dir.

Şems artık dedikoduların ve nefretlerin iyice belirgenleştiğini fark edince gizlice Konya'yı terk eder.

İşte böylece sanırım artık Konya'daki vaktim doldu. Gitme vakti geldi. Her hakiki aşk, umulmadık dönüşümlere yol açar. Aşk bir milâd demektir. Şayet "aşktan önce" ve "aşktan sonra" aynı insan olarak kalmışsak, yeterince sevmemişiz demektir. Birini seviyorsan onun için yapabileceğin en anlamlı şey değişmektir! (Şafak, 2009, s. 339).

Ancak Şems'in gidişi Mevlana'yı derinden sarsmış, her yerde, her şeyde Şems'i arar olmuştur. Artık Mevlana'nın sözleri şiir şeklinde çıkmaya başlamıştır. Hüznü gün geçtikçe artmakta, onu gün geçtikçe toplumdaki daha da soyutlamış ve soğutmuştur.

Hâlbuki tek yaptığım susmak bu günlerde. "Hamuş" diyorum kendime: Suskun! Ben ne kadar susarsam susayım kelimeler bana rağmen sinemi yırtıp çıkıyorlar bedenimden. Baştan beri Şems'in yapmak istediği de bu değil miydi? Benden bir şair yaratmak! Ama bu hedefe ulaşmak için beni terk edeceği aklımın ucundan geçmemiştir.[...]

Şems bugüne dek ne yaptıysa ben mükemmeliyete ulaşayım diye yaptı. İnsanların anlayamadığı şey tam da bu. Bile bile dedikodu kazanlarını körükledi, inadına bam tellerine bastı. Sıradan kulaklara küfür gibi gelen sözler sarfetti; onu seven insanları bile kafa karışıklığına, hayal kırıklığına düştürdü. Bütün kitaplarımı suya fırlattı ki akıl mantıkla ulaştığım ve matah bir şey zannettiğim her bilgi tanesini bir kenara kaldırabileyim. Herkes onun âlimleri tenkit ettiğini zannediyor ama çok az kişi onun aslında muazzam bir tefsir yeteneğine sahip olduğunu biliyor. Şems simyada, ilm-i nücumda, rasatta, ilahiyatta, felsefede ve mantıkta derin birikime sahiptir ama ilmini kör gözlerden sakınır saklar. Özünde fakihdir. Hâlbuki fakir gibi davranır (Şafak, 2009, s. 353-354).

Mevlana'nın oğlu Sultan Veled, babasının acısına dayanamaz ve Şems'i aramaya karar verir. Çünkü Mevlana'nın hüznü gitdikçe acı halini almaya başlamıştır.

Şayet bu kalp yarası imtihanımın bir parçasıysa tek dileğim şudur: Bu kasvetengiz tünelin sonunda hasret bitsin ve ben Şems'e kavuşayım. Kitaplarım, vaazlarım, oğullarım, karım, bütün varlığım yahut şanımlarım... Her şeyi bırakmaya hazırım, yeter ki bir kez olsun nur cemaliyle aydınlanayım (Şafak, 2009, s. 356).

Sultan Veled, Şems'in, Şam'da olabileceğini düşünür ve oraya gider. Orada Şems'i bulur, babasının onu çok özlediğini, yokluğunda ki perişanlığını anlatır. Şems bunun üzerine Konya'ya dönmeye karar verir. Konya'ya döndükten sonra Mevlana onu Konya'da tutacak bir şey arar. Evlenmesinin onu Konya'da tutacağına inarak evlatlığı

olan Kimya ile Şems'i evlendirir. Zaten Kimya'da Şems'e âşıktır ve evlenme isteğini Mevlana'ya o, söyler.

"Efendim..." dedim. Sesim kısıldı, alnımı boncuk boncuk ter bastı. "Buraya geliş sebebim Şemsle evlenmek istediğimi söylemekti." Rumi kulaklarına inanamıyormuş gibi afallayarak baktı. "Emin misin kızım?" "Eminim. Hem çok faydası olabilir bu izdivacın" dedim. "Böylece Şems aileden biri olur, bir daha asla gitmek zorunda kalmaz" (Şafak, 2009, s.362).

Bu evlilik kararı en çok Kimya'yı seven Mevlana'nın küçük oğlu Alaaddini etkilemiştir. Hiç sevmediği Şems'in sevdiği kız Kimya ile evlenecek olması ondaki nefret duygusunu iyice arttırmıştır.

Şems, Kimya ile evlenir, ancak ona hiç dokunmaz. Kimya ise âşık olduğu adamın ona dokunmamasına çok içlerindedir. Hüzün halini alan bu sevgi Kimya'nın kederden hastalanmasına sebep olmuştur. Bu hastalıktan kurtulamayan Kimya ölür. Şems'e önyargılı olan halkında bu olayda bahane ederek Kimya'nın yaşlı olan Şems yüzünden kederlenip öldüğü üzerine dedikoduları iyice artmaya başlamıştır. Şems'in öldürülmesi için Alaaddin'in arkadaşları olan Baybars, İrşad gibi Şems'ten nefret edenlerce katil tutulmasına karar verirler. Ve bir katil bulup onunla birlikte Şems'i öldürürler.

Onun ölümüyle iyice yıkılan Mevla'na artık hüznünü dile getiren ve günümüze kadar ulaşan şiirlerini ve sözleri kendişiğinden dile gelmeye başlar.

3.2.2. Feridun Zaimoğlu "Liebesbrand"

Olay bir otobüs kazasıyla başlamaktadır. Eserin kahramanı olan David, ailevi bir sorun nedeniyle Türkiye'ye gelmiştir. Türkiye'de feci bir otobüs kazasında şans eseri yaralı olarak kurtulur. Roman ilginç olan şu sözle başlamaktadır: "Es wurde dunkel, es wurde hell, dann aber starb ich. (Zaimoğlu, 2009, s.5). (Karanlık oldu aydınlık oldu, ama sonra ben öldüm) (Zaimoğlu, 2010, s.5).

Bu başlangıç sözü aynı zamanda eserinde özeti niteliğindedir. Kazadan sonra yaralı halde iken sarışın bir kadın David'e su verip, kanını silerek yardım eder.

Sie tr nkte das Taschentuch mit Wasser und wischte mir in sanften Strichen das Blut aus der Stirn, aus den Augenbrauen, von den Wangen, und w hrend sie mich versorgte, musterte ich sie (Zaimoğlu, 2009, s.8).

Mendili suyla ıslattı ve yumuşak hareketlerle alnımdaki, kaşlarımdaki, yanaklarımdaki kanları sildi; o benim bakımımı yaparken ben de onu inceliyordum (Zaimoğlu, 2010, s.8).

Kadını tanımak için onunla konuşmayı dener, ancak kadın, onunla konuşmak istemez. Yardım ettikten sonra da arabasına binip gider. David garip bir şekilde kadına  şık olur.

Wieso sind Sie hier? sagte ich, sind Sie auf der Durchreise?

So kann man es nennen, sagte sie und richtete sich wieder auf, ich muss jetzt weiter, und ohne ein Wort verliess sie mich, ich stützte mich auf, griff nach der Haarsprange, die dann doch abgefallen war, ich hatte aus ihrer Wasserflasche getrunken, und was gab es f rsie noch an dem Unfallort zu tun, die Toten waren tot und wurden geboren, um die Verletzten kümmerten sich die Ärzte ich sah ihr nach, bis sie an einem Kombiwagen stehenblieb, den sie auf dem Seitenstreifen abgestellt hatte, sie stieg kurzerhand ein, und bevor sie aus meinem Blickfeld verschwand, konnte ich gerade noch die ersten Ziffern des Kennzeichens lesen - NI, ich sagte die Buchstaben laut auf, immer wieder, vielleicht hoffte ich, daş sie wie eine Zauberformel wirkten und das Dröhnen in meinen Ohren verklang (Zaimoğlu, 2009, s.9).

Siz neden buradasınız? diye sordum, seyahate mi ıktınız?

 yle de denebilir, dedi kadın ve ayağa kalktı, artık devam etmek zorundayım; ve tek bir kelime bile söylemeden beni bıraktı, yere uzandım ve bu arada gerçekten düşmüş olan sa tokasını yerden aldım, kadının arkasından baktım, ilkyardım görevini yerine getirmişti, onun şişesinden su içmiştim, onun açısından bir kaza yerinde yapacak başka ne kalmıştı ki, ölenler ölmüştü ve g m leceklerdi, yaralılarla doktorlar ilgileniyordu, kadını izliyordum, yolun kenarına park ettiği arabasının yanına varıncaya kadar arkasından baktım, hızlıca arabaya bindi, görüş alanımdan çıkmadan, son anda plakasının ilk harflerini okuyabildim: NI. Harfleri yüksek sesle tekrarladım, bir daha ve bir daha ve bir daha tekrarladım; belki de sihirli bir etki yaparlar da kafamdaki uğultuyu dindirirler diye umuyordum (Zaimoğlu, 2010, s.9).

David uzun ve garip bir hastane macerasından sonra Almanya'ya döndüğünde aklında kadının bindiği arabanın plakası ve kadının parmağında gördüğü mine kaplı yüzük, elinde kadının son anda düşürdüğü sa tokası ve yüzünde kazadan kalan belirgin yara izleri vardır.

Almanya' ya döndükten sonra araba plakasından kadının oturduğu şehri bulur. Kadın, Nienburg adında Kuzey Almanya'da küçük bir kasabada yaşamaktadır. Kasabada onu bir süre arar. Ancak yorulup bir kafaye oturduğunda tesadüfen ona rastlar. Kadının yanına gidip masasına oturur. Kadın onu tanımıştır. Benden ne istiyorsun?" diye sorar kadın.

Was willst du von mir? sagte sie, ich weiß nicht, ob es mir gefällt, daß wir zusammensitzen. Ein Gerücht verbreitet sich sehr schnell. Wer weiß, vielleicht muß ich meinem Mann heute noch Rechenschaft ablegen (Zaimoğlu, 2009, s.94).

Benden ne istiyorsun, dedi kadın, birlikte oturmamızdan hoşlanıp hoşlanmadığımı bilmiyorum. Dedikodu çok hızlı yayılan bir şeydir. Kim bilir, belki bu akşam kocama açıklama yapmam gerekecek (Zaimoğlu, 2010, s.96).

Kadının tepkisinden endişelenerek David "Senin âşığın olmak istiyorum" diye cevap verir. Ve aralarında şöyle bir konuşma geçer:

Ich will dein Geliebter sein, sagte ich und rechnete fest damit, daß sie mich wegen meiner dramatischen Worte in die Schranken wies. Sie wandte den Blick ab, sie spielte mit ihrem Silberririg.

Du bist unverschämt, sagte sie.

Ich will dich nicht... beunruhigen, sagte ich.

Hör doch auf, sagte sie, ich habe einen Mann und zwei Kinder. Soll ich Ehebruch begehen? Erwartest du das von mir?

Ich bin überrascht, sagte ich, du siehst nicht aus wie eine Mutter.

Billige Komplimente, fauchte sie, hör auf damit.

Ich hielt den Mund, ich hatte verloren, das Wunder trat nicht ein (Zaimoğlu, 2009, s.95).

Senin âşığın olmak istiyorum, dedim, ama benim bu dramatik sözlerim karşısında bana kapıyı göstereceğinden kesinlikle emindim. Bakışlarını benden kaçırdı, gümüş yüzüğüyle oynamaya başladı. Hiç utanman yok senin, dedi.

Seni aslında... rahatsız etmek istemem, dedim.

İşi uzatma, dedi, benim bir kocam ve iki çocuğum var. Zina mı yapayım yani? Benden bunu mu bekliyorsun?

Şaşırdım, dedim, hiç de iki çocuk annesi gibi görünmüyorsun.

Ucuz iltifatlar, diye çıkıştı, kes şunu.

Çenemi kapadım, kaybetmiştim, mucize gerçekleşmemişti (Zaimoğlu, 2010, s.97).

Ancak kadın evlidir ve David'in teklifini kabul etmez. Tyra adındaki bu kadından ümidini kesmiş olan David tam gidecekken kadın birde David'in arabasına biner ve birlikte bir otele gidip bir gece birlikte olurlar.

[...] erst sah ich ihren Ring, dann sah ich sie, sie ging um das Auto und stieg ein, sie forderte mich auf, loszufahren, und dann gab sie mir die Richtung vor, wir fuhren aus der Stadt heraus und nahmen die Straße, die nach Hannover führte, und nach einer Viertelstunde Fahrt, in der sie kein einziges Wort hervorbrachte, sah ich das Leuchtschild eines Hotels, ich fuhr auf den Parkplatz und schaute erst zur Seite, als ich ihren Blick auf mir spürte (Zaimoğlu, 2009, S.100).

[...] önce yüzüğünü gördüm, sonra da onu, arabanın etrafından dolaşip içeri girdi, arabayı sürmemi istedi, sonra da yolu tarif etti, şehir dışına çıktık ve Hannover'e giden yola girdik, tek kelime bile konuşmadığı on beş dakikalık bir yolculuktan sonra bir otelin ışıklı tabelasını gördüm, arabayı park yerine sürdüm ve ancak o zaman yana dönüp baktım, onun bakışlarını üzerimde hissedince (Zaimoğlu, 2010, s.101).

David sabah uyandığında "Benim âşığım olamazsın" diye başlayan ve "bu iş burada bitsin" diyen bir notla karşılaşır.

Ein Liebhaber kannst du mir nicht sein. Ich führe mein Leben. Du führst dein Leben. Ich will dich nicht näher kennenlernen. Es bleibt bei dieser Nacht. Werben ist zwecklos. Lebewohl (Zaimoğlu, 2009, s.108).

Benim bir âşığım olamazsın. Ben kendi hayatımı sürdürüyorum. Sen kendi hayatını sürdürüyorsun. Seni daha yakından tanımak istemiyorum. Her şey bu gecede kalsın. Kur yapmak anlamsız. Elveda (Zaimoğlu, 2010, s.109).

Kadın için kaçamak olan bu birliktelik David için artık sonu gelmez bir aşka dönüşmüştür. Kiele döndükten bir süre sonra tekrar Nieburg'a geri döner ve orada Tyra'nın not kâğıdından kocasının eczacı olduğunu anlar ve eczacı olan kocasını bulur. Tyra'nın doktora için Göttingen'e gittiğini öğrenir ve artık onu bulmak için peşinden gider. Göttingen'e gittiğinde Prag'a gittiğini öğrenir ve oraya gider. Orada rehber olarak tuttuğu Çek kızı Jarmila ile aralarında yakınlaşma başlar ama aklından bir türlü atamadığı Tyra'nın peşini bırakmaz. Jarmila o topraklarda aşkın söndüğünü söyleyerek,

David'in aşk peşinden gitmesini garip bulmuştur. Jarmila'nın Batıdaki aşkla ilgili şu sözleri Doğu ve Batıdaki aşk anlayışının karşılaştırılması ve diyalektiği açısından ilginçtir:

Ein Volk, das aus einer Wurzel gewachsen war, sah anders aus - sie hatte es auf dem Herweg behauptet, komplett verkommen, hatte sie ausgerufen, komplett gelöscht das Feuer, da ist kein Liebesbrand mehr, wer liebt, kommt um, alle Hochzeiten, alle Lieben, aller Patriotismus bloß noch berechnet und bilanziert, wie kann man sich nur gemein machen mit den Tölpeln aus dem Westen; ihr seid, wie ihr seid, und deshalb sind wir nicht, wie wir waren, und wir streuen Pfeffer in die Kerzenflamme und flüstern neue Gebete, es ist so lange her, daß ich mich gefragt habe, ob ich ins Paradies komme. Diese Säufer sind dir ähnlicher, als du glaubst, das stimmt... (Zaimoğlu, 2009, s.189).

Bir kökten yeşerip büyüyen bir halk farklı görünüyordu; bunu buraya gelirken yolda ileri sürmüştü, tümüyle bozuldu, diye bağırmıştı, ateş tümüyle söndü, burada kimsede aşk ateşi yok, kim severse, hemen ölüyor, bütün düğünler, bütün aşklar, bütün yurtseverlikler hesaplı ve düşülmüş, Batılı sersemlemlerle nasıl bir arada olabiliriz; siz, nasılsanız öylesiniz ve bu yüzden biz, olduğumuz gibi değiliz, biz mum alevine karabiber ekliyoruz ve yeni dualar fısıldıyoruz, cennete gidip gitmeyeceğimi kendime son sorduğumdan bu yana o kadar uzun zaman geçti ki. Bu sarhoşlar sana benziyorlar, senin sandığından daha fazla hem de, haklısın... (Zaimoğlu, 2010, s.192,193).

Uzun uğraşlar sonunda David, Tyra'yı Prag'ta bulmuştur. Ona bir kez daha aşığı olmak istediğini anlatır. Ancak Tyra bu isteğe ilgisiz kalır.

Und dann sah ich sie. Und sie sah mich. Meine Liebe Tyra, dachte ich, Tyra, meine Liebe. Sie blieb auf der zweiten Treppenstufe, und während ich mich ihr näherte, nicht vorsichtig und nicht ernst, schaute sie mich prüfend an, ich schämte mich der Plastiktüte in meiner Hand und meiner abgelaufenen Anzugsschuhe. Ihr schönes blondes Haar. Der knielange Rock. Der schwarze breite Gürtel mit der großen Schnalle. Sie hat ein wetterfestes Make-up aufgelegt, schoß es mir durch den Kopf, falls es heute noch regnen sollte, werden die Regentropfen ihr Rouge nicht aus dem Gesicht waschen können, sie sieht hier in Prag entschlossener aus, natürlich, sie ist aus dem Gefängnis der Kleinstadt ausgebrochen und hat vielleicht ihren Mann für immer verlassen, sie ...

Du verfolgst mich, sagte sie tonlos und hielt ihre Dozententasche vor die Gürtelschnalle.

Ich verfolge dich nicht, ich bin dir gefolgt, sagte ich.

Was willst du?

Das ist doch offensichtlich.

Muß ich wegen dir Angst haben? sagte sie.

Nein, um Gottes willen. Ich will dir doch nichts antun.

*Was willst du? wiederholte sie.
Der Busunfaü, setzte ich an, dann der doch so unwahrscheinliche Zufall,
daß wir uns in deiner Kleinstadt wiederbegegnen.
Es ist nicht meine Kleinstadt, stellte sie fest.
Natürlich, sagte ich, was ich meine, ist... das alles ergibt einen Sinn.
In deinem Kopf vielleicht, sagte sie.
Eher in meinem Herzen, sagte ich (Zaimoğlu, 2009, s.234).*

*Ve derken onu gördüm. O da beni gördü. Sevgili Tyra'm, diye düşündüm,
Tyra, sevgilim. Tyra merdivenin ikinci basamağında durdu; ben ona doğru
yaklaşırken, o da beni izliyordu; dikkatlice değil, ciddi değil, sadece soran
gözlerle; onun karşısında elimdeki naylon poşetten ve eskimiş
ayakkabılarımdan utandım. Onun o güzel sarı saçları. Dizlerine inen eteği.
Büyük tokalı siyah geniş kemeri. Kötü hava koşullarına dayanıklı bir makyaj
yapmış, diye bir düşünce geçti aklımdan, eğer bugün yağmur yağacak
olursa, yağmur damlaları allığım yüzünden silemeyecek, burada, Prag'da
çok daha kararlı bir hali vardı, elbette, küçük şehrin hapishanesinden
kaçmıştı ve belki de kocasını ilelebet terk etmişti, o...*

*Beni takip ediyorsun, dedi duygusuz bir sesle; akademik çantasını kemer
tokasının hemen önünde tutuyordu.
Seni takip etmiyorum, senin peşinden geldim, dedim.
Ne istiyorsun?
Bu çok açık değil mi?
Senden korkmam mı gerekiyor? dedi.
Hayır, Tanrı aşkına. Sana herhangi bir şey yapacak değilim. Ne istiyorsun?
diye tekrarladi.
Otobüs kazası, diye başladım, sonra da senin o küçük şehrinde bizi tekrar
karşılaştıran o imkânsız rastlantı.
O benim küçük şehrim değil, dedi.
Elbette, dedim, demek istediğim... bütün bunların bir anlamı var.
Senin kafanda belki, dedi.
Daha çok kalbimde, dedim(Zaimoğlu, 2010, s.239).*

David, Tyra'yı takip etmediğini, sadece ona karşı hissettiklerini anlatmaya çalışır. Tehlikeli biri olmadığını sadece ona âşık olduğunu, kendisini tanımasını ve aşığı olmasına izin vermesini ister.

*Noch einmal, das ist mir wichtig: Ich verfolge dich nicht. Ich habe dich
gesehen, und ich habe angefangen, mich nach dir zu sehnen. Ich bin eher
dumm als gefährlich. Erst dachte ich, es ist nichts, nur ein bißchen
Verliebtheit, es wird vergehen. Ich bin kein Frauenheld. Ich bin eher
schüchtern. Ich lasse mich sonst nicht zu Abenteuern hinreißen. Ich bin ein
einfacher Mann. Und du hast meine Welt auf den. Kopf gestellt (Zaimoğlu,
2009, s.235).*

*Bir kez daha söylemek istiyorum, bu benim için önemli: Seni takip
etmiyorum. Seni gördüm ve seni hayal etmeye başladım. Ben tehlikeliden*

çok, salak biri sayılırım. Önce düşündüm ki bu hiçbir şey değil, sadece birazcık aşk, geçer gider. Ben, kadınların hayalini süsleyen bir erkek değilim. Oldukça sıkılganımdır. Normalde bu tür maceralara atılmam. Basit bir adamım. Ve sen benim dünyamı altüst ettin (Zaimoğlu, 2010, s.240).

David'in tüm ısrarlarına rağmen Tyra onun teklifini reddeder. David onu ikna eme çabalarının boşuna olduğunu anlar, ancak ondan vazgeçmemekte ısrarlıdır.

Es mußte ja so enden, sagte sie.

Nein.

Fangen wir bitte nicht wieder von vorne an.

Wieso nicht? sagte ich, du kannst keinen Mann einfach ziehen lassen, der ... mit dir so viel vorhat.

Es hat nicht angefangen, sagte sie, also nimmt es auch nicht wirklich ein Ende.

Das war's?

Ja, das war's, sagte sie, leb' wohl (Zaimoğlu, 2009, s.282).

Böyle bitmek zorundaydı, dedi.

Hayır.

Lütfen yine en başından başlamayalım.

Neden olmasın? dedim, bir adamı öyle basitçe gönderemezsin, seninle... ilgili bu kadar planı olan.

Bir şey başlamadı, dedi, o halde gerçek anlamda bir sonu da olmayacak.

Hepsi bu mu?

Evet, hepsi bu, dedi, elveda.

Hayır! dedim, ama artık çok geçti (Zaimoğlu, 2010, s.287).

Jarmila, David'in durumundan Tyra'nın onu reddettiğini anlar. Aralarında bir yakınlaşma olur. Bu durumu David garipse de onunla birlikte olmaktan vazgeçmez. Bu eyleminin onu unutturacağını ümit eder.

Es ist vorbei, sagte sie, es ist vorbei, sagte ich, und wieso lag ich in ihren Armen, eine Frau hatte mich verlassen, eine Frau faßte mich an, berührte meine Lider, leckte meine Lippenmulde, und wieso waren wir beide nackt (Zaimoğlu, 2009, S.282).

Bitti, dedi, bitti, dedim, peki, neden şimdi onun kollarındaydım, bir kadın beni terk etmişti, bir kadın beni tuttu, gözkapaklarıma dokundu, dudaklarımin arasını yaladı, peki, neden ikimiz de çıplaktık (Zaimoğlu, 2010, s.287).

Tyra'nın Viyana'ya gittiğini öğrenen David, onun peşinden Viyana'ya gider. Orada tesadüfen bir kilisede karşılaşır. Bu tesadüfün olasılığını sorgulayarak bir kez daha Tyra'nın teklifini değerlendirmesini ister.

Kann das Zufall sein, daß wir uns wiedertreffen?

Nichts ist Zufall, sagte sie.

Du hast mich hier nicht erwartet, sagte ich, in dieser Millionenstadt ist es sehr unwahrscheinlich, daß sich ein Mann und eine Frau Wiedersehen. Es ist sehr unwahrscheinlich, weil es sehr sehr viele Kirchen gibt. Und hier bin ich, und hier bist du.

Hast du in den Kaffeehäusern nach mir gesucht?

Nein, sagte ich.

Wieso nicht? (Zaimoğlu, 2009, s.315-316).

Tekrar karşılaşmamız tesadüf olabilir mi?

Hiçbir şey tesadüf değildir, dedi.

Beni burada görmeyi beklemiyordum, dedim bu milyonluk şehirde bir adamla bir kadının karşılaşması pek olası değil. Pek olası değil, çünkü çok fazla kilise var. Ve ben buradayım, sen buradasın.

Kafelerde beni aradın mı?

Hayır, dedim.

Neden aramadın? (Zaimoğlu, 2010, s.321).

Tyra, karışık duygular içindedir. Napoli'ye eski bir kız arkadaşının kocasını öldürmesine yardım etmeye gimiştir. Ancak son anda pişmanlık duyup vazgeçer ve Viyanaya geri gelir. Kendini rahatlatmak için kilisede dua etmektedir.

Karışık duygular içinde olan Tyra, David'in oteline gider, orada onunla birlikte olur. Ancak ona duygusal anlamda bir şey hissetmediğini söyleyerek ortadan kaybolur.

Ja, das weiß ich, sagte sie.

Aber es ist dir egal.

Wir haben die eine oder andere Nacht zusammen verbracht. Ich wollte es, und es war schön. Mehr empfinde ich nicht für dich.

Keine Liebe, flüsterte ich.

Keine Liebe, sagte sie, und dann drehte sie sich um und ging davon.

Natürlich war Tyra verschwunden, und es würde auch keinen weiteren Zufall mehr geben, der sie und mich zusammenführte. (Zaimoğlu, 2009, s.373).

Ama umurunda değil.

Seninle şu ya da bu geceyi birlikte geçirdik. Bunu ben istedim ve her şey güzeldi. Sana daha fazlasını hissetmiyorum.

Aşk yok, diye fısıldadım.

Aşk yok, dedi ve arkasını dönüp gitti, cep telefonumun uzun uzun çalmasına yine aldırmadım,

İhtişam ve kutsal olmayan yükseklikler, bütün bunların benle bir ilgisi yoktu, elbette Tyra ortadan kaybolmuştu ve artık onunla beni bir araya getirecek bir rastlantı daha olmayacaktı (Zaimoğlu, 2010, s.379).

David, artık bir daha Tyra ile karşılaşmayacağını anlamıştır. Jarmila'nın telefonuna cevap verir.

*Hast du dort noch zu tun?
Ich habe mit allem abgeschlossen, sagte ich.
Dann wünsche ich dir eine gute Nacht und einen guten Schlaf.
Ich dir auch ... Bis bald.
Bis ganz bald, sagte Jarmila und legte auf.
Dann, im schneidend kalten Wind - ich sollte gehen (Zaimoğlu,
2009, s.375).*

*Orada işin hâlâ bitmedi mi?
Bütün işlerimi bitirdim, dedim.
O halde sana iyi geceler ve iyi uykular diliyorum.
Ben de sana... yakında görüşürüz.
Görüşürüz, dedi Jarmila ve telefonu kapattı.
Sonra karlı, soğuk bir rüzgârda... gidecektim (Zaimoğlu, 2010,
s.381-382).*

David, Jarmila ile konuştuktan sonra Jarmila'ya gitmeye karar verir.

3.3. Eserlerin ana Karakterleri

3.3.1. Elif Şafak'ın "Aşk" Adlı Eserinde Ana Karakterler

3.3.1.1. Ella

Ella'nın sıradan geçen hayatı artık bir değişimin eşiğindedir ancak hayatındaki bu değişim onu o kadar çok tedirgin etmektedir ki, bu durum ruh haline de yansımaktadır. Bir an karar aldığı bir düşünceyi, ertesi gün değiştirebilmektedir. Hatta Ella hayatına dair değiştirmek istediklerini listeler hale gelmiştir. Kendi kendine kırk yaşına gelmeden yapması gerektiğini düşündüğü bir liste bile yapmıştır. Bu listenin en önemli olanlarından biri ise "kalbini aşka aç" (Şafak, 2009, s.149) kısmıydı. Ella birden kendini bir belirsizlik olgusunun içine sürüklemektedir. Ella'nın hayatını bir belirsizliğe sürükleyen bir kitabevinde editör yardımcısının yardımcısı olduktan sonra kendisine incelemesi için verilen bir kitapla başlamaktadır. Adı sanı duyulmamış bir yazarın el yazması eserlerini inceledikçe hayatındaki boşluğu da hissetmeye başlamıştır. Daha sonra yazarla yazışmaya başlayan Ella, yazarla da olan yazışmalarıyla iyice kafası karışmaktadır. İçinde bulunduğu durumu yazara, yazdığı mektupta şöyle anlatmaktadır.

Sevgili Aziz, Bugün benim doğum günüm! Bir dönüm noktasına varmış gibi hissediyorum. Kırkına varınca yaşlandığını anlıyorsun, olanca ağırlığınla. [...] Peki, hayatınım değişmesini gerçekten istiyor muyum? Birden anladım ki bu soruya evet dersem bir türlü hayır desem bir türlü. Her iki sonuçta ürkütüyor beni (Şafak, 2009, s.150).

Ella'nın aslında değişimini tetikleyen kendisinin alışıl gelmiş yalın hayatından ziyade kocası tarafından aldatılıyor olduğu şüphesi de etkilemektedir. "Aldatılma, Ella'da hem aşağılık kompleksi hem de suçluluk duygusu yaratmaktadır. İçten içe de kendisine kızmaktadır. Ella bu duygu yoğunluğu ve karmaşıklığında uzun süredir yapmadığı bir şeyi yapmaktadır. Tanrıya dua etmektedir: "Tanrım uzun zamandır kapını çalmadım, açıkçası beni hala dinler misin emin değilim. Ama halimi görüyorsun, bunalıyorum. Bana ya hakiki bir aşk ver ki kurtulayım, bu sıkıntıdan sıkılmışlıktan, ya da beni duyarsız yap hayatımda aşk olmasını umursamayayım" (Şafak, 2009, s.171). Bu duasından anlaşılmaktadır ki, Ella'nın içindeki boşluk artık iyice belirginleşmeye başlamıştır. O durgun suya artık bir taş değmiştir. Onu içten içe dalga dalga benliğini kaplayan bir duygu içine almaktadır. Ancak Ella aşk olgusunun hangi kıyısında olduğunu bilmemektedir. Zira istediği aşk beşeri birine yoğun bir şekilde bağlanmak ve sevilme mi yoksa Tanrı'yı bulma isteği mi tam olarak belli değildir. Yani Ella hakiki ve mecazi aşk arasında gidip gelmektedir. Hakiki ve mecazi olgunun da buradaki çelişkiden doğduğunu söylesek çok yanılmış olmayız. İnsan istekleri bazen geçici bazen de kalıcı olabilmektedir. Ella'nın da buradan istediğini kestirebilmek güçtür. Aşk isteği birine yoğun hislerle yakınlaşmak sevilme mi? yoksa Tanrı'ya yaklaşmak onun güzelliğini tanımak bilmek midir? İçindeki çıkmazı Tanrı'ya şu dualarla açıklamaktadır. "Ya aşkı öğret bana ya da aşkın yokluğunda üzülme yem" (Şafak, 2009, s.171).

Aşk öğrenilebilecek bir duygu mudur? Ella'nın bu isteği içinde bulunduğu belirsizlik durumundan kaynaklanmaktadır. Belirsizlik ve kararsızlık insanı en tedirgin eden durumların başında gelmektedir. Genellikle böyle durumlarda insanın kendisinden daha güçlü bir varlığa ihtiyacı olmaktadır. Böyle bir gücün olmadığını varsaymak, çıkmazları bir derece daha arttırarak yaşamımızı çekilmez bir hale getirebilmektedir.

"Ella'nın hayatı durgun bir göl ise Aziz'in ki taşkın bir nehirdir" (Şafak, 2009, s.203). Ella'nın durgun hayatı Aziz'le tanıştıktan sonra gündün güne değişmiştir. Durgun göle artık bir taş atılmıştır ve küçük küçük halkalar halinde tüm benliğine yayılmaya başlamıştır değişim. Geçmişini çok önemseyen ve gelecek için planları olan Ella'nın hayatında artık, zamanı "şimdi" olarak algılayan biri vardır. "Oysa Aziz için zaman şu an demektir. Şimdi dışında her şey bir yanılgıdan ibaretti" (Şafak, 2009, s.205). Aziz'i tanıdıkça Ella içinde hapsettiği düşünceleri, yaşanmamışlıkları ortaya çıkmıştır. Zihnini meşgul eden bir şey daha vardı. "Bir erkeği arzulamayı kendini kadın

gibi hissetmeyeli o kadar uzun zaman olmuştu ki bu duygunun neye benzediğini bile unutmuştu” (Şafak, 2009, s.234).

Ella aslında aşk olarak algıladığı tensel dokunuş, biri tarafından sevilme hissi olarak algılanmaktadır. Zahara'nın bahsettiği hakiki aşk ona uzaktır. Buradaki düşüncesinden de anlaşıldığı üzere onun aslında istediği mecazi aşk da denilen tensel dokunuştur. Zaten tasavvuf ehli kişilerinde belirttiği gibi kişi hakiki aşka doğrudan ulaşmamaktadır. Öncelikle mecazi olarak Tanrı'nın yarattıklarından güzelliğini görmesi gerekmektedir. Bu durum mecazi aşk olarak adlandırılabilir. Ella özellikle Zahara'nın sufiliğe geçişini anlattığı bölümden sonra, sufi hayata merak salmıştır. Zahara'nın romanında geçen Şems ile Zahara arasında bir bağ kurmaya başlamıştır. Zahara'nın ilginç yaşamı Ella'nın merakını arttırmakta ve onu Zahara'ya yakınlaştırmaktadır.

3.3.1.2. Zahara

Zahara Elif Şafak'ın Aşk adlı eserinde yer alan diğer ana karakterlerden biridir. Bu karakter Elif Şafak tarafından “Şems” ile özdeşleştirilmeye çalışılmıştır. Bu anlamda Zahara karakteri bu bakış açısı ile ele alınmalıdır.

Zahara İskoçya'da Kinlochbervie adlı bir köyde doğmuştur. Zahara'nın çocukluğu deniz, balık, dağ ve kumsallarda geçmiştir. Zahara'nın sıradan yaşamını Margot adında bir bayan değiştirmiştir. Zahara, Margot ile Amsterdam'da evlenmiştir. Margot idealist ve maddiyatı reddeden bir devrimcidir. Hayatını mültecilere adamıştır. Zahara ise o zamanlar Margot'un tam tersi bir kişiliktir. Zahara sevdiği kadını bir trafik kazasında kaybetmiştir. Onu kaybetmesi hayatının dönüm noktası olmuştur. İlk başta Zahara kötü durumlar yaşayarak hayatın dibine vurmuştur. Ancak bu dibe vuruş onun sufilik ile tanışmasına neden olmuştur.

Zahara eser içinde geçen “Aşk Şeriatı” adlı romanın yazarıdır. Ella ile tanışmaları da bu roman aracılığı ile olmuştur. Zahara, Ella'nın çalıştığı yayinevine sözü edilen romanı yayınlanması için yollar.

Zahara ile Ella elektronik posta yolu ile haberleşmektedirler. Sohbetlerinde kendilerinin de anlamadığı bir içtenlik bulunmaktadır. Zahara, eser içinde dünyanın birçok yerine seyahat etmiş ve etmeye devam eden bir gezgin gibi yansıtılmaktadır.

Örneğin Zahara, Ella'nın ilk mesajını aldığında Guatemala'da Momostenango adlı ücra bir köydedir. Yazar burada Zahara'nın adı duyulmamış ücra bir köyde olduğundan söz etmektedir. Okuyucu burada Zahara'nın böyle bir köye gelmeden önce farklı birçok yeri gezdiği hissine kapılabilir. Zahara, Ella'ya gönderdiği bir elektronik postada şöyle yazmaktadır:

Ne zaman bir yere veda etsem, bir parçamı geride bırakmış gibi oluyorum. Ama işte Marco Polo gibi dünyayı gezelim ister beşikten mezara aynı eve kazık çakalım, hepimiz için hayat doğum ve ölümler dizisi demek. Başlangıçlar ve sonlar. Bir anın doğması için bir önceki anın ölmesi gerekir. Yeni bir "ben" için, eski bir ben'in kuruyup solması gerektiği gibi... (Şafak, 2009, s.122-123).

Şafak, burada "ne zaman bir yere veda etsem" ifadesi ile Zahara'ya gezgin sıfatı takmaya çalışmaktadır. Eser içinde Şems de bir gezgin olarak yansıtılmaktadır. Şems sırları ile oradan oraya giden bir seyyah gibi sunulmak istenmiştir. Ayrıca Şafak Zahara'nın Aşk Şeriatı adlı kitabının giriş sayfasında onu şöyle tanımlar: "Zahara, dünyayı gezmediği zamanlar kitapları, dostları, kedileri kaplumbağaları ile birlikte Amsterdam'da yaşamakta" (Şafak, 2009, s.30).

Yazarın Zahara'yı da gezgin gibi göstermeye çalışması onu Şems'e benzetmek istemesi olarak kabul edilebilir. Ayrıca Zahara'nın konuşmasında "bir anın doğması için bir önceki anın ölmesi" ifadesi de Şems ile Zahara'yı özdeşleştirme çabası olarak ele alınabilir. Çünkü Şems eser içinde gizemli bir kişiliktir ve yazarın Zahara hakkında bu tür yansıtmalara başvurması onu Şems ile özdeşleştirme çabası olarak kabul edilebilir.

Yazar burada Zahara'yı inancı biri olarak göstermeye çalışmıştır. Ancak Zahara'nın inanç hakkındaki düşünceleri insan sınırlarının yani mantığın ötesindedir. Zahara'nın dindarlık ve inanç hakkındaki düşünceleri şu şekilde de verilmiştir:

İnanç aşk gibidir. İspat istemez. Mantıksal bir açıklama beklemez. Ya vardır ya da yok[...] Beni dindar biri olarak saymışsın. Halbuki değilim. Dindar olmakla inançlı olmak aynı şey değil. Bu iki kavram arasındaki fark belki de hiç bugün olduğu kadar açılmamıştı. Modern dünyada gitgide büyüyen bir açmaz var. Dinden, devletten ve toplumdaki bağımsız olarak "akılcı birey" in özgürlüğünü temel alan bir sistem kurduk. Öte yandan insan maneviyat arayışından vazgeçmedi. Aklın ötesini bilmek istiyoruz. Bunca zaman akla dayandıktan sonra zihnimizin sınırlı olabileceğini kabullenmeye başladık (Şafak, 2009, s.187-188).

Burada Zahara dindar olmayan ama inançlı biri olarak gösterilmeye çalışılmıştır. Zahara'ya göre dindar olmak ve inançlı olmak farklı şeylerdir. Zahara burada akılcılığa da bir eleştiri getirmektedir. Zahara bugüne kadar dini toplumdaki ve devletten uzak tutan bir “akılcı birey” sistemi olduğunu söylemektedir. Zahara bu sistemin insanı maneviyat arayışından vazgeçirmediğini ve bu arayışında zihnin sınırlı olduğunu kanıtladığını düşünmektedir. Bu yaklaşım inanç ve aklın tam olarak uyuşmadığı varsayımı ile ele alınabilir. Yazar bu varsayımdan hareketle akli geri plana atarak inancı ön plana almaktadır. Ancak burada şu durum da göz önüne alınmalıdır: Bu varsayım eserin yapısını oluşturan tasavvuf merkezli bakış açısı ile ele alınabilir. Bu varsayımı dinin geneline yaymak yanlış sonuçlara götürebilir. Çünkü tasavvuf din anlamına gelmemelidir. Tasavvuf sadece din merkezli etkinlikler olarak kabul edilebilir.

3.3.1.3. Şems

Şems, eserde ele alınan ana karakterlerden biridir. Şems'in gizemli tutumları eser içinde dikkat çekmektedir. Şems eser içinde zaman zaman kendi kabuğuna çekilip yalnız kalan yazarın deyimiyle öteki âlemin içine çekilen biridir. Yazara göre Şems, eser içinde olacakları önceden görebilen bir dervıştır. Şems'in amacını yazar şu şekilde belirtmektedir: “Hakkı arıyorum sadece [...] Benim seferim Rabb'i bulma seferidir” (Şafak, 2009, s.50).

Şems, sabit bir yerde kalmayan oradan oraya gezen bir gezgin dervıştır. Şems'in bu seyahatinin amacı ise Tanrı'yı bulmaktır. Şems'in başka hiçbir amacı yoktur. Ayrıca o eser içinde ekonomik yönden hiçbir varlığı olmayan biri olarak sunulmuştur. Şems'in, Tanrı hakkındaki düşünceleri dikkat çekici olarak şu şekilde sunulmuştur:

Yaradani hangi kelimelerle tanımladığımız, kendimizi nasıl gördüğümüze ayna tutar. Şayet Tanrı dendi mi öncelikle korkulacak, utanılacak bir varlık geliyorsa aklına, demek ki sen de korku ve utanç içindesin çoğunlukla. Yok eğer, Tanrı dendi mi evvela aşk, merhamet ve şefkat anlıyorsan, sende de bu vasıflardan bolca mevcut demektir (Şafak, 2009, s.51).

Şems'in burada insanın Tanrı'yı içinde bulunduğu duruma göre algıladığını söylemektedir. Ona göre Tanrı'nın korku ya da aşk vermesi insanın korku ya da aşk duygusu beslemesine bağlıdır. Yazar Şems hakkında söylediği bu ifadelerden sonra onun insancıl yanını da vurgulamak istemiştir ve Şems'in ağzından şu dökülmüştür:

Sufiyem, canım pahasına savunurum canı; yeminimdir, karıncaya dahi kıyamam. Kuş görsem Süleyman gelir aklıma; balık görsem Yunus. Kollamaktır vazifem, yaşatmaktır. Baktım bir adam bir adama zarar verecek, zayıfı korumak için elimden geleni yaparım. Velâkin şiddet yoktur adabımızda. Elimden gelip geleceği, hancı ile yolcu arasına cansız bir perde gibi çekmek olur şu fani bedenimi (Şafak, 2009, s.51).

Şems bu sözleri konakladığı bir handa bir yolcu ve hancı arasında geçen kavga sırasında yapmaktadır. Şems bu iki kişiyi kavgadan ayırarak yukarıda belirtilen konuşmayı yapmaktadır. Şems bu konuşmasında kendine görev edindiği bazı durumları da söylemektedir. Bu konuşmaya göre Şems korumak ve yaşatmakla yükümlüdür. Şems zayıf insanları korumaktadır. Ancak o zayıfı güçlüden korurken şiddet kullanmaz. Şems konuşmasında gerektiğinde görevini yapmak için canını ortaya koyabilmektedir. Şems, eser içinde bu denli insancıl ve idealist biçimde sunulmuştur. Ayrıca yazarın bu ifadelerinde Şems'in cesur kişiliği de vurgulanmak istenmiştir.

Şems çocukluğundan beri toplum tarafından tuhaf kabul edilecek davranışlar sergilemektedir. Hatta anne babası bile onun bazı davranışlarını yadırgamış ve onu hayal gücünün fazla olması ile suçlamışlardır. Ancak Şems bu durumu açıklamasını şöyle yapmaktadır:

Çocukluğumdan beri öteki âleme ziyaretlerde bulunur, keşifler yapar, gaipten sesler işitirim. Rab ile konuşurum. O da bana karşılık verir. Anlatır açıklar. Gün olur, bir fısıltı kadar hafifler, arşın yedinci katına süzülürüm. Sonra ağırlaşarak arzın en derin çukurlarına iner; meşelerin, kestane ağaçlarının, kayınların sırlandığı toprağa sızarım. Kâh orada kah buradayım (Şafak, 2009, s.60).

Şems yukarıda görüldüğü gibi toplum tarafından tuhaf karşılanan kendi kendine konuşma gibi davranışlar sergilemektedir. Ancak yazar Şems'in bu konuşmasını onun Tanrı ile konuşması gibi göstererek onun peygamber üstü bir varlık gibi yansıtılmasını sağlamaktadır. Bilindiği üzere ilahi dinlerde Tanrı'nın elçileri ile konuşması direk olarak değil Cebrail isimli melek aracılığı ile gerçekleşmektedir. Ancak yazar burada Şems'in, Tanrı ile konuştuğunu belirterek yeryüzü ve gökyüzü arasında seyahat yaptığını söylemektedir.

Şems, eser içinde tüm kötülüklerin ve kirliliklerin insanın içinde olduğunu şu ifadelerde söylemektedir: "Esas kirlilik, dışta değil içte, kisvede değil kalpte ölür. Onun dışındaki her leke ne kadar kötü görünürse görünsün, yıkandı mı temizlenir, suyla arınır.

Yıkamakla çıkmayan tek pislik kalplerde yağ bağlamış haset ve art niyettir” (Şafak, 2009, s.146).

Şems’in buradaki düşünceleri kalp temizliği ile ilgilidir. Şems eser içinde yukarıda görüldüğü gibi kalp temizliğine önem veren biri şeklinde gösterilmektedir.

Şems inanç konusundaki düşünceleri aşk ile ilgilidir. Onun inanç ile ilgili düşüncelerini yazar şu şekilde belirtmektedir:

Öyle insanlar var ki, her Ramazan sektirmeden oruç tutar, her bayramda günahlarının kefareti için kınalı koyun keser, hacca umreye gider, günde beş vakit alını secdeye değer ama yüreğinde ne sevgiye yer vardır, ne merhamete. Bre adam, o zaman ne demeye uğraşır durursun ki? Aşksız inanç olur mu? (Şafak, 2009, s.228).

Şafak burada da görüldüğü üzere Şems’in düşüncelerini verirken Aşk ve inanç bağlantısı kurmaya çalışmaktadır. Şems aşksız bir inançla yapılan ibadetleri boşa bir uğraş olarak görürken, inancın temelini aşka, sevgiye ve merhamete oturtmaktadır.

Şafak Aşk adlı eserinde hakiki aşktaki durumları Şems adlı karakterinin “**Gönlü geniş ve ruhu gezgin sufi meşreplilerin kırk kuralı**” şeklinde sunmuştur: Eser bu Kırk kural üzerine kurgulandığından araştırmacı tarafından çalışmada yer verilmesi uygun görülmüştür.¹¹

3.3.1.4. Mevlana

Eserde, yazar, Mevlana’nın diğer ismi olan Rumi’yi kullanmıştır. Mevlana bir rüyadan uyanır. Kırk gecedir aynı rüyayı görmektedir. Bu rüyayı bir hayra ve alamete yormaktadır. Rüyasında kitap okumakta ve karşısında uzun ince bedenli, yüzü kalın peçeyle kaplı elinde beş mumdan oluşan bir şamdan vardır ve Rumi’nin kitabı daha iyi okuması için ışık tutmaktadır. Birde bakar ki şamdan sandığı adamın parmaklarıdır. Burada İslam açısından da önemli varsayılan bazı sayılara da göndermeler yapılmaktadır. Gördüğü şahsın parmaklarının mum şeklinde yanması, karşındakinin kendini Mevlana’ya kandil edişini, varlığını ona adayışını temsil ettiği söylenebilir. Kırk gündür aynı rüyayı görmesi de yine bir yönlendirmedir. Eserin ilerleyen bölümlerinde ışık tutan şahsiyetin Şemsi temsil ettiğini anlamaktayız. Eserin özellikle

¹¹Çalışmanın Ekler bölümünde Ek 7 olarak sunulmuştur.

kapsanan kısmı Şems ile Mevlana arasında geçen süreci anlatmaktadır. Yazar burada Mevlana ile ilgili daha ilk kesitte böyle bir kurgu oluşturması okuyucuyu da meraklandırmak istemesinden kaynaklı olduğu düşünülebilir

Mevlana'nın sorunsuz, insanlarla iç içe giden hayatı, özentisiz giyinişli ve serkeş görünümlü bir dervişin karşısına çıkmasıyla tamamen değişir. Şems'tir bu derviş, kimsenin önünde eğilmeyen Mevlana, serkeş görünümlü dervişin önünde eğilmiştir. Mevlana artık anlamıştır karşısındakinin kim olduğunu. Bu kişi rüyalarındaki adamdır, canı cananı olacak kişidir. O kişi Mevlana'yı devrinin âlimiyken, sekiz yüz yıl sonrasına bile taşıyacak hem hocası, hem öğrencisi olacak kişidir.

Artık kendini sorgulamaktadır Mevlana. Sorgulamasını tasavvuftaki mertebeleri açıklayarak başlamıştır. Yedi mertebeden bahsetmektedir. Birincisi, Nefs-i Emmare; yoz, ham ve daima başkalarını suçlayan nefis merhalesi... İkincisi, Nefs-i Levvame; yani suçlanan yahut kınanan nefis... Üçüncüsü Nefs-i Mülhime; yani ilham alan nefis... Dördüncüsü Nefs-i Mutmaine; yani tatmin olmuş nefis... Beşincisi Nefs-i Raziye; yani dünya meselelerine aldırmayan nefis... Altıncısı Nefs-i Mazriye; yani razı olunmuş nefis... Yedincisi Nefs-i Kâmile; ayrı bir benlik zannının yok olduğu nefis (Şafak, 2009).

Mevlana, Şems'in sorusunu asıl kendisine yönelttiğini düşünmektedir. Bu nefis terbiyesinin kaçınıcı mertebesindeydi, kendini gerçekten Hakka teslim etmeye hazır mıydı? “Bila noksan, eksiksiz bir hayattır sürdüğün. Ya da öyle sanırsın, alışkanlıklara ayak uydurur, tekrarlara kapılırsın” (Şafak, 2009, s.239). Mevlana artık o şaşalı hayatının eksik yanlarını görmeye başlamıştır. Şems ona aynadır, ancak öyle bir aynadır ki var olan kısmı değil, eksik olan kısımları gösteren bir aynadır. O ana kadar edindiği tüm tanımlamaları, bilgilerini sorgulatan bir şahsiyetle karşı karşıyadır. “‘Şimdiye değin sorgusuz sualsiz sahip çıktığın her tanım baştan yazılacak’ der. ‘Bildiğin her şeyi unutma zamanı geldi.’ der” (Şafak, 2009, s.240).

Mevlana gibi bir şahsiyetin, Şems gibi sıradan görünümlü, halk tarafından serkeş, başıbozuk, asi olarak görülen bir dervişe bu denli bağlanması, devrinin en büyük âlimiyken bir öğrenci konumuna düşmesi Mevlana'nın sevenlerini şaşırtmıştır. Başlarda içten içe daha sonraları ise iyice belirginleşen bir Şems düşmanlığına dönüşmüştür. Şems'in yapmacıksız, sivri dilli, dobra dobra biri olması halk tarafından benimsenmemiştir. Ancak Mevlana buna çok üzülmemektedir. Şems'in bir güneş, bir ışık olduğunu anlamamalarını yadırgar, ancak bir şey de yapamamaktadır. “Ben Şems'te

Ruhdaşımı buldum. Böylesi bir buluşma hayatta ancak bir kez olur. Otuzyediyi yılda bir kez olur. Herkes bana Şems'i niye bu kadar sevdiğimi sorar nasıl cevaplayabilirim ki? Kim ki bu soruyu sorar, demek ki anlamaz; kim ki anlar, zaten bu soruyu sormaz (Şafak, 2009, s.241). Bu anlaşılılmamayı Leyla ile Mecnun aşkına benzetmektedir. Mecnun Leyla'yı öyle çok severki kendinden geçer, çöllere düşer. Mecnunu böyle kendinden geçiren, çöllere düşüren kızın çok güzel olduğunu düşünen dönemin halifesi, bir şekilde Leyla'yı buldurup sarayına getirtir. Halife Leylay'ı gördüğünde şaşkındır. Çünkü Leyla oldukça sıradan bir kızdır. Halifenin şaşkınlığına Leyla'nın cevabı "Sen birde beni Mecnun'un gözünde görebilsen" olur. Mevlana Şemste gördüğünü kimsenin görememesinden şikâyetçidir. Mevlana'nın içindeki cevheride bir tek Şems görebilmiştir. Şems için Mevlana yanmaya ve sönmemeye hazır bir kandil gibidir. Şems bu kandili yakmaya hazır hisseder kendini. Mevlana hazırdır böyle bir dostluğa ve Şems'in, ilminden ve düşüncelerinden yararlanmaya karar verir.

3.3.2. Ferudun Zaimoğlu'nun "Liebesbrand" Adlı Eserinde

3.3.2.1. Tyra

Tyra, Türkiye'de tesadüfen, kaza geçirmiş bir otobüsten yaralı olarak kurtulan bir adama yardım eder ancak yara alarak kurtulan adamın ilgisini çekmiştir. Adam için âşık olunan kadın olmuştur. Tyra bu durumun farkında değildir. Ülkesi olan Almanya'ya döner. Bir gün ansızın karşısında beliren bir adam ona aşkını ilan eder. Tyra evlidir, bu durumun hoşla gitmeyeceğini küçük bir şehirde oturduğunu ifade eder. Ancak daha sonra adam tam gidecekken birden arabasına biner ve onunla bir otelde birlikte olur. Tyra'nın böyle bir eylemde bulunması kocasının işine düşkünlüğü ve onunla ilgilenmemesinden belki de kocasına duyduğu nefretten ya da onun da arzularına yenilmesindedir. Ancak o gecedan sonra aşığına bir mesaj bırakarak ortadan kaybolur.

Tyra doktora yapmakta ve tezini yazmaktadır. Bundan dolayı araştırma için kocasından ayrılıp Prag'a gider ancak Prag'ta da David, onun karşısına yine çıkar. Tyra onun sapkın biri olduğunu düşünmektedir ve kendisini rahat bırakmasını ister. David'in elindeki çantadan şüphelenerek onu açmasını ister.

"Was ist in der Tüte drin?"

Belegte Brötchen, eine Zeitung, ein Stadtführer

Zeig' sie mir, sagte sie" (Zaimoğlu, 2009, s. 234).

Poşette ne var?
Sandviç, bir gazete, bir şehir rehberi.
Göster, dedi (Zaimoğlu, 2010, s. 239).

Tyra, David'le konuşarak ondan kurtulmak ister. Ancak David ısrarcı davranmaktadır. Onunla sadece on dakika konuşmak ister: Zehn Minuten, sagte ich, schenk' mir zehn Minuten deiner Zeit" (Zaimoğlu, 2009, s. 235). (On dakika, dedim, bana ömrünün on dakikasını bağışla.) (Zaimoğlu, 2010, s. 239).

Tyra onun yemek ısrarını başlarda düşünmese de daha sonra kabul eder. Fakat kendisini daha sonra bırakma şartı getiriyor. Tyra David'i tanımamaktadır ve onunla birlikte olmak istemiyor, aşkın onun işlerini zorlaştıracığını düşünmektedir. Tyra, özgürlüğüne düşkündür. Önceki evliliğinin olumsuzluğu da bunda etkindir. David'in ısrarlı tavırları onu sıkmaktadır. Sevgi ile ilgili düşünceleri şöyledir: "Liebe macht die Sache komplizierter. Ich kann es nicht gebrauchen, nicht jetzt und nicht in Zukunf..." (Zaimoğlu, 2009, s. 249) (Sevgi işleri karmakarış hale getirir. Benim işime yaramaz, ne şimdi, ne de gelecekte...) (Zaimoğlu, 2010, s. 253).

Tyra yemek yedikten sonra peşini bırakmasını ister ve gider ama kararsızdır. Ve ona şöyle der: "Kein Kuss zum Abschied, keine Umarmung. Sie berührte mich nur leicht mit dem Handrücken an der Stirn, und ich blieb sitzen." (Zaimoğlu, 2009, s. 251) (Ayrılırken veda öpücüğü yok, kucaklaşma yok. Elinin tersiyle hafifçe alınma dokunmakla yetindi, ben oturduğum yerde kaldım.) (Zaimoğlu, 2010, s. 255).

Ancak David onun peşini bırakmamakta karalıdır.

Nicht morgen, vielleicht übermorgen. Und wenn nicht übermorgen, wird die Hofnung nicht sterben. Es wird nicht geschehen, dass ich der Sache, der Liebessache, überdürstig werde" (Zaimoğlu, 2009, s. 255).

Yarın değil, belki yarından sonra. Ve eğer yarından sonra da olmazsa bile umutlar sönmeyecek.bu işten bu aşk işinden bıkmam söz konusu olmayacak (Zaimoğlu, 2010, s. 259).

Tyra, daha sonra Viyana'ya gider. Orada David'le yine karşılaşır. David'le birlikte olur. Ancak bu ilişkiyi daha fazla sürdürmek istemez ve ortadan kaybolur.

3.3.2.2. David

David Türkiye’de bir aile ziyareti esnasında bir çok ölü ve yaralının olduğu ağır bir kaza geçirmiştir. Yaralı haldeyken bir bayan ona yardım etmiştir. Bu bayan ona yardım ederken David o kadını incelemiştir.

David yardım eden kadına karşı bir duygu karmaşası yaşamaktadır. Kadın arabasına binip gitmiştir kadından kalan son anda fark ettiği arabasının “NI” plakasından ve saç tokasından başka bir şey değildir. David hastaneye kaldırılmıştır. Ancak David buradaki süre içinde kendine bile yabancılaştığını fark etmiştir. Bu karışık duygular içinde dahi aşk konusundaki düşünceler paylaşılmaktadır. Özellikle kadınlar konusundaki karmaşıklığı her durumda aynı olmakla itham etmektedirler. Özellikle hastanedeki Bıçak adını verdiği oda arkadaşının sözleri ilginçtir.

Das heisst, dass wir die Frauen nicht beherrschen können, sagte Messer, sie lieben in alle Richtungen, und wenn wir zufeällig in der Richtung anzutreffen sind, in die sie sich bewegen , werden wir ein wenig glücklich. Sie befassen sich mit uns, wir nenen es Liebe, und dann schlagen sie eine andere richtung ein, und wir reiben uns die verweinten Eauglein (Zaimoğlu, 2009, s.26).

Bu şu demektir, biz kadınlara hükmedemeyiz, dedi Bıçak. Onlar tüm yönlere doğru severler, biz eğer onların hareket ettikleri yönlere tesadüfen onların hareket ettiği yönde karşılımlarına çıkarsak, bir parça mutlu oluruz. Onlar bizimle oyalanırlar biz de buna aşk deriz ve birden sonra birden başka bir yere yönelirler ve biz de arkalarından bakar, ağlamaklı gözlerimizi oğuştururuz (Zaimoğlu, 2010, s.27).

David aynı zamanda düşünsel olarak da ilişkilerin kurulması konusunda bir değerlendirmeden etkilenmektedir. Yazar bu değerlendirmesi ile varoş bir bakış açısını da dile getirmektedir.

[...] du bist ein Patient und damit die Horizontale, weil du per Definition zu den Liegenden gehörst. Eine Schwester ist die Vertikale, sie macht dein Bett und wechselt deinen Tropf oder gibt dir eine Spritze. Sie steht, du liegst, die Waagrechte kann sich schlecht zur Senkrechten ins Verhealtnis setzen (Zaimoğlu, 2009, s.36).

[...] sen bir hastasın ve bundan dolayı yataysın. Çünkü tanımlamaya göre yatanlara aitsin. Hemşire dikeydir, yatağını yapar, serumunu değiştirir ya da iğne yapar. O ayakta sen yatıyorsun. Yatay olanlar dikey olanlarla kolay ilişki kuramazlar (Zaimoğlu, 2010, s.38).

David sadece duygu karmaşıklığı yaşamamakta aynı zamanda inanç dünyasında da karmaşıklıklar yaşamaktadır.

Wir gingen an einem Gotteshaus vorbei, das überirdisch schön erleuchtet war, und ich lauschte einem seltsamen Gereausch, es hörte sich an wie Regenwasser, das sich in der Dachrinnesammelt und das Fallrohr herunterstörmt, wie gerne weare ich dem Geheimnis auf die Spur gekommen, doch ich konnte in dieser Dunkelheit nicht eigene Wege gehen, nach dem Unfall war es mir unmöglich. Plötzlich verspürte ich eine grosse Sehnsucht, ich sehnte mich nach etwas, das mich grösser und glücklichermachen sollte – lass das sein, dachte ich (Zaimoğlu, 2009, s. 43).

Dünya dışı bir güzellikte ışıklandırılmış bir caminin yanından geçtik, tuhaf bir ses geldi kulağıma. Oluklarda biriken ve borudan aşağı doğru dökülen yağmur suyuna benziyordu, bu sırrı çözmeyi ne kadar çok isterdim, ama bu karanlıkta başka yola gidemezdim. Kazadan sonra imkânsızdı. Birden içimde büyük bir özlem hissettim, beni daha büyük ve daha mutlu yapacak bir şeyi özlüyordum. Boşver, diye düşündüm (Zaimoğlu, 2010, s.44).

David'in bu ifadelerinden anlaşılmaktadır ki, onun aradığı, aslında sadece beşeri bir aşk değil, köken kültürünün de etkisiyle, inanç dünyasında da eksikler hissetmektedir. Özellikle yazar tarafından seçilen "Gotteshaus" tam çevirisi tanrıevi olarak çevrilebilir. Kastettiği camidir. Ancak "Moschee" yani camii anlamına gelen bu ifade yerine tanrıevi anlamına gelecek bir ifade seçmesi ilgiçtir.

Yazar David karakterini, Türk olarak seçmiştir. Ve Türkiye'de de yer vererek kültürler arası kıyaslama yapmayı düşünmüştür. Ancak Türkiye'ye bir Alman gözüyle bakmakta ve önyargıları da güçlendirecek örnekler sunmaktadır. Kaza anındaki askerlerin tavrından, sağlıkçıların müdahalesine hasta bakıcılardan yolculara kadar devamlı olumsuz yönlerinden bahsetmiştir.

Ich schaute den dicken Putzfrauen zu, wie sie die nassen Feudel auswrangen und vom gestauchten Lappen Haarknäuel zupften – sie ließen sich Zeit und sahen sich heimlich nach dem Pfleger um, der mit seiner halben Seele und seinem viertel Hirn Karriere gemacht hatte –mehr wollte er nicht erwarten. Er war ledig, er konnte das Geld für den Freikauf einer Tochter von ihrem Vater nicht aufbringen, er war nicht unglücklich, er betrieb kleine schäbige Geschäfte, [...] (Zaimoğlu 2009, s.49).

Şişman temizlikçi kadınları izliyordum, ıslak bezi nasıl sıktıklarına ve yeri sildikten sonra bezden kıl topakları nasıl yolduklarına bakıyordum, oldukça ağırdan alıyorlar ve gizlice çeyrek beyniyle keriyer yapmış olan hastabakıcıyı gözlüyorlardı; o da onların sahip olduğundan fazlasını beklemiyordu. Bekardı, bir kızın özgürlüğünü babsından satın alacak başlık

parasını denkleştirememiştir, mutsuz değildir, küçük, pis işler çeviriyor [...] (Zaimoğlu, 2010, s.51).

David karakteriyle yazar romantik bir karakter oluşturmak istediğinden her yerdeki kurgusunda bir kadın kahraman çıkarmıştır. Türkiye'deki son gününde de böyle bir olay yaşatmıştır. David çoktandır ilgi duyduğu bayanla son bir gece geçirmiştir. Ama aralarında bir şey olmamıştır.

[...] ich war nur ein Mann im Treppenhaus, wieder ein Ende, wieder warten auf einen Anfang, um wieder ans Ende einer Möglichkeit der Liebe zu gelangen. Draußen hatte ich zu ihrem Schlafzimmerfenster hochgesehen, dann hatte ich ein Taxi bestellt, dann in meine Stadt gefahren, dann hatte ich in meiner Wohnung Kaffee getrunken und mich über meine Freiheit gefreut. Ich war frei. Weshalb nur? (Zaimoğlu 2009, s.55).

[...] ben artık sadece merdivendeki bir adamdım, yine bir son, yine bir başlangıç beklemek, yine bir aşk olanağının sonuna ulaşmak için. Sokağa çıkınca başımı kaldırıp onun yatak odasına baktım, sonra bir taksi çağırdım, sonra gecenin kalan kısmını bir otelde geçirdim, sonra kendi şehrimde gittim, sonra kendi evimde kahve içtim ve özgürleştiğime sevindim. Özgürdüm. Niyeyse? (Zaimoğlu, 2010, s.57).

David'in bu romantik ve özgürlük çelişkisi varoluşculuk mücadelesi olarak tanımlanabilir. Aşkta tutaklık-özgürlük mücadelesi kendini hissettirmektedir.

David artık Almanya'dadır ve eski kız arkadaşı gelmiştir. Aslında ayrılmışlardır ancak kız oldukça rahat biridir. Bu rahatlığını şu sözleriyle ifade etmektedir: "Ich bin hier, sagte sie, weil ich dich fragen will, ob wir es dabei belassen. Wir sind zwar kein Paar mehr, aber wir können trotzdem miteinander schlafen" (Zaimoğlu 2009, s.61). (Burdayım, dedi, çünkü her şeyi olduğu gibi bırakıyor muyuz diye sormak istedim. Gerçi artık çift değiliz ama yine de birlikte yatabiliriz.) (Zaimoğlu 2010, s.62).

Kız, David'le sevişmeye başladıkları anda birden gider. David'in akli hala kaza esnasında yardım eden kadında olduğundan eski kız arkadaşıyla pek ilgilenmez.

[...] da fiel sie mir plötzlich ein, die Frau mit dem Emaillering und der Wasserflasche, und ich erinnerte mich auch an die ersten Ziffern des Autokennzeichens, NI, NI wie was, dachte ich, woher kommt sie? (Zaimoğlu 2009, s.63)

[...] ama o anda birden onu hatırladım, yüzüğünde mine madalyonu olan kadını, araba plakasının ilk harflerini de hatırladım, NI, neyin Nı'sı diye düşündüm, nereliydi bu kadın?) (Zaimoğlu 2010, s.64).

David bu gizemli kadını bulmak için elindeki ipucu olan NI plakasıyla yola çıkmıştır. Nienburg’da kadını küçük bir araştırma sonucu tesadüfen bir kafede görür. David kısa bir görüşmeden sonra kadının, evli olduğunu öğrenir, ancak yine de onun aşığı olmak istediğini söyler. Kadın başlarda reddetse de aynı gün bir otelde birlikte olurlar. Kadın, sabah bir not bırakarak kaybolur.

David bu duruma anlam verememektedir. Kadının ne yapmak istediği konusunda bir fikri yoktur. Ancak bu kayboluş içindeki duyguyu daha da arttırmıştır. David, gitgide Tyra’yı bulmak ve onunla birlikte olma arzusu artar. Kendi deyimiyle mikrobu kapmıştır.

David’in, artık içinde bulunduğu boşluğu dolduracak birini bulmuş, varlık amacını Tyra’ya bağlamıştır. Ne olursa olsun onu bulmalıydı. David’in bu kadına adanmışlığı, varoluşsal sorununu ve yalnızlığını birine bağlanarak, giderme isteğinden kaynaklı olabilir.

David’in yaşadığı yer Almanya’dır. Aslı Türk’tür ancak kendini daha çok Alman olarak görmektedir.

“Bist du ein Jude? Sagte sie plötzlich.

Nein, sagte ich, ganz normaler Deutscher” (Zaimoğlu, 2009, s.113).

Yahudi misin? dedi birden?

Hayır, dedimi tamamen normal bir almanım (Zaimoğlu 2010, s.114).

David’in, buradaki cevabından Alman olduğu vurgusunun yanında son derece normal bir Almanım demesinin altında psikolojik sıkışmışlığın yansıması da görülebilir. Yazar burada kahramanına özellikle farklı bir ırkı soru olarak yöneltmesi ilginçtir. Neden “sen bir Türk müsün” sorusu yöneltmemiştir. Böyle bir sorudan kaçınması, aslında özüne yönelik sorulardan kaçındığı izlenimini vermektedir.

David kadınla bir gecelik bir ilişki yaşamıştı ancak bir türlü kafasından atamamaktadır. Bu durum gitgide hüznün halini almıştır. 160

David kadınla geçirdiği tek gecelik ilişkiden sonra kadının kaybolmasını bir türlü hazmedememektedir. Ona karşı kendini savunmasız ve çaresiz hisseder. İçinde bulunduğu durumun acısını hafifletmek için sürekli farklı kadınlarla bir olur. Hatta fahişelerle gönül ilişkisine girer. Ancak yaptığı bu anlamsız tavırlar onu bir türlü

içinden çıkamadığı aşktan uzaklaştırmadığı gibi yaptığı davranışların iğrenç, aşağılık bir durum olduğunun da farkındadır.

David daha fazla duramaz ve kadını aramaya başlar. Kadın bir doktora öğrencisidir. Tarih ile ilgili bir konuda tez yazmaktadır. Kadının Prag'a gittiğini öğrenir ve Prag'a gider. Orada kendisine tercüman bir kız bulur. Tercüman daha önce Almanya'da yaşamıştır. Tercümanla olan ilişkileri karmaşık bir aşk hikâyesine dönüşür. Ama Tyra'yı bulma çabasından vazgeçmez. David Prag'ta da bir yaralanma olayıyla karşılaşır. Bu kez onun yaralarını temizleyen tercüman kız olur. Aslında David'in aradığı bir aşk mı, yoksa bir şefkat mi olduğu tartışmalıdır. David'in varoluşsal bir sorunu vardır. O, ona şefkat gösteren kadınlara karşı bir ilgi duymaktadır. Belki de bu varoluşsal şefkat isteği, onun yetiştiği kültür ile kendi varlığı arasındaki uçurumdan kaynaklanmaktadır.

3.4. Adı Geçen Eserlerde Hakiki ve Mecazi Bağlamda Aşk ve Hüzün Diyalektiği

Aşk ve hüznün insana özgü olgulardır. Bütün insanlar hayatlarının en az bir döneminde bu iki duyguyu yaşamaları kaçınılmazdır. Hüznün aslında bir nevi yalnızlık ya da özlem duygusudur. Bu özlem ve yalnızlık duygusuyla insan arayış içine girmektedir. Bu arayış, adanmışlık aşk olarak tanımlanabilir. Ancak aşkta hüznünde basit tanımlamalarla geçiştirilemeyecek kadar geniş ve değişken kavramlardır ve sınırlandırılmaları oldukça zordur. Her iki duygu yoğunluğunun da iç içe oluşu, nöbet halini alıştı yaşamı çetrefilli/ inişli çıkışlı bir yol haline getirmektedir.

Ancak aşk günümüzde çoğu zaman adı boşaltılan bir duygu yığımına dönüştürülmüştür. Her gün çevremizde aşk üzerine dönen sohbet konuları geçmektedir. Bahsedilen aşk konuları genellikle cinsellikle bağdaştırılan sohbet konuları olmaktadır. Ya da filmlerde, dizilerde, romanlarda... geçen aşk konularını ağızlarından düşürmeyen, onlar gibi olabilme özleminde hareket eden kişileri okulda, parkta, sokakta ve kendi etrafımızda çokça görmeye başlamışızdır. Bu sohbetlerde şu konuşmaları çokça duyarız: “x filmdeki adam gibi sevmek/sevilmek isterdim.” “Bu kitabı okuduğum da ağladım inan, adamın sevgisini kadın bir türlü anlayamıyor.” “Bu adam aptal ya! Öyle güzel bir kız bana âşık olduğunu söyleyecek, bir dakika durmam kabul ederim. Şu kızda ki fiziğe baksana!” “Şu çocuğu görüyor musun acayip karizmatik /yakışıklı ayy âşık oldum vallahi. Teklif etse hemen kabul ederim ama bana bakmaz ki çok havalı.”

“Adamda para var oğlum, arabası da var. Ee bana mı âşık olacak kızlar. O para ve araba bende olacak her gün başka birini âşık ederim kendime.” Aşk denilince artık para, karizmatiklik (hoş karizmatikliğinde anlamı değişti), fiziksel güzellik ve giyim, yaşam tarzı... gibi algılamalar öne çıkmaktadır. Âşık olmadan çok âşık edebilme gibi bir düşünce oluşmuştur. Bu düşünceyle hareket eden kişiler kendilerini varoluşluklarını daha ön plana çıkarabilecekleri şeyin erkekler için para, kadınlar için cinsellik olduğuna inandırmaya başlamıştır. Derinliğe ve içtenliğe pek önem verilmemeye başlanmıştır. Bundaki ana neden özgür olma ya da psikolojik terimle “yakınlaşma kaçınma” durumunu göstermektedir. Özellikle görsel ve işitsel iletişim araçları bu tür duyguların basitleştirilmesinde oldukça etkindir. Aşk temasını işlemeyen neredeyse film ve dizi yoktur. Bu dizi ve filmlerdeki kurgusal aşk hikâyelerindeki kahramanları yeni neslin model olarak görmesi onlar gibi davranma isteği aşkı suni ve yüzeysel bir ilişki gibi görmelerine sebep olmaktadır. Özellikle dizilerdeki çarpık ilişkilerin yoğunluğu gençler üzerinde olumsuz etkiye sahiptir. Okul üzerine yapılan film ve dizilerde genellikle lüks yaşamın özendirilmesi gençleri özgün ve saf aşk olgusundan uzaklaştırarak öncelikli olarak zenginlik belirtisi saydıkları arabaya, pahalı cep telefonlara, marka kıyafetlerle sahip olmaya yöneltmektedir. Artık içtenlikle ve gerçek bağlanma gereksiz bulunmakta ve onun kişiyi sıkacağı düşünülmektedir. Buscaglia (1982, s.213) “Gereksinim duymayı toyluk ve bağımlı olmayı zayıflık olarak görürüz. Yükleminde bulunmakla kişiliğimizi yıkıma uğratacağımızı düşünürüz. Böyle duyumsayarak sevebileceklerimizle, gerçek buluşmalara ve umutsuzca aradığımız sıkı bağılıklara karşı kendi koyduğumuz engellerle karşılaşırız.” diyerek içinde bulunduğumuz çelişkiyi dile getirmektedir.

Elbette aşkı cinsellikten arındıramayız. Timuçin (2010, s.47)’in “Aşk varsa cinsellikte vardır. Cinsellikten yalıtılmış bir aşk düşünemeyiz. Aşk diye bir sorunumuz olmasaydı, salt cinselliğini yaşayan varlıklar olsaydık her şey çok kolay ama insani değerleri açısından çok sevimsiz olacaktı.” ifadesiyle de kastedilen insani değerler dediği şeylerdir. İnsani değerler salt cinselliğe, paraya, giyime... ya da fiziksel görünüşe sığmamalıdır. Çünkü sadece düşünebilen varlık olan insan, aşkı arayan ve bu duygusunun arkasında sürekli hareket halindeki varlıktır. Büyük donanımlara sahip insanın sadece cinsellikle aşka bağlanması yine aşk gibi büyük bir duyguyu algılayıp, anlamlandıramadığı gerçeğini ortaya çıkarır.

İnsanların temel ihtiyaçları arasında yeme, içme ve cinsellik sayılmaktadır. Her üç temele de bakıldığında insan önce arayışa girer, temel ihtiyaçlarını karşılayacak şeyleri

bulduğunda isteği bir süreliğine durur. Ancak bu süreç uzun sürmemektedir. Bir süre sonra insan yine arayışa geçmektedir. Bu süreç ölüme kadar süregitmektedir. Kişi susadığında su arzular, acıktığında yiyecek arzular peki cinselliği tetikleyen nedir? diye bir soru akla gelmektedir. Cinselliği tetikleyen yalnızlık duygusu mudur? Yani insan yalnızlıktan korktuğu için birleşme yoluyla çoğalmayı mı arzulamaktadır? Eğer öyleyse yaratılış akla gelmektedir. Canlıların kimyası kodlanırken böyle bir gereksinim verilmiş olabilir. Ancak insan düşünebilen bir varlık olduğundan sadece yalıtılmış cinsellikle çoğalmayı gerekli görmeyebilirdi. Aşk gibi bağlanma ve cinsellik gibi haz veren bir duyguyla, insanlar kadın erkek olarak birbirine muhtaç kılınmış olabilir. Aşkta bir diğer paradoksalda özgürlükle tutsaklık durumudur. Aşkla bağlanma isteği nasıl olurda, özgür olma isteğiyle hareket eden insanın isteği olabilir? Timuçin (2010, s.31), “Aşkta özgürlük mü baskındır, tutsaklık mı? Aşkta özgürlükle tutsaklığı ayrı şeyler saymak, iki ayrı kutup saymak olası değildir. Aşk özgür tutsaklık, ya da tutsak özgürlüktür.” diyerek bu iki olgunun birbirinin nedeni saymaktadır. Zaimoğlun’da, David ve Tyra’nın aşkları bu bağlamda önemlidir. Her iki karakterde özgürlüğüne düşkündür, David’in Tyra’ya bağlanma isteği daha çok varoluşsalken, Tyra’nın onu reddetmesi ise özgürlüğünü engelleyeceği düşüncesidir.

Bir diğer sorun ise: Aşk ile aşk acısı aslında aynı şeyler midir? Aşk acı bir olgu mudur? Yoksa haz veren bir olgu mudur? Bu durumu ümit ile belirsizlik ikileminde olduğu şekliyle açıklanabilir. Zira ümit güzel bir durum iken içinde barındırdığı belirsizlik insanı derinden sarsmakta, ona acı vermektedir. Hatta zaman uzadıkça ıstıraba dönüşmektedir. Aşkta da aynı durumu barındırabilmektedir. Bir noktaya kadar haz veren bir durum iken eğer karşılığı alınamamışsa hüznü dönüşebilmektedir.

Aşk insana bahşedilmiş ödül müdür ya da hüznü ceza mıdır? Ya da tersi midir? Bu diyalektik insanlar var olduğundan beri devam eden bir durumdur ve bu ikilem varsayılır ki insanlık devam ettikçe var olacaktır. Bundan dolayıdır ki, haz ve elem hali devamlı bir dönüşüm ve değişim içinde olsa da mutlak varlığını sürdürmektedir.

Sonsuz zaman olgusu içinde insan ömrü yetmiş/seksen yıllık bir süreci oluşturmaktadır. Ancak bu kısacık sürece insanoğlu o kadar çok şey sığdırır ki bu süreç uzunluk kısalık bakımından oldukça göreceli hale gelir. Bu göreceliliği kelebeğin yaşamıyla kıyasladığında anlaşılabilir. Zira bazı kelebeklerin yaşamı bir gündüzdür. O bir günün içine yeni bir nesil oluşturacak kadar zamanları ve yüzlerce kilometre gezecek

kadar zamanları vardır. Ki insanların da sonuçta bir sonraki döneme nesil bırakarak gittiklerini varsaydığımızda aynı görevi biri bir günde diğeri yetmiş/seksen yılda yerine getirmektedir. Tabii ki insan gibi muazzam bir varlığı kelebekle karşılaştırılmaz. Zamanın göreceliliğinin vurgulanmak istendiğinden böyle bir kıyaslama yapılmıştır. İnsanoğlu yaşamı boyunca çok farklı duygularla hareket etmektedir, ancak bazı duyguları ön plana çıkarmaktadır. Bu duyguların başında kuşkusuz aşk vardır. Hatta insanoğlunun devamını sağlayan cinselliğin de aşkla olan doğrudan ilintisi bu duygunun önemini ortaya çıkartmaktadır. Aşkın bu kendi içindeki çok yönlülüğü onun tam olarak tanımlanamamasının da en önemli sebebidir.

Aşkın en önemli durumu ise kişiyi değiştirmesi/dönüştürmesidir ki: aşkın bu gücü başka duygulara da hükmedebilmektedir. Nefreti, merhameti, kini, önyargısal düşünceleri tamamen tersine çevirebilme ya da pekiştirebilme gibi özel durumları vardır. Değiştirebilirliği ve değişkenliği aşkın diyalektik boyutunun ne denli geniş olduğuna da kanıttır.

Aşkın hem yaratana hem de yaratılmışlara hissedilen bir durum olması aşkı daha da yüceltmekte ancak üzerine incelenme ve araştırma yapılmasını zorlaştırmaktadır. En ilkel toplumlardan, en modern topluma, dindar olanlardan ateist olanlara kadar her toplumda aşk vardır. Ancak her kültürde farklı anlamlar ifade etmektedir. Aşkla, dönüşümlü ya da iç içe geçişlik hüznün olgusunun da aşk kavramı ile birlikte düşünülmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Hatta daha da iddialı bir şekilde denebilir ki aşk varsa hüznünde vardır. Toplumsal algısından ve tüm anlamlarıyla irdelendiğinde böyle bir durum ortaya çıkmaktadır. Genel algının aksine aşk sadece kadın erkek arasında ki duygu yoğunluğu değildir. İstek, arzu, beklenti, ümit, nefret, ihtiras, cinsellik, yaşama bağlılık, ölüm isteği, isteksizlik gibi tüm duyguların özü incelendiğinde aşk olgusuyla karşılaşılabılır.

Yalnızlık duygusuyla aranan aşksa bu hal içinde iken hissedilense hüznün duygusudur. Hüznün de tıpkı aşk gibi tanımlanması oldukça güçtür. Hüznün özlemdir, ayrılıştır, belirsizliği ıstıraba dönen ümitle vuslatı bekleme sürecidir. Bu bekleme ya da ayrılış sabır, sebat gibi insanı erdeme ulaştırabilecek olan birikim ya da olgunlaşma süreci de olması, hüznle aşk kavramları arasındaki sıkı bağda ortaya çıkarmaktadır. Ancak bu süreç her zaman olgunlaşmayla tamamlanamayabilir. Bazen isyana, yıkıma ve

zalimliğe götürebilir. İntihar olaylarının da sosyolojik inceleniminde büyük bölümünün aşk/hüzün bağlamında geçen süreç sonunda meydana geldiği gözlenebilir.

İnsan çokluk içinde yalnızlığı onu arayışlara sürüklemektedir. İnsan sosyal bir varlık olmasına ve toplum içinde yaşamasına rağmen birine bağlanma isteği yani özgürlükten tutsaklığa doğru adımı paradoksal gibi düşünülse de, buradaki bağlanma kişinin kendi isteği mi yoksa evrenin sınırsızlığı karşısında yalnızlığını duyumsayıp birine bağlanarak varlıksal nedenini bulma çabası mıdır? Bu tartışılabilir bir durumdur. Zaimoğlu'nun, David karakterinin Tyra'ya olan aşkında böyle bir çelişki görülebilmektedir. Kaza sonrası kendine yardım eden Tyra'ya âşık olması, onun peşinden gitmesi, varlıksal nedenini birine bağlama, onda sevgiyi arama şeklinde yorumlanabilir. David'in, Tyra'nın yokluğunda hissettiği hüzünde yine aynı kaygındadır. Romantik davranışlar sergileyen David, özgür olma isteğiyle hareket eden Tyra'nın diyalektiği şeklindedir.

Boşluğa düşen kişi doğal olarak yalnızlık/hüzün duygusunu da kaçınılmaz olarak hisseder. Bu yalnızlık/hüzün duygusu katlanılmaz, çekilmez... olduğu durumlarda kişi aşk gibi şiddetli bir arzuyla birine bağlanabilir. Bundan dolayıdır ki, hüznün, sadece aşk sonrası hissedilen bir duygu olmayıp, hüzünden kaynaklı olarak da kişi âşık olabilir. Mecazi boyutta bağlandığı kişi içindeki boşluğu geçici olarak öteleyebilir. Ancak bir süre sonra bu boşluğu dolduramadığında tekrar arayışa geçecektir. Hakiki boyutta yani yaratana bağlanmışlık söz konusu olduğunda bu durum farklılaşabilir. Çünkü hakiki bağlanmışlıkta fiziksel birliktelik olmadığından kişi sürekli olasılığın olabilirliğini düşünerek meşguliyetini sürdürebilir. Tanrıya bağlılığın süreklilik arz etmesindeki diğer husus tanrının, kişinin aşkının canlı kalmasını sağlayacak kudrete ve sınırsız lütfâ sahip olduğu düşüncesidir. Şafak "Aşk" adlı eserindeki ana karakterlerinden Mevlana'nın dilinden aktardığı: "Yüce Allah kaderi yaratmıştır ki tezadından saadet doğsun. [...] bu dünyaya boşuna Alem-i Kevn-ü Fasad, yani oluş ve varoluş Alemi denmemiştir. Burada her şey tezadında tezahür eder. Bir tek Rabb'in zıttı yoktur. O yüzden hep sır kalır." (Şafak, 2009, sS.159) sözü ile Tanrıya bağlanmadaki sırrı dile getirmektedir.

Aşk kavramında iki olgu iç içedir. Bunlar aşka paralel bağlamda güven ve zıt bağlamda hüznün duygusudur. Âşık, aşkına mutlak bağlamda güven duyar. Bu durumu Yakıt (2010, s.20), "Sevgi her şeyden önce bir güven işidir. Güven'in olmadığı noktada sevgi de yoktur." şeklinde açıklamaktadır. Bu güven bilinçli de olsa bilinçsiz de olsa

koşulsuzdur. Çünkü aşk sürüklenimdir. Bu sürüklenimde şüphe yer almaz. Hüzün ise aşkın yokluğunda hissedilen duygu yoğunluğudur. Aşkın insan hayatına kattığı canlılıktan olsa gerek yokluğunda hep bir burukluk yaşanır. Bu burukluğun genel adı hüzün duygusuyla ifade edilir. Aşkta, şefkate önemlidir. Şefkatin aşkı canlandırıcı bir özelliği vardır. Eğer âşık aşkıdan ya da herhangi bir kişi herhangi bir kadından/erkekten şefkat görmüşse duygularında bir hareketlenme olabilir. Kişi yalnızlığını paylaşacak birini sürekli aramaktadır. Böyle bir haldeyken şefkat görmüşse karşısındakine başlanabilir. Zaimoğlu'nun Liebesbrand adlı eserindeki ana karakterlerden David'in Tyra'dan kaza sonrası yaralı haldeyken görmüş olduğu ilgi ve şefkat onun Tyra'ya karşı ilgi duymasına etki etmiştir. "Sie tränkete das Taschentuch mit Wasser und wischte mir in sanften Strichen das Blut aus der Stirn, aus den Augenbrauen, von den Wangen" (Zaimoğlu, 2009, s.8). (Mendili suyla ıslattı ve yumuşak hareketlerle alınımdaki, kaşlarımdaki, yanaklarımdaki kanları sildi) (Zaimoğlu, 2010, s.8). Yine başka bir kadına da aynı sebeple ilgi duymuştur. Bu duygularını şu şekilde ifade etmektedir: "Hier, trink, sagte eine Frau und reichte mir ein volles Wasserglas, schon wieder, dachte ich, wie oft denn noch wollen mir Frauen helfen [...]" (Zaimoğlu 2009, s.82). (Al, iç, dedi bir kadın ve bana dolu bir su bardağı uzattı, gene mi, diye düşündüm, daha kaç kadın bana yardım eli uzatacak) (Zaimoğlu 2010, s.84). Aşk, içinde tüm güzellikleri barındırırken, hüzün olumsuzlukları barındırır gibi bir algı hâkimdir. Oysa hüzün aşkın tüm yıkıcılığını, taşkınlığını ve yakıcılığını soğurarak onu bünyesine alır. Kişinin, olumsuz olabilecek etkinliğini geçici edilgen duruma getirmektedir. Eğer hüzün gibi bir duygu olmasaydı belki kişi aşkın tüm yıkıcılığından kaynaklı olumsuz duygu geliştirerek istenmeyen davranışlarda bulunabilirdi. Hüzün halindeki edilgenlikte yıkıcılığı önleyen ümit büyük rol oynar. Ümit aşkın aşkı beklemeye hali olabilmektedir. Ancak ümit, içinde belirsizliği taşıdığından insanı daha derin bir hüzün durumuna da sevk edebilir. Aşkta ümit olumlu bir duygu olmasına rağmen, hüznün de körükleyicisi olabilir. Çünkü ümit azaldıkça hüzün artmaktadır. Fromm'un (2009, s.23) ümit ile ilgili: "Umut kendi içinde çelişkilidir.(paradoksaldır) Ne edilgen bekleyiştir ne de gerçekleşmesi olanaksız koşulların gerçekçi olmayan bir şekilde zorlanmasıdır." ifadesi bu bağlamda önemli bir tespittir. Bu bağlamda Zaimoğlu'nun, David karakterinin, Tyra ile ilk karşılaşmalarında birlikte olması, onu ikinci defa birlikte olmaları yolunda ümide yöneltmiştir.

Her insan duyguya ait ne varsa az ya da çok o duygularla karşılaşabilir. Bunlar sevinç, mutluluk, acı, keder, gam... gibi tüm duygular olabilir. Bu duygular her haliyle aşkın içinde yer alabilir. Aşk yaşamı canlandıran yaşanılabilir hale getiren bir duygu halidir. Mevlana bu durumu “Aşka düşmeyen kişi, kanatsız kuşa benzer ve bu sevgi insanı insan eden, onu hırstan, kibirden, katılıktan ve benlikten kurtaracak tek ilaçtır; insan ferdiyetten onunla kurtulur” (Akt. Gölpınarlı, 2002, s.31). olarak açıklamaktadır. Bu durumda Şafak’ın “Aşk” adlı eserindeki ana karakterlerden Ella: “Aşk ve tutkudan daha önemli şeyler vardı bir evlilikte: karşılıklı hoşgörü, şefkat, anlayış, saygı ve sabır gibi ve tabii birde evlilikte elzem olan bir başka nitelik: Affedicilik!” (Şafak, 2009, s.12) şeklindeki sözünden şöyle bir soru akla gelmektedir. Aşk her şeyi yaşanabilir kılar mı? Bu sorunun cevabı niteliğinde Buscaglia (1982, s.213) “Gerçekte kendimizi sevginin ellerine bırakmak bir çözümden çok bir sorunu oluşturmaktadır. Sevmiş ve yitirmiş olarak çoğumuz sevgiden kuşkulananmaya başlamışızdır. [...] mükemmel olduğu durumlarda dahi sevgi, ilişkilerde tümüyle bir çözüm değildir” sözüyle sevginin/aşkın tek başına bir çözüm olmayacağını vurgulamaktadır. Aşkın tek başına ilişkileri mükemmel kılmayacağı düşüncesini Ella başka bir sözünde: “Aşk dediğin mübarek, sihirli bir değnek de tek dokunuşuyla her şey ala olacak” (Şafak, 2009, s.56) diyerek dile getirmektedir. Bu durumda aşk kişiyi canlandıran bir duygu olmakla birlikte aşkında canlı kalmaya ihtiyacı vardır. Aşk bizi başlarda heyecanlandırır, canlılık katar. Acar (2003, s.139) “Âşık kişinin daha enerjik, dinç ve daha genç bir görünümü vardır. Âşık olan kişilerin tenlerinin, saçlarının ve gözlerinin parlaklığı artmaktadır. Vücutlarındaki hormonal değişiklikler meydana gelir ve bu kişiyi güzelleştirmektedir.” şeklinde ifade ederek bu canlılığı anlatmaktadır. Ama zamanla bu heyecan yerini sıradanlığa bırakabilir. Aşkın tekrar canlandırıcı özelliğini kazanması için aşkın içini dolduracak bazı değerlere ihtiyacı vardır. Şafak, Aşk adlı eserindeki ana karakterlerden Ella ile ilgili: “Bir garip sükûnet sinmişti Ella’nın üstüne. Her sabah aynada çehresine bakıyor. Yüzünde belirgin bir değişim bekliyordu. [...] biliyordu bir değişimi tam ortadaydı.” (Şafak, 2009, s. 255) sözleri de bu durumu anlatmaktadır.

Mecazi ve hakiki aşkıta süreklilik farklı algılanmaktadır. Hakiki aşkıta sevgi Tanrıya yöneldiğinden aşkıtaki sürekliliği Hucviri: “ Kulun Allah’ı sevmesine gelince, muhabbet itaatkâr mü’minin kalbine doğan bir sıfat olup, sevgilinin rızasını talep etmek, onu görmek için sabırsızlanmak, ona yakın olmak arzusunda karasız olmak, o olmadan başkası ile rahat ve karar bulamaz, onu zikretmeyi alışkanlık haline

getirmek,[...] ülfet ve ünsiyet ettiği şeylerin hepsini kökten terk etmek, heva ve hevesten yüz çevirmek sevgi sultanına yönelmek, onun kararına uymak, Allah'ı kemal sıfatıyla tanımak, ululamak, yüceltmek..." (Akt. Kayıklık, 2009, s.194-195) ifadesiyle kişinin tanrıya her şeyiyle yöneldiğini bildirmektedir. Zikretmek yani adını anmak aşğın aşkına olan özleminin bir yansımasıdır. Zaimoğlu'nun ana karakterlerinden David karakteri "Yalnızdım, her hangi bir tanık yoktu, adımı istediğim kadar tekrar edebilirdim. Tyra, Tyra, Tyra, Tyra, Tyra..." diyerek bu özlemini ifade etmektedir. Hucviri'nin tanrı sevgisi olarak ifade ettiği hakiki aşkta olan her şey mecazi aşkta da mümkündür. Ancak mecazi aşkta sevgili değişebilir.

Aşk insan ömründe bir kerelik olunan bir duygu yoğunluğu yoksa insan çok kez âşık olabilir mi? Şafak'ın "Aşk" adlı eserindeki ana karakterlerinden Ella'nın kocasıyla konuşmasındaki bir bölümde "Oysa ben evlendiğimizde bana âşık olduğumu zannediyordum.' 'Âşıktım.' dedi. Ella eklemeyen de duramadı. 'O zamanlar öyleydi'" (Şafak, 2009, s.24). demekle aşkın bittiğini ifade etmektedir. Aşk bittiyse başka âşık olunamaz mı? Bu sorunun cevabı olacak şekilde yine Aşk adlı eserinde Şafak (2009, s.24), " Tabii şayet insan kendini aşktan koruması mümkünse, aşk Ella'nın ömrünün en durgun gölüne gaipten düşüveren bir taş misali indi. Ve onu sarstı, silkeledi, darmadağın etti." sözüyle aşkın umulmadık zamanlarda dahi insanın karşısına çıkan bir olgu olduğunu söylemektedir. Yine başka bir yerde Ella'nın durumunu şu şekilde vermektedir. "Hayatında aşkın olmasını diledi. Aşk onun ayağına gelmiyorsa, o aşkın ayağına gidecekti. Peki, ama nasıl? Gönlü bu kadar yaralıyken, kendine olan güveni derinden örselenmişken kocasına bir daha âşık olabilir miydi acaba? Peki ya bir başkasına! Aşk kafiyesizlere kafiye, gayesizlere gaye, canı sıkılanlara bir nebze heyecan ve haz sunmadığında neye yarardı bu yaban dünyada? Ya aşkı bulma çabasından çoktan vazgeçenler... onlara ne olacaktı?" (Şafak, 2009, s.108). Bilinçalanlarımız sadece mecazi aşkı bulma dürtüsüyle hareket etmemektedir. Hatta hakiki aşk savunucularına göre aşktaki asıl gaye tanrıya ulaşma gayesidir. Şafak'ın Aşk adlı eserindeki ana karakterlerden Şems'in bu konuyla ilgili şu ifadelerinden: "İster fahişe ol, ister bakire, ister düşmüş ol, ister itibarlı, Allah'ı bulma arzusu hepimizin kalplerinde saklıdır, sırlıdır. Doğduğumuz andan itibaren aşk cevherini içimizde saklarız. Orada durur, keşfedilmeyi bekler" (Şafak, 2009, s.123) bu durum daha iyi anlaşılmaktadır.

Mecazi aşkta, aşk sürekli etrafımızda vardır. Mecazi olarak nitelendirilmesinin de nedeni aşk derecesinin ve sevgilinin değişkenliğidir. Çevremizde bu tür durumlarla

çokça karşılaşırız. Çok seven, deli divane olan, sevdiği uğruna intihara bile kalkışanların daha sonra yine başka birine aşık olduğunu çokça duyarız.

Âşık sevdiğine özlem duyar. Özellikle aşkın yokluğunda devamlı olarak onu düşünür, onunla ilgili anılarını hafızasında canlandırır. . Zaimoğlu'nun Liebesbrad adlı eserindeki ana karakterlerinden David'in

Wo bist du, Nienburgerin? dachte ich, wo bist du in genau diesem Augenblick, ich habe angefangen, mich nach dir zu sehnen, ich weiß, es ist dumm, deine Hände. Aber dein besonderer Ring. Aber deine Stimme. Dein Geschäftsfrauenkostüm. Du hast mich vielleicht längst aus deinem Gedächtnis verbannt (Zaimoğlu 2009, s.80).

Nerdesin Nienburg'lu? diye geçirdim içimden, tam şu an nerdesin, seni özlemeye başladım, biliyorum bu aptalca, ama senin ellerin, ama senin o özel yüzüğün, ama senin o sesin, ama senin o iş kadını elbisen. Sen belki çoktan belleğinden çıkardın (Zaimoğlu 2010, s.81).

Bu sözlerle David, sevdiği kadına içindeki özlem duygusunu anlatmaktadır.

Özlem içinde olan kişi hüznü hüyalara dalmasına neden olur. "Ich öffne die Augen für dich Tyra" (Zaimoğlu 2009, s.109) (Gözlerimi senin için açıyorum Tyra.) Özlem duygusu aşk mecazi de olsa hakikide olsa hüznle beslenir. Mevlana " Dervişler semada vecde düşerler, tanrıya olan özleyişleri artar. [...] Gönülleri dünyaya yabancılaşır" (Akt. Büker, 2009, s.11) hakiki aşkta hüznü hali dünyaya yabancılaşma olarak ifade etmektedir.

İnsanların yaşı ilerledikçe bazı duyguları benimsemekten kaçınır. Onu gereksiz ve zaman kaybı olarak değerlendirebilir. Buscaglia (1982, s.212) ne yazıktır ki, olgunlaştıkça bu biyolojik davranışların ötesinde bazı somut becerilerle ilişkilerimizi sürdürmeye çalışırız. Yetişkinlerin ilişkilerinde içgüdüsel davranışlar pek az rol oynar. Olgunlaştıkça yalnızlıktan doğan yıkıcı etkilerden daha derinden haberdar oluruz." ifadesi de bu durumu anlatmaktadır. Şafak'ın aşk adlı eserindeki ana karakterlerinden Ella'nın kızı " Ben bu çocuğa aşığım anne. Anlıyor musun? Bu kelimeyi hatırlıyor musun bir yerlerden? Aşk! Hani yüreğin pır pır ederi hani onsuz yaşayamasın (Şafak, 2009, s.22) sözüyle annesine bu duyguyu hatırlatmaya çalışmaktadır.

Bilinçalanlarımız ya da bilinçaltımız bizi sürekli olarak aşka yönlendirmektedir. Bilinçalanlarımızı meşgul eden, bilinçaltımızdaki düşüncelere denk düşmüşse aşk

kendiliğinden var olur. Bu düşüncemizi Timuçin (2010, s.12) “Aşkla ilgili duyusalılık hemen hemen bütün bilinçalanlarımızı ele geçirir.” İfadesiyle destekleyebiliriz. Şafak’ın Ella karakterinin içinde bulunduğu durumda buna örnektir. “Her ne kadar ayak direyip, inkâr etse de, her ne kadar aleyhinde ileri geri laflar etse de, ta derinlerde nicedir aşka muhtaç, aşka hasretti” (Şafak, 2009, s. 61).

Aşkta hüzünde bireysel deneyimdir. Ve görecelidir. Kendi yaşantımızdan bu duyguların coşkunluğunu, yıkıcılığını, dönüştürücülüğünü, farklılaştırıcılığını hissetmişizdir. “Hani ağzına bir yudum su alınca anlarsın ya aslında ne kadar da susamış olduğunu.” (Şafak, 2009, s.286) Bu susamışlıkla birden hayatımızın merkezine aldığımız kadını/erkeği görme, onunla devamlı birlikte olma arzumuz artar. Karşılık görmüşsek aşkın şiddetinde başlarda bir artma meydana gelir. Bu durum tensel birleşmeye kadar sürekli bir artış gösterir. Tensel dokunuş başlarda aşkın coşkunluğunu doruk noktasına ulaştırırsa da zamanla aşkta bir azalma olduğu görülür. İçinde beliren aşk kıvılcımına bir karşılık alınmadığı durumlarda ise aşktaki şiddet olduğundan çok daha artar ya da kişinin reddedilmeden kaynaklı gururu incindiğinden onu terk etme eğilimine girer. Reddedilmede aşkın şiddeti artsa da azalsa da kişinin hissettiği duygu hüzündür. Zaimoğlu’nun ana karakterlerinden David’in: “Es war ein Schlag ins Gesicht, Tyra hatte mein Angebot, sie als ihr Liebhaber anzubeten, ausgeschlagen, ich konnte es nicht wegträumen (Zaimoğlu 2009, s.117). (Suratıma bir tokat yemiştım. Tyra aşığı olma teklifimi reddetmişti. Bunu unutamıyordum) şeklinde ifade eder. Kişi reddedildiğinde çoğu zaman farklı yollara başvurur. Yine Zaimoğlu’nun ana karakterlerinden David’in reddedildikten sonra farklı farklı kadınlarla bir olması, “[...] ich wollte doch nur mit einem Abbild von Tyra schlafen“ (Zaimoğlu 2009, s.115). (Ben sadece Tyra görünümlü biriyle yatmak istiyordum) diyerek, hayat kadınlarıyla birlikte olması buna örnektir. Aşkını unutmak için zihinsel uyuşukluğa neden olan alkol almayı alışkanlık haline getirebilir. Ya da toplumdan kendini soyutlayarak kendi iç âlemine dönebilir. Aynı zamanda Şafak’ın Aşk adlı eserinde geçen “İnanç ve aşk insanı olduğundan daha cesur kılıyor” (Şafak, 2009, s.225) ifadesinde de aşkın dönüştürücülüğü anlatılmaktadır.

Aşktaki, reddedilmede karşımıza çıkan bir diğer durum ise şiddete başvurma yoludur ki, aşktaki en yıkıcı olan da budur. Şafak’ın ana karakterlerinden Mevlana’nın oğlu Aladdin’in aşkta karşılık alamadığında Şems’e karşı nefret duyması, onu öldürmek isteyenlerle birlikte olması, bu duruma örnektir.

İrşadlara giderken, kerih kokulu yan sokaklardan yürüdüm ki beni kimse bu hâlde görmesin. Ne kadar kovsam da aklımdan çıkmayan bir görüntü vardı: Şems ile Kimya, aynı yatakta. Şems'in Kimya'nın gelinliğini o kaba elleriyle çıkartıp süt beyaz tenine değdiğini ve ona sahip olduğunu düşündükçe gözyaşlarıma hâkim olamadım. Ne hâle sokmuştu beni. Çoktan haddini aşmıştı bu adam. Acilen bir şey yapmalıydım (Şafak, 2009, s.375).

Aşk çoğu kez kişiyi benliğinden uzaklaştırabilir. Kişi ben olgusunu yitirerek, sevgiliye benzeşme eğilimine girmektedir. Onun sevdiğini seven, onu mutlu etmek için kendi sevdiği şeylerden vazgeçen kişi haline gelmektedir. Anadolu kültüründe yer alan kız isteme merasimi esnasında kızın damat adayının kahvesine tuz koyması bu duruma örnektir. Âşık aşkının sunduğu tuzlu kahveyi içtiği ölçüde aşkını ispatladığı düşünülmektedir.

Hakiki aşkta Tanrı'ya âşık olan O'nun sunduğu her şeyi artık lütuf olarak görmektedir. Çekilen belaları, acıları, hüznü, acıyı... ona bağlanmak için sunulmuş bir araç olarak görür. Çünkü birçok insan olumsuz durumlarda bağlanacak sınırsız bir kudrete ihtiyaç hisseder. O sınırsız gücünde ancak Tanrı'da var olduğuna(u) inanır/düşünür.

BÖLÜM IV

SONUÇ

Karşılaştırmalı yazın çalışmalarında felsefi bir çalışma alanı olan diyalektikten yararlanmak imgelerin derinsel anlamının genişletilmesinde çok önemli olduğu anlaşılmıştır. Çünkü karşılaştırmalı yazın çalışmalarında sadece imgelerin klasik karşılaştırılması yalın kaldığı gözlemlenmiştir. Diyalektik çalışmalarla bu imgelerin daha derin ve anlamlı sonuçlar verdiği görülmüştür. Olay, olgu ve kavramların derinlemesine inceleme alanı olan diyalektiğin çalışmamız olan aşk ve hüznün kavramlarının neden- sonuç, olum-olumsuz soru önermeleriyle daha geniş olarak incelenmesini olanaklı kılmıştır.

Çalışmada aşk ve hüznün kavramlarını Elif Şafak'ın "Aşk" ve Zaimoğlu'nun "Liebesbrand" adlı eserlerinde hakiki ve mecazi bağlamda incelenmiştir. Aşkın salt beşeri bir duygu olmayıp aynı zamanda yaratana ve yaratılmamışlara olduğu kanısına varılmıştır. Ancak yaratana ve yaratılmışlara olan aşk tamamen birbirinden bağımsız olarak incelenmesi mümkün olmamakla birlikte farklı bakış açıları sunulabileceği anlaşılmıştır.

Elif Şafak "Aşk" adlı eserinde çerçeve anlatımı olarak ana karakterlerinden Ella ve Zahara arasında olan duyguyu mecazi aşk şeklinde aktarırken, Mevlana ve Şems ana karakterleriyle Tanrı sevgisi etrafındaki dostluklarını hakiki aşk olarak sunması ve Feridun Zaimoğlu'nun "Liebesbrand" adlı eserinde ise David ve Tyra ana karakterleriyle mecazi aşkı konu edinmesi bu iki eserin konuları bakımından karşılaştırılmasına ve çalışmamızda konu edilmesinde etken olmuştur.

Adı geçen her iki yazarında konu edindikleri aşk olsa da eserlerinde hüznün duygusunu daha çok işledikleri görülmüştür. Elif Şafak'ın aşk adlı eserindeki çerçeve anlatımda ana karakterlerinden Ella kırk yaşlarında evli, üç çocuğuyla birlikte yaşamasına ve bolluk içinde olmasına rağmen mutsuzdur. Mutsuzluğunun sebebi ise içinde hissettiği ve tanımlayamadığı bir duygudur. Bir şeylerin özlemi içindedir. İçinde bulunduğu bu özlem hüznün duygusu yaşamasına neden olmaktadır. İç anlatımda ise ana karakterlerinden Mevlana'nın dostu Şemsin ortadan kaybolduktan sonra ona olan özlemi yine hüznün duygusuyla ifade edilebilir. Zaimoğlu'nun "Liebesbrand" adlı

eserindeki ana karakterlerden David'in âşık olduğu Tyra'nın onu reddetmesiyle içine düştüğü durumda hüznün duygusuyla açıklanabilir. Bu durumda adı geçen her iki eserde de aşkın hüznle olan ilintisi açıkça görülmektedir.

Aşk ve hüznün birbirlerinin yerini alan iki olgudur. Bu durumu şemalaştırırsak şöyle bir durum ortaya çıkartabiliriz:

İncelediğimiz eserlerdeki karakterlere yönelik, diyalektik bağlamda şu çıkarımlarda bulunulabilir.

Ella ile Zahara aşkında, Ella'nın durgun hayatına, Zahara'nın çok yönlü hayatı etki ederek birbirlerinin hüznün ve aşk diyalektiğini oluşturdukları görülür.

Mevlana ile Şems'in dostluklarında da Mevlana kendi diyalektiğini Şems karakteriyle sağladığını, Şems'in de yine aynı şekilde kendi diyalektiğini Mevlana ile oluşturduğu görülmektedir.

David ile Tyra'nın aşklarında ise kendi diyalektiklerini oluşturma çabasında yanıldıkları görülmektedir.

Sonuç olarak denebilir ki:

Aşk insanoğlunun varoluş sebeplerinin en başında olduğu söylenebilir. Aşk bendi açılmış sular gibidir coşar, coşturur. Geçtiği yerleri, tıpkı bir nehrin can verip, yeşerttiği gibi, aşkta insanı canlandırır değiştirir. Ancak her şey zıtlığında vardır ve anlam bulur. Aşk duygusu engellendiğinde, ya da farklı nedenlerle sevilene ulaşamadığında hüznün, aşka dâhil olur ve kişi içine kapanır. Ancak hüznün, olumsuz bir duygu yoğunluğu olarak adlandırılmamalıdır. Hüznün, bireyin olgunlaşma evresinde önemli bir katkıya sahip olduğu unutulmamalıdır.

Denebilir ki: aşk içindeyken sonsuz geçtiğinde bir an hükmü olmayan zaman içinde, haz veren ateşten bir şerbet ki içildikçe susanıp yanılan, yanıldıkça içilip susanılan hoş bir döngüdür. Hüznün ise onun ruh ikizi olup bu döngünün itkisidir.

Aşk, mecazi de olsa hakiki de olsa yaşamı canlandıran, tekrar tekrar diriltten yaşanılabilir en güzel duygudur.

büyütülen bir umudun içinde ateşim
gönüllerden başka yerde tutuşmam
bazen suyun sesi, bazen ney'in feryadıym
kah içine sürgün dervişim,
kah diyar diyar gezen seyyahın yüreğiyim
müptelayım hüzne her dem,
/ ki ben AŞK /
haz veren ateşten şerbetim
içtikçe yanıp susanılan, susadıkça içip yanılan...

Üzeyir Duru

KAYNAKÇA

- Akçaylı, N. & Şen, F. (1998). *Berufliche Integration der zweiten Türkengeneration in der Bundesrepublik Deutschland und in der Türkei*. Frankfurt: Dağyeli Verlag
- Akyüz, K. & Berkin, S. (2000). *Fuzuli divanı*. Ankara: Akça Yayınları
- Allport, G.W. (2004). *Birey ve dini*, (B. Sambur Çev.), Ankara: Elis Yayınları
- Aranson, E. (1995). *Toplumsal hayvan*, (T. Aykul Çev.). İzmir: Us Yayınları
- Aydın, E. (2009). Turkish studies international periodical for the languages. *Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(1). 358-370.
- Aytaç, G. (2003). *Genel edebiyat bilimi* (2.bs.). İstanbul: Say Yayınları
- Aytaç, G. (2003). *Karşılaştırmalı edebiyat bilimi* (2.bs.). İstanbul: Say Yayınları
- Aytaç, G. (2006). *Goethe*. İstanbul: Say Yayınları
- Bahar, H. İ. (2009). *Sosyoloji* (3. bs.). Ankara: Uşak Yayınları
- Barks, C. (Ed.) (2003). *Mevlana aşkın kitabı* (Z, Geels Çev.). İstanbul: Doğan Kitap
- Barnes, B. (1995). *Bilimsel bilginin sosyolojisi*, (H. Aslan Çev.). Ankara: Vadi Yayınları.
- Batlaş, Z. & Baltaş, A. (1992). *Bedenin dili*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Bozdoğan, M. (2007). *Sevgi zekâsı*. (30.bs.). İstanbul: Yakamoz Yayıncılık.
- Bozkurt, N. (2004). *20. yüzyıl düşünce akınları*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Budak, S. (2003). *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Bulaç, A. (1995). *İslam düşüncesinde din felsefe / vahiy akıl ilişkisi*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Buscaglia, L. (1982). *Birbirimizi sevebilmek*, (Çev. N. Ebcioğlu), İstanbul: İnkılâp Kitapevi Yayınları.
- Büker, S., Özsoy, A. (2009). *Gönülden gönüle mevlana imgesi*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Cebeci, O. (2004). *Psikanalitik edebiyat kuramı*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Cevizci, A. (2002). *Felsefe sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Cuma A. (2009). Edebiyat sosyolojisi ve karşılaştırmalı edebiyat bilimi – sanat ve bilimin sınır ötesi etkileşimi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22, 81-94.
- Cüceloğlu, D.(1994). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Çoraklı, Ş. (2007). 1960'lı yıllardan sonra Almanya'da oluşan Türk-Almanyazını (Araf'taki yazın). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(38), 45-52.
- Çöltü İmren, C. (2001). *Barok dönemi alman baladlarında türk imgesinin yazın derslerinde öğretilimsel açıdan incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Descartes, R. (1983). *Felsefenin ilkeleri*. (M. Akın Çev.). İstanbul: Say Yayınları
- Dikmen, M. (1992). *İslamda kadın hakları*, (5.bs.). İstanbul: Cihan Yayınları
- Dökmen, Ü. (1998). *Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Sistem Yayınları.
- Ege, R. (2005). *Diyalektik*. 16.08.2011 tarihinde <http://turcologie.u-strasbg.fr/ege-diyalektik.pdf> adlı siteden edinilmiştir.
- Emre, İ. (2005). *Edebiyat ve psikoloji*. Ankara: Anı Yayınları
- Erkal, M. E. (1982). *Sosyoloji (Toplumbilim)*. Trabzon: Karadeniz Üniversitesi, İ. İ. B. F. Yayınları.
- Fischer, S. M. (1981). *Nationale images*. Bonn: Bouvier Verlag Herbert Grundmann.
- Fraser, L. (1998). *Hegel ve Marks ihtiyaç kavramı*, (B. S. Aydaş Çev.). İstanbul: Dost Kitapevi Yayınları.
- Freud, S. (1994). *Psikanalize yeni giriş dersleri*, (S.Budak Çev.). Ankara: Öteki Yayınevi.
- Fromm, E. (1984). *İnsandaki yıkıcılığın kökenleri 1*. (Ş. Alpagut Çev.). İstanbul: Payel Yayınları.
- Fromm, E. (1985). *İnsandaki yıkıcılığın kökenleri 2*. (Ş. Alpagut Çev.). İstanbul: Payel Yayınları.
- Fromm, E. (1990). *Umut devrimi*, (Ş. Yeğin Çev.). İstanbul: Payel Yayınevi
- Fromm, E. (1993). *Erdem ve mutluluk*, (A. Arıkan Çev.). İstanbul: Türkiye İşbankası Kültür Yayınları.
- Fromm, E. (1994). *Özgürlükten kaçış*, (2.bs.), (S.Budak Çev.). Ankara: ÖtekiYayıncılık.
- Fromm, E. (1994). *Sevgi ve şiddetin kaynağı*, (2.bs.), (S.Budak Çev.). Ankara: Öteki Yayıncılık.
- Fromm, E. (1997). *Sevme sanatı*, (İ. Gündüz Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Fromm, E. (1993). *Psikoanaliz ve din*, (A. Arıkan Çev.). İstanbul: Arıkan Yayınevi.
- Gölpınarlı, A. (Ed.) (2002). *Mevlana hayatı sanatı*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Gölpınarlı, A. (2006). *Mevlevi adap ve erkânı*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Graf, P. (2004). *Der Islam im Westen der Westen im Islam*. Göttingen: V&R Unipress.

- Günay M. (2011). *Felsefe Eğitiminde Edebiyatın Yeri*, 15.10.2011 tarihinde <http://www.lisefelsefe.org/yazilar/mgunay5.htm> adlı siteden edinilmiştir.
- Gündoğan, A. O. (2011). *Edebiyat ile felsefe ilişkisi üzerine*, 10.10.2011 tarihinde <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/743/9490.pdf> adlı siteden edinilmiştir.
- Güvenç, B. (1994). *Türk kimliği* (2.bs.). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi.
- Güvenç, B. (1998). *Was ist ein Deutscher? Was ist ein Türke? Alman olmak nedir? Türk olmak nedir?* Hamburg: Körber Stiftung.
- Güvercin, E. (2011). *Zaimoğlu ile eserleri ve Almanya'da entegrasyon tartışmaları üzerine söyleşisi*, 12.09.2011 tarihinde http://tr.qantara.de/webcom/show_article.php/c-680/nr-207/i.html/ adlı siteden edinilmiştir.
- Horney, K. (1994). *Çağımızın nevrotik kişiliği*, (S.Budak Çev.). Ankara: Öteki Yayınevi
- İzbudak, V. (1991). *Şark islam klasikleri-Mesnevi 1*. İstanbul: Meb Yayınları.
- Johnson, R. A. (2001). *Bir romantik aşkın psikolojisi*, (İ. Kür Çev.). İstanbul: Okyanus Yayın.
- Jung, C.G. (1994). *Bilinç ve bilinç altının işlevi*, (E. Büyükinal Çev.). İstanbul: Say Yayınları
- Kabaklı, A. (1973). *Türk edebiyatı*. İstanbul: Türkiye Yayınevi.
- Kanar, Y. (Ed.) (1992). *Mevlana C. Rumi*. İstanbul: Morpa Yayınları
- Karshunova, L. (2003). *Felsefe nedir*, (V. Erenus Çev.). İstanbul: Morpa Yayınları
- Kartal, N. (1997). *Türk dili ve edebiyatı*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Kayıklık, H. (2009). *Tasavvuf psikolojisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kefeli, E. (2000). *Karşılaştırmalı edebiyat incelemeleri*. İstanbul: Kitapevi Yayınları.
- Konstantinovic, Z. (1988). *Vergleichende Literaturwissenschaft Bestandaufnahme und Ausblicke*. Bern: Verlag Peter Lang
- Kula, O. B. (2002). *Batı düşününde Türk ve islam imgesi*. İstanbul: BükeYayınları
- Kula, O. B. (2010). *Hegel estetiği ve edebiyat kuramı*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Kula, O. B.(2002). *Batı düşününde türk ve islam imgesi*. İstanbul: Büke Yayınları.
- Kula, O. B.(2003), *Alman kültüründe Türk imgesi*. İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Kuzmics, H.- Mozetic, G. (2003). *Literatur als Soziologie*. Konstanz: UVK.
- Lewis, F. D. (2008). *Mevlana geçmiş ve şimdi, doğu ve batı*, (Ç.Güven ve H. Koyukan Çev.). İstanbul: Kabalcı Yayınevi

- Lun, Y.(2003). *Konfüçyüs*, (M. Türdeş Çev.). İstanbul: Morpa Yayınları
- Marks, K. Engel, F. (2004). *Felsefe üzerine*, (M. Türdeş Çev.). İstanbul: Morpa Yayınları.
- Mengüşoğlu, T. (2008). *Felsefeye giriş*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Nasio, J.O (2007). *Aşk acısı*, (C. Çoşkun, H. Balkanlar Çev.), İstanbul: İmge Kitabevi.
- Nazio, J. D. (2007). *Aşk acısı*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Nitzsche, F. (2001). *Ahlakın soy kütüğü üstüne*, (A.İnan Çev.). İstanbul: Yorum Yayınevi.
- Özdemir, E. (1983). *Yazı ve yazınsal türler*. İstanbul: Varlık Yayınları
- Özdenören, R.(2003). *Aşkın diyalektiği*. İstanbul: İz Yayıncılık
- Öztürk, A. O. (2008). *Karşılaştırmalı edebiyat araştırmaları*. Konya: Çizgi kitapevi yayınları.
- Öztürk, Y. N. (1992). *Din ve fitrat*. İstanbul: Yeni Boyut Yayınları.
- Öztürk, Y. N. (1993). *Kur'an ve sünnete göre tasavvuf*. İstanbul: Yeni Boyut Yayınları.
- Reik, T. (2009). *Aşk ve şehvet üzerine*, (A. Kılıçlıoğlu Çev.), İstanbul: Say Yayınları.
- Russel, B. (2003). *Evlilik ve Ahlak*, (I. Gündüz Çev.), İstanbul: Morpa Yayınları.
- Sartre, J. P. (2002). *Varoluşculuk*, (A. Bezirci Çev.). Ankara: Say Yayınları.
- Sekman, M. (2005). *Her şey seninle başlar*. İstanbul:Alfa Yayınları.
- Selsam, H. (2003). *Din, bilim ve felsefe*, (M. Türdeş Çev.). İstanbul: Morpa Yayınları.
- Şafak, E. (2009). *Aşk*. İstanbul: Doğan Kitap Yayınları.
- Tevik, R. (2001). *Felsefe dersleri*. Ankara: ÜBL Yayınları.
- Timuçin, A. (2010). *Aşkın diyalektiği*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Rumi, M. C. (2011). *Gel, gel, ne olursan ol yine gel*, 24.12.2011 tarihinde <http://www.mevlana.com/> adlı siteden edinilmiştir.
- Uygur, M. (1996). *Başka sevgisi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Ülsever, Ş. (2007). *Karşılaştırmalı Edebiyat ve Edbi Çeviri*. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Yayınları No: 134.
- Ünlü, S. (2004). *Sosyal psikoloji*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web Ofset Tesisleri.
- Weber, A. (1998). *Felsefe tarihi*, (H. V. Eralp Çev.). İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Yağmur, S. (2010). *Aşkın gözyaşları Şems-i Tebrizi*. Konya: Karatay Akademi Yayınları
- Yakıt, İ. (2010). *Mevlana'da aşk felsefesi*. Ankara: Ötüken Neşriyat
- Yapıcı, A. (1997). *İslam'da tövbe ve dini yaşayıştaki rolü*. Ankara: Beyan Yayınları.
- Yapıcı, A. (2004). *Din kimlik ve önyargı biz ve onlar*. Adana: Karahan Yayınları.

- Yapıcı, A. (2004). *Din kimlik ve önyargı biz ve onlar*. Adana: Karahan Yayınları.
- Yenişehirlioğlu, Ő. (1996). *Felsefe ve diyalektik*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Zaimoğlu, F.(2009). *Liebesbrand*. Frankfurt am Main: Fischer Verlag.
- Zaimoğlu, F. (2010). *AŞk yanığı*, (N. ErmiŐ Çev.). İstanbul: İmge Kitapevi Yayınları.

EKLER

EK 1: Elif Şafak

25 Ekim 1971 günü, babasının o sırada doktora yapmakta olduğu Strasburg'da dünyaya geldi. Babası sosyal psikolog ve akademisyen Nuri Bilgin, annesi diplomat Şafak Akayman'dır. Doğumundan kısa bir süre sonra anne ve babası ayrıldı, annesi tarafından büyütüldü. Soyadı olarak annesinin adını kullandı.

Ortaokulu annesinin görev yaptığı Madrid'de, liseyi Ankara Atatürk Anadolu Lisesi'nde tamamladıktan sonra, ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümünü bitirdi. Yüksek lisansını aynı üniversitede Kadın Çalışmaları Bölümünde yaptı. "Bektaş ve Mevlevi Düşüncesinde Döngüsel Evren ve Kadınsılık Anlayışı" üzerine master tezinin ardından; ODTÜ Siyaset Bilimi bölümünde doktorasını tamamladı. Doktora tezi, "Türk Modernleşmesinin Kadın Prototipleri ve Marjinaliteye Tahammül Sınırları" başlığını taşıyordu. Elif Şafak'ın İslamiyet, kadın ve mistisizm hakkındaki yüksek lisans tezi Sosyal Bilimler Derneği tarafından ödüllendirildi.

Yüksek lisans çalışması sırasında Kem Gözlere Anadolu(1994) adlı öykü kitabını ve ilk romanı Pinhan'ı(1997) yayımladı. Bu eserle Kombassan Vakfı tarafından verilen 1998 Mevlana Büyük Ödülü'nü kazandı.

Doktorasının ardından İstanbul'a taşındı ve Şehrin Aynaları'nı (1999) yazdı. Bir süre İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde "Türkiye ve Kültürel Kimlikler", "Kadın ve Edebiyat" konularında dersler verdi.

2000 yılında Türkiye Yazarlar Birliği Ödülü'nü kazanan Mahrem romanı ile geniş okur kesimi tarafından tanındı. Bunu iki yıl ara ile yayımlanan Bit Palas (2002) ve İngilizce olarak yazdığı Araf (2004) adlı kitapları izledi.

Sanatçılara verilen bir bursla doktora sonrası çalışması için ABD'ye giden Şafak, çeşitli üniversitelerde dersler vermiştir. 2003-2004 akademik yılı boyunca Michigan Üniversitesi'nde yardımcı doçent olarak bulundu ve ders verdi. Ardından Arizona Üniversitesi Yakın Doğu Araştırmaları bölümünde yardımcı doçent olarak görev yaptı. "Edebiyat ve Sürgün", "Bellek ve Politika", "Müslüman Dünya'da Cinsellik ve Toplumsal Cinsiyet" konulu dersler verdi.

Eserleri, *Kem Gözlere Anadolu*, (1994, Evrensel), *Pinhan*, (1997, Metis), *Şehrin Aynaları*, (1999, Metis), *Mahrem*, (2000, Metis), *Bit Palas*, (2002, Metis), *Araf* (*The Saint of Incipient Insanities* çevirisi), (2004, Metis), *Beşpeşe*, (2004, Metis) (Murathan Mungan, Faruk Ulay, Celil Oker ve Pınar Kür ile), *Med Cezir*,(2005, Metis), *Baba ve Piç* (*The Bastard of Istanbul* çevirisi), (2006, Metis), *Siyah Süt*, (2007, Doğan Kitap), *Aşk*, (2009, Doğan Kitap), *Kâğıt Helva*, (2010, Doğan Kitap), *Firarperest* (2010, Doğan Kitap), *The Saint of Incipient Insanities*, (2004, Farrar, Straus and Giroux), *The Flea Palace* (translation of *Bit Palas*), (2005) Marion Boyars, (Müge Göcek ile) *The Bastard of Istanbul*, (2006, Viking Adult).

EK 2: Feridun Zaimoğlu

1964 yılında Bolu’da doğdu. Daha birkaç aylıkken ailesiyle birlikte Almanya’ya göç etti. Kiel’de sanat ve tıp eğitimi aldı. 1985 yılından bu yana Kiel’de yaşıyor. Tıp eğitimi sırasında resim dersleri aldı ve ressamlık yapmaya başladı. Halen aynı kentte yazar, senarist ve gazeteci olarak yaşamını sürdürmektedir.

Ayrıca, Türkiye’den Almanya’ya göç etmiş olan Türk çocuklarının kendi benlik ve kişiliklerini bulmasıyla sanatsal olarak ilgilendi. 1995 yılından başlayarak birkaç eserlerinde ikinci ve üçüncü kuşak işçi çocuklarının tercümanı olur, onların hayatlarını aktarır ve gün yüzüne çıkarır.

Feridun Zaimoğlu eserlerinde kendi dilini aradı, bu nedenle yabancıların kullandığı dilbilgisi açısından hatalı kelimeleri eserlerinde kullanarak, bu Türkçe-Almanca dil karışımının Almancaya etkisini araştırdı ve “Kanak Sprak” eserini çıkardı. Zaimoğlu bununla beraber Türkçedeki bazı kelimeleri hatalı bir şekilde Almancaya aktarır.

Zaimoglu 1995 yılında çıkardığı “Kanak Sprak” kitabı ile kullandığı Türkçe-Almanca sokak dili ile kültür sayfasına ve bununla beraber Alman edebiyatına girdi.

Kendisi yazar, senarist ve gazeteci olup, düzenli olarak “Die Zeit”, “Spiegel Reporter” ve “Frankfurter Rundschau” için yazıyor “Zeit Magazin” ve “Sprex” dergilerinin ise geçmiş yıllarda yazarıydı.1999 sonbaharında ise Mannheim ulusal tiyatrosunda yazdı. Berlin Hür Üniversitesi (Berliner FU) 2004 yaz dönemi, edebiyat seminerleri için misafir profesör olarak davet edildi.

Feridun Zaimoglu 1997 yılında Thomas Röschner ile birlikte “Deutschland im Winter”- Kanakistan. Eine Rap- Reportage” eseri ile Civis radyo- televizyon ödülünü, 1998 yılında üç senaryo ödülünden biri olan Schleswig-Holstein eyaletinin senaryo ödülünü, 2002 yılında Friedrich- Hebbel ödülünü, 2003 yılında Klagefurt’taki Bachmann yarışmasında jüri ödülünü, 2004 yılında Adelbert- von- Chamisso ödülünü, 2005 yılında Villa Massimo bursunu ve yine 2005 yılında Primasens sehrinin Hugo-Ball ödülünü kazandı. Ziet-Magazin adlı dergide köşe yazarlığı yaptı; Welt, Frankfurter Rundschau, Die Zeit ve FAZ gibi gazetelerde yazmaya devam etmektedir. 2002 yılında

Hebbel Ödülü, 2005'te Adelbert von Chamisso Ödülü, 2007'de Carl Amery Edebiyat Ödülü ve Grimmshausen Ödülü gibi ödülleri aldı.

Eserleri Kanak Sprak (1995, Rotbuch). Abschaum, Roman (1997, Rotbuch). Koppstoff, hikaye (1999, Rotbuch). Liebesmale, scharlachrot, Roman (2000, Rotbuch). Morgen Land - Neueste deutsche Literatur (2000, Fischer TB). Kanak Attack, Abschaum romanının filmi (2000 yönetmen Lars Becker). Kopf und Kragen, Kompendium (2001, S. Fischer) 4 German Amok, Roman (2002, Kiepenheuer & Witsch). Leinwand, komedi (2003, Rotbuch). Zwölf Gramm Glück, hikaye (2004, Kiepenheuer & Witsch). Leyla (2006; İmge Kitapevi Yayınları, 2009) Liebesbrand (2008)¹²

¹² İknur Gürpınar, "Metin Kaçan'ın "Ağır Roman" ve Feridun Zaimoğlu "Abschaum" (Döküntü) Adlı Eserlerinin Dil ve İçerik Açısından Karşılaştırılması", 2006

EK 3: Mevlana Celeleddin Rumi

Mevlâna 30 Eylül 1207 yılında bugün Afganistan sınırları içerisinde yer alan Horasan Ülkesi'nin Belh şehrinde doğmuştur. Mevlâna'nın babası Belh Şehrinin ileri gelenlerinden olup, sağlığında "Bilginlerin Sultânı" unvanını almış olan Hüseyin Hatibî oğlu Bahâeddin Veled'tir. Annesi ise Belh Emiri Rükneddin'in kızı Mümine Hatun'dur.

Sultânü'I-Ulemâ Bahaeddin Veled, bazı siyasi olaylar ve yaklaşmakta olan Moğol istilası nedeniyle Belh'den ayrılmak zorunda kalmıştır. Sultânü'I-Ulemâ 1212 veya 1213 yıllarında aile fertleri ve yakın dostları ile birlikte Belh'den ayrıldı.

Sultânü'I-Ulemâ'nın ilk durağı Nişâbur olmuştur. Nişâbur şehrinde tanınmış mutasavvıf Ferîdüddin Attar ile de karşılaştılar. Mevlâna burada küçük yaşına rağmen Ferîdüddin Attar'ın ilgisini çekmiş ve takdirlerini kazanmıştır.

Sultânü'I Ulemâ Nişabur'dan Bağdat'a ve daha sonra Kûfe yolu ile Kâ'be'ye hareket etti. Hac farîzasını yerine getirdikten sonra, dönüşte Şam'a uğradı. Şam'dan sonra Malatya, Erzincan, Sivas, Kayseri, Niğde yolu ile Lârende'ye (Karaman) geldiler. Karaman'da Subaşı Emir Mûsâ'nın yaptırdıkları medreseye yerleştiler.

1222 yılında Karaman'a gelen Sultânü'/-Ulemâ ve ailesi burada 7 yıl kaldılar. Mevlâna 1225 yılında Şerefeddin Lala'nın kızı Gevher Hatun ile Karaman'da evlendi. Bu evlilikten Mevlâna'nın Sultan Veled ve Alâeddin Çelebi adlı iki oğlu oldu. Yıllar sonra Gevher Hatun'u kaybeden Mevlâna bir çocuklu dul olan Kerrâ Hatun ile ikinci evliliğini yaptı. Mevlâna'nın bu evlilikten de Muzaffereddin ve Emir Âlim Çelebi adlı iki oğlu ile Melike Hatun adlı bir kızı dünyaya geldi.

Bu yıllarda Anadolunun büyük bir kısmı Selçuklu Devleti'nin egemenliği altında idi. Konya'da bu devletin baş şehri idi. Konya sanat eserleri ile donatılmış, ilim adamları ve sanatkarlarla dolup taşmıştı. Kısaca Selçuklu Devleti en parlak devrini yaşıyordu ve Devletin hükümdarı Alâeddin Keykubâd idi. Alâeddin Keykubâd Sultânü'I-Ulemâ Bahaeddin Veled'i Karaman'dan Konya'ya davet etti ve Konya'ya yerleşmesini istedi.

Bahaeddin Veled Sultanın davetini kabul etti ve Konya'ya 3 Mayıs 1228 yılında ailesi ve dostları ile geldiler. Sultan Alâeddin kendilerini muhteşem bir törenle karşıladı ve Altunapa (İplikçi) Medresesi'ni ikametlerine tahsis ettiler.

Sultânü'l-Ulemâ 12 Ocak 1231 yılında Konya'da vefat etti. Mezar yeri olarak, Selçuklu SarayınınGül Bahçesi seçildi. Halen müze olarak kullanılan Mevlâna Dergâhı'ndaki bugünkü yerine defnolundu.

Sultânü'I-Ulemâ ölünce, talebeleri ve müridleri bu defa Mevlâna'nın çevresinde toplandılar. Mevlâna'yı babasının tek varisi olarak gördüler. Gerçekten de Mevlâna büyük bir ilim ve din bilgini olmuş, İplikçi Medresesi'nde vaazlar veriyordu. Vaazları kendisini dinlemeye gelenlerle dolup taşıyordu.

Mevlâna 15 Kasım 1244 yılında Şems-i Tebrizî ile karşılaştı. Mevlâna Şems'de "mutlak kemâlin varlığını" cemalinde de "Tanrı nurlarını" görmüştü. Ancak beraberlikleri uzun sürmedi. Şems aniden öldü.

Mevlâna Şems'in ölümünden sonra uzun yıllar inzivaya çekildi. Daha sonraki yıllarda Selâhaddin Zerkûbî ve Hüsameddin Çelebi, Şems-i Tebrizî'nin yerini doldurmaya çalıştılar.

Yaşamını "Hamdım, piştim, yandım"sözleri ile özetleyen Mevlâna 17 Aralık 1273 Pazar günü Hakk'ın rahmetine kavuştu. Mevlâna'nın cenaze namazını Mevlâna'nın vasiyeti üzerine Sadreddin Konevî kıldıracaktı. Ancak Sadreddin Konevî çok sevdiği Mevlâna'yı kaybetmeye dayanamayıp cenazede bayıldı. Bunun üzerine, Mevlâna'nın cenaze namazını Kadı Sıraceddin kıldırdı.

Mevlâna ölüm gününü yeniden doğuş günü olarak kabul ediyordu. O öldüğü zaman sevdiğine yani Allah'ına kavuşacaktı. Onun için Mevlâna ölüm gününe düğün günü veya gelin gecesi manasına gelen "Şeb-i Arûs" diyordu ve dostlarına ölümünün ardından ah-ah, vah-vah edip ağlamayın diyerek vasiyet ediyordu.

Hz. Mevlânâ'nın Vasiyeti:

Size, gizlide ve açıkta Allah'tan korkmayı, az yemeyi, az uyumayı, az konuşmayı, isyan ve günahları terk etmeyi, oruç tutmayı, namaza devam etmeyi, sürekli olarak şehveti terk etmeyi, bütün yaratıklardan gelen cefaya tahammüllü olmayı, aptal ve cahillerle oturmamayı, güzel davranışlı ve olgun kişilerle birlikte bulunmayı vasiyet ediyorum. İnsanların en hayırlısı, insanlara yararı olandır. Sözün en hayırlısı, az ve anlaşılır olanıdır. "Ölümümüzden sonra mezarımızı yerde aramayınız!

Bizim mezarımız âriflerin gönüllerindedir"

<http://www.mevlana.com/tr/mevlana-kimdir/> 26.12.2011

Mevlana, Şems ile karşılaşmalarından sonraki hayatı Mevlana'yı çağının çok ötesine yani bugünlere kadar getirmiştir. "Celaledin Rumi, Christian Science Monitor'de geçenlerde ilan edildiğine göre Birleşik Devletler'de en çok satan şair olmuştur." (Lewis,2010,31) Mevlana özellikle son on yılda adını çok sık duyduğumuz bir şahsiyet olmuştur. Bundaki en önemli etken elbette ki Mevlana' nın olaylara bakış açısı, sevgi potasında tüm olumsuzlukları eritme çabasıdır.

Dünya' nın buhranlı bir süreç geçirdiği barışın ve huzurun en çok arandığı bu dönemde elbetteki Mevlana'nın engin düşüncelerinin çok kıymeti vardır. Dünya çapında onca kıymetli düşünür, yazar varken Mevlana'nın daha çok okunması görüşlerine daha çok değer verilmesi onun olaylara sadece akıl yoluyla bakmamasıdır. Çünkü olaylara sadece akıl ile bakılması çıkar olgusunu da beraberinde getirmektedir. Özellikle materyalist ve kapitalist düşünce sisteminin dayanağının sadece akıl olması, hatta bu düzene karşı oluşturulan sosyalist ve komünist düşüncenin de yine akıl ile ilintilenmesi dünyadaki barışın tesis edilmesini oldukça zorlaştırmıştır. Onun için Mevlana'nın olaylara çift yönlü bakışı değer kazanmıştır.

EK 4: Şems-i Tebrizi

İran'ın Doğu Azerbaycan Eyaleti'nin yönetim merkezi olan Tebriz şehrinde m. 1185 yılında Melik Dad oğlu Ali adında bir zatın oğludur ve Şemseddin yani dinin güneşi lâkabıyla anılmıştır.

Daha küçük yaşlarda, manevi ilimleri tahsilde gösterdiği kabiliyetle dikkat çeken Şems, din ilimleri tahsilden sonra, genç yaşlarında Tebrizli Ebubekir Sellaf'a mürid olmuş, ü

nünü duyduğu bütün meşhur şeyhlerden feyz almaya çalışmış ve bu sebeple diyar diyar dolaşmıştır. Bu gezginliğinden dolayı kendisine Şemseddin Perende (uçan Şemseddin) denilmiş, ayrıca Tebriz'de tarikat pîrleri ve hakikat arifleri ona Kâmil-i Tebrizi adını vermişlerdir.

Daha sonraları Sacaslı Şeyh Rukneddin, Tebrizli Selahaddin Mahmut ile mutasavvıf Necmüddin Kübra'nın halifelerinden Centli Baba Kemal'e intisap ederek onlardan feyz almıştır. Hz. Muhammed'in ahlakını örnek alan Şemseddin-i Tebrizî, devamlı bir arayış içerisinde olmuş, manevî bir işaret üzerine de Mevlana'yı arayıp bulmuştur. Dünyaya, kılık ve kıyafete önem vermeyen Şems, Mevlana ile üç-üçbuçuk yıl süren beraberliği neticesinde onun hayatında yeni ufukların açılmasına vesile olmuş, onu ilahî aşkın potasında eriterek, kâmil bir Hak aşığı yapmaya muvaffak olmuştur.

Şems-i Tebrizi Şam'a döndüğünde, Mevlana Celaleddin için onun yokluğu dayanılmazdır. Şems'in varlığını kabullenememiş kimseler, Mevlana Celaleddin'e ileri geri laflar etmişlerdir. Mevlana'nın bu kimselerden birine verdiği cevap şöyledir:

"Onun ışığı vurmazdan önce ölü bir nakıştım sadece taş duvarlarınızda. O, elindeki yay ile vurmazdan önce tellerime; hep aynı nameyi çalıp söyleyen, kendi sesine yabancı bir kuru rebaptım. Ben onun avucunda bağlar, bahçeler ağaçlar görür; deryalar gibi geniş, deryalar kadar berrak sular görürüm. Onun avucunda çıkan ağaçların gölgesinde dinlenirim. Lâkin siz bunların hiçbirini göremezsiniz."

Bir süre sonra Şems, Celaleddin'in oğlu Sultan Veled'in çağrısı üzere Konya'ya geri gelir. Celaleddin, bir daha şehirden ayrılmasın diye, onu bir kızla evlenmeye ikna eder; bu kız Celaleddin'in evinde evlâtlık olan Kimya Hatun'dur. Kimya Hatun'a

gizliden aşık olan, Mevlana'nın küçük oğlu Alaaddin, bu durumu hazmedemez ve Şems aleyhtarlarının yanında yer almaya başlar.

Şems hicri 645, miladi 1247 tarihinde Mevlana'da meydana gelen büyük değişikliği hazmedemeyenler tarafından mı öldürüldü, yoksa geldiği gibi kimseye haber vermeden Konya'yı terk mi ettiği bilinmemektedir.

Bu gün Konya'da Şems makamı olarak bilinen, halk ve bilhassa Mevlevilerce Mevlana türbesinden önce ziyaret edilen bu mescit-türbe de mevcut sanduka, boş bir sanduka mı, yoksa Mehmet Önder Bey'in bir hatırasında anlatıldığı gibi, Şems gerçekten burada mı gömülüdür, bu da bilinmez.

Niğde'deki Kesikbaş Türbesi de Şems'e izafe edilir. Bunlardan ayrı olarak Tebriz şehrinde "Geçil" denilen mezarlıkta, aynı bölgede Hoy'da, Pakistan'ın Multon şehrinde Şems türbeleri veya makamları vardır. Bunlar çeşitli rivayetlerle süslenmiştir. Pakistanlıların söylediklerine göre de Şems, Konya'dan bir gece yarısı gizlice ayrılmış, Hoy şehrine hareket etmiş ve orada yerleşmiştir. Rivayete göre Şems-i Tebrizi Hoy'da vefat eder ve orada gömülür. Mezarı, Unesco Dünya Kültür Mirası'na aday gösterilir. Bir rivayete göre, Mevlana'nın küçük oğlu Alaaddin de, Şems'i öldürenler arasındadır.

http://tr.wikipedia.org/wiki/%C5%9Eems-i_Tebrizi 26.12.2011

Ek 5: Zahara'nın Ella'ya Mektubu

Bir önceki mesajında demişsin ki, "Romanımı iki kez okuduktan ve Şems ile aranda bunca benzerlik gördükten sonra hayat hikâyeni merak etmeye başladım. Bana nasıl Sufi olduğunu anlatır mısın?"

Geçmişini konuşmaktan pek hoşlanmıyorum Ella, yine de sana anlatacağım...

İskoçya'da, Kinlochbervie adında bir balıkçı köyünde dünyaya geldim. Ailemin bana verdiği isim Craig Richardson'dı. Çocukluğumdan kalan en belirgin hatıralar balıkçı tekneleri, bel vermiş ağlar arasından yeşil yılanlar gibi sarkan şerit şerit yosunlar, kumsal boyunca solucan didikleyen çulluklar, beklenmedik yerlerde boy veren yabancı çiçekler, denizin keskin ve tuzlu kokusu, yemyeşil dağlar ve bir de savaş sonrası Avrupa'ya hâkim olan alışılmadık sükûnet... Ben bunların arasında büyüdüm.

Ardından bütün dünya paldır küldür 1960'larm tufanına yakalandı. Öğrenci eylemleri, uçak kaçırımlar, devrim girişimleri... Bense sessiz köşemde hepsinden uzak, yaşitlarımın kapıldığı değişim dalgasından habersizdim. Babamın ikinci el kitap satan bir dükkânı vardı, annemse yünü kıymetli koyunlar yetiştirirdi. Böylece çocukluğum boyunca hem bir çobanın münzevi hâllerinden, hem bir kitapçının içedönüklüğünden bir şeyler aldım galiba. Çoğu gün bir ağaca tırmanır, manzarayı seyredalar, tüm hayatımı burada geçirmeyi planlardım. Bazen köyden çıkmak ve maceralara atılmak arzusu kalbimi yoklarsa da, Kinlochbervie'yi severdim. Hayatımdan memnundum. Orada doğdum, orada öleceğim sanırdım. Meğer Tanrı'nın benim için yazdığı hikâye bambaşkaymış.

Yirmi yaşında hayatımı tümünden değiştirecek iki şeyle karşılaştım. Birincisi profesyonel fotoğraf makinesiydi. Fotoğrafçılık kursuna kaydoldum, ilk başta hobi olarak başlayan bu uğraşın ömür boyu süren bir tutku olacağını bilmiyordum. İkincisi, bir kadınla tanıştım. Arkadaşlarıyla Avrupa'yı gezen ve "tesadüfen" köyümüze uğrayan Hollandalı bir kadın. Margot'du adı.

Benden sekiz yaş büyüktü; çok güzeldi, uzun boylu, alımlı, başına buyruktu. Bohem, idealist, radikal, entelektüel, biseksüel, solcu, özgürlükçü, yeşil-anarşist, çokkültürlülük yanlısı, azınlık ve insan hakları savunucusu, ekofeminist... Margot'u

anlatan kavramların çoğunun anlamını bile bilmiyordum. Ama bir tek şeyin farkındaydım: O bir Sarkaç Kadındı.

Bir bakmışsın son derece mutlu ve delidolu, içinde buram buram yaşam sevinciyle fikirler, projeler peşinde koşuyor. Bir bakmışsın omuzları çökmüş, gözlerinin ferisi sönmüş. Ruh hâlini önceden kestirmek imkânsızdı. "Burjuva konforunun ikiyüzlülüğü" dediği hâkim yaşam tarzına ezelden kızgındı. Her şeyi en ufak ayrıntısına kadar sorgulamaktan, eleştirmekten kaçınmazdı. Benim gibi sakin ve temkinli birinin nasıl olup da Margot gibi çılgın bir kadın karşısında paniğe kapılıp kaçmadığı muammadır. Hâlâ anlayamam. Ama kaçmadım. Aksine, kendimi Margot'nun canlı kişiliğinin girdabına bıraktım. Hiç düşünmeden... Âşık olmuştum.

Tuhaf bir kimyası vardı Margot'un. Devrimci ve yaratıcı fikirler, sivri eleştirilerle doluydu; cesur, bağımsız ve asiydi. Ama aynı zamanda kristal bir çiçek gibi narindi. Bir bakmışsın olmadık bir sözden incinmiş, kırılmış. Kendi kendime söz verdim: Onu dış dünyanın hoyratlığından da, kendi içindeki yıkıcı damardan da koruyacaktım. Acaba benim sevdiğim kadar o da beni sevdi mi? Sanmıyorum Ella. Bana sadık olduğunu da sanmıyorum. Ama biliyorum ki o da hiç kimseyi sevmediği kadar, hatta kendi kendini şaşırtıp ürkütecek kadar çok sevdi beni. Kendince, kadrince, yapabildiğince...

Böylece Margot'un peşine düşüp Amsterdam'a gittim. Orada evlendik. Margot burada biraz duruldu; kendini siyasi yahut ekonomik nedenlerden ötürü Avrupa'ya iltica edenlere yardıma adadı. Mültecilerin ihtiyaçlarına odaklı bir sivil toplum örgütünde çalışarak dünyanın en belalı köşelerinden kaçıp Hollanda'ya sığınan ailelere rehberlik ediyordu. Onların koruyucu meleği idi. Öyle ki Endonezya'dan, Somali'den, Arjantin'den, Filistin'den nice aile kızlarına onun adını verdi.

Bense böyle idealist davalarla ilgilenemeyecek kadar "meşgul" ve galiba maddiyatçıydım. İşletme mezunu hırslı bir genç adam olarak kurumsal kariyer basamaklarını tırmanmaktaydım. Uluslar arası bir firmada çalışmaya başladım. Margot ne statüme ne de maaşımla ilgileniyordu ama ben bunları gün geçtikçe daha çok önemsemeye başladım. Güçlü olmak istiyordum. Güçlü ve zengin... Tüm hayatımızı ince ince planlamıştım. İki sene içinde çocuk yapacaktık. Kafamdaki mutlu aile tablosunda iki kız çocuğu vardı. Bizi aydınlık bir gelecek beklediğinden emindim. Ne de olsa dünyanın en güvenli yerlerinden birinde yaşıyorduk; bozuk bir musluk gibi

Avrupa'ya mülteci akıtan o karmaşık ülkelerden birinde değil. Gençtik, sıhhatimiz yerindeydi. Hiçbir şeyin yanlış gitmesine ihtimal vermiyordum. Şimdi bu satırları yazarken inanması zor geliyor. Artık elli dört yaşındayım, Margot ise hayatta değil.

Oysa daha sağlıklı ve tartışmasız, iyi kalpli olan oydu, ben değil. Yaşamayı asıl o hak ediyordu. Yalnız sağlıklı şeyler yer, düzenli egzersiz yapar, her türlü kötü alışkanlıktan uzak dururdu. Hep incecikti, formdaydı. Aramızdaki yaş farkına rağmen benden daha genç dururdu.

Beklenmedik bir şekilde öldü. Bir gece sığınma talep eden bir Rus gazeteciyi ziyarete gitmişti. Dönüşte otobanın ortasında arabası arıza yapmış. Ve her zaman trafik kurallarına riayet eden, bu konuda beni hep uyararak Margot, dörtlüleri yakıp bekleyecek yerde, nedense basireti bağlanmış gibi arabadan çıkıp en yakındaki köye yürümeye kalkmış. Üstünde koyu kahverengi bir trençkot, koyu renk pantolon. Karanlıkla bütünleşircesine... Yüz metre ilerde hızla gelen bir araç çarpmış. Yugoslavya plakalı bir karavan. Şoför onu görmemiş bile.

Sevdiğim kadını kaybedince ağır bir dönüşüm geçirdim. Ne o balıkçı köyündeki saf delikanlıydım artık, ne kariyer peşinde koşan bir işletmeci... İçimdeki bastırılmış hayvan ortaya çıktı; bastırılmış ve kapana kısılmış.

Hızla değiştim, çirkinleştim, çirkefleştim ve en nihayetinde dibe vurdum. 1970'lerin başıydı. Hayatımın bu safhasına, Sufi kelimesinin "S" harfiyle tanışma dönemi diyorum.

İşte böyle. Umarım sıkılmamışsındır Ella. Biraz uzunca yazmışım.

Sevgilerle,

Aziz (Şafak, 2009, S. 261-265)

Ek 6: Ella'nın Zahara'ya Mektubu

Biricik Aziz,

Sana bu kez email filan değil, gerçek bir mektup yazmak istedim. Eski usul. Mürekkebiyle, kâğıdı zarfı puluyla klasik bir mektup. Yazıp hemen postaya vermem gerek. Eğer yollamakta gecikirsem, yazdıklarım pişman olup mektubu yırtabilirim. Hani biriyle tanışırısın, çevrende görmeye alıştığın insanlardan çok farklı biri. Öyle biri ki her şeyi bambaşka bir gözle görür ve seni de bakış açını değiştirmeye yöneltir. Dünyaya onun gözleriyle bakmaya başlarsın. İçine ve dışına da. Etkilenirsin. Etkilenmek ne kelime, büyüüne kapılırsın. Gene de ilk başlarda araya bir mesafe koyabileceğini, yüreğini kontrol altında tutabileceğini zannedersin. Oysa rüzgâr sandığın fırtınadır. Sınır sandığın yer oynak ve kaygan bir zemindir. Bir bakmışsın, farkında bile olmadan açılmış, karadan uzaklaşmışsın. Okyanusun tam ortasındasın.

Aziz, senin kelimelerine ne zaman böyle bağlandım, bilemiyorum. Tek bildiğim yazışmalarımızın beni değiştirdiği. Hem de tâ en başından itibaren. Belki sana bunları itiraf ettiğime pişman olacağım. Belki haddimi bilmiyorum. Ama koca bir ömrü haddimi bilerek geçiren ben, bir kere de olsa hudutlarımı aşmak istiyorum. Cesaretim beni şaşırtıyor. Tabi eğer bunun ismi cesaretse... Önce yazdığın romanı okudum. Kelimelerinle uyandım, onlarla uyudum. Sonra yazışmaya başladık ve yazıdan yazarına döndü ilğim. Senden mesaj gelmişse mutlu başlıyorum güne, gelmemişse bir yanım eksik gibi hissediyorum. Ben galiba önce senin hikâyelerine vuruldum. Hayal gücüne, yüreğine, içinde taşıdığın harflere... Ve nihayet anladım ki nicedir tatmadığım, hatta unuttuğumu sandığım bu heyecan gelip geçici bir heves değil. Biliyor musun, gün boyu kendi kendime konuşur gibi seninle konuşuyorum? O gün olan bitenleri seninle tartışıyorum. Ne zaman yeni bir yere gitsem ya da hoş bir şeyle karşılaşsam, "acaba Aziz burada olsa ne düşünürdü?" diyorum. Her güzelliği seninle paylaşmak istiyorum. Geçen gün oğlum, "Anne sende bir farklılık var. Saçına bir şey mi yaptın?" diye sordu. Saçım her zamanki gibi. Ama farklı gözüktüğümün farkındayım. Arkadaşlarımdan benzer şeyler işitiyorum. "Yüzün ışıldıyor" diyorlar. "Cilt bakımı filan mı yaptırdın?" Hiçbir şey yaptığım yok hâlbuki. Seni düşünmekten başka. Ama ne zaman kendimi kaptırıp seni düşünsem, şunu hatırlıyorum: Biz henüz yüz yüze görüşmedik bile. Ve işte o zaman gerçeğe dönüyorum. Kabullenmem gereken gerçek bu; Seni daha görmeden

seviyorum... Aşkın Şeriatı'nı okumayı bitirdim, raporumu teslim ettim (evet, roman hakkında yayın raporu hazırlıyordum. Öyle çok istedim ki görüşlerimi seninle paylaşmayı. Hiç olmazsa raporla beraber yayınevine yolladığım mektubu göstereyim istedim. Ama doğru olmazdı. Gene de şunu söylemeliyim: Romanını sevdim, hem de çok. Hayatımla alâkası olmayan bir hikâyenin içine çektin beni. Ama bitirince anladım ki her şeyin her şeyle alâkası var aslında..) Her neyse, bu mektubu yazma kararımın Aşk Şeriatı'ya bir ilgisi yok. Beni yazmaya iten, aramızdaki bu adını koyamadığım ilişki. İlk başlarda basit bir yazışma olarak gördüğüm macera sandığımdan daha ciddi bir hâl aldı. Önce anlattığın hikâyelere âşık oldum, sonra bir de baktım ki seni sevmişim... Dedim ya, bu mektubu hemen yollamam lâzım. Yoksa yırtıp atarım... Ella (Şafak, 2009, S.324-326)

EK 7: Gönlü geniş ve Ruhu Gezgin Sufi Meşreplilerin Kırk Kuralı:

1. kural: Yaradan'ı hangi kelimelerle tanımladığımız, kendimizi nasıl gördüğümüze ayna tutar. Şayet tanrı dendi mi öncelikle korkulacak, utanılacak bir varlık geliyorsa aklına, demek ki sen de korku ve utanç içindesin çoğunlukla. Yok, eğer, tanrı dendi mi evvela aşk, merhamet ve şefkat anlıyorsan, sende de bu vasıflardan bolca mevcut demektir.

2. kural: Hak yolunda ilerlemek yürek işidir, akıl işi değil. Kılavuzun daima yüreğin olsun, omzun üstünde ki kafan değil. Nefsini bilenlerden ol silenlerden değil!

3. kural: Kur'an dört seviyede okunabilir. İlk seviye zahiri manadır. Sonra ki batını manadır. Üçüncü batınınin batınisidir. Dördüncü seviye o kadar derindir ki kelimeler kifayetsiz kalır tarif etmeye.

4. kural: Kâinattaki her zerrede Allah'ın sıfatlarını bulabilirsin, çünkü O camide, mescitte, kilisede, havrada değil, her an her yeredir. Allah'ı görüp yaşayan olmadığı gibi, onu görüp ölen de yoktur. Kim O'nu bulursa, sonsuza dek O'nda kalır.

5. kural: Akıl kimyası ile aşkın kimyası başkadır. Akıl temkinlidir. Korka korka atar adımlarını. Aman sakın kendini diye tembihler. Halbuki aşk öyle mi? Onun tek dediği: Bırak kendini, ko gitsin; akıl kolay kolay yıkılmaz. Aşk ise kendini yıpratır, harap düşer. Hâlbuki hazineler ve defineler yıkıntılar arasında olur. Ne varsa harap bir kalpte var!

6. kural: Şu dünyadaki çatışma, önyargı ve husumetlerin çoğu dilden kaynaklanır. Sen sen ol, kelimelere fazla takılma. Aşk konusunda dil zaten hükmünü yitirir. Âşık dilsiz olur.

7. kural: Şu hayatta tek başına inzivada kalarak, sadece kendi sesinin yankısını duyarak, hakikati keşfedemezsin. Kendini ancak bir başka insanın aynasında tam olarak görebilirsin.

8. kural: Başına ne gelirse gelsin, karamsarlığa kapılma. Bütün kapılar kapansa bile, sonunda O sana kimsenin bilmediği gizli bir patika açar. Sen şu anda göremesen de, dar geçitler ardında nice cennet bahçeleri var. Şükret! istediğini elde edince şükretmek kolaydır. Sufi, dileği gerçekleşmediğinde de şükredebilendir.

9. kural: Sabretmek, öylece durup beklemek değil, ileri görüşlü olmak demektir. Sabır nedir? Dikene bakıp gülü, geceye bakıp gündüzü tahayyül edebilmektir. Allah aşıkları sabrı gülbeşeker gibi tatlı tatlı emer, hazmeder. Ve bilirler ki, gökteki ayın hilalden dolunaya varması için zaman gerekir.

10. kural: Ne yöne gidersen git, doğu,batı,kuzey ya da güney- çıktığın her yolculuğu içine doğru bir seyahat olarak düşün! Kendi içine yolculuk eden kişi, sonunda arzı dolaşır.

11. kural: Ebe bilir ki sancı çekilmeden doğum olmaz, ana rahminden bebeğe yol açılmaz. Senden yepyeni ve taptaze bir sen zuhur edebilmesi için zorluklara, sancılara hazır olman gerekir.

12. kural: Aşk bir seferdir. Bu sefere çıkan her her yolcu, istese de istemese de tepeden turnağa değişir. Bu yollara dalıp da değişmeyen yoktur.

13. kural: Şu dünyada semadaki yıldızlardan daha fazla sayıda sahte hacı, hoca, şeyh, şih var. Hakiki mürşit seni kendi içine bakmaya ve nefsini aşıp kendindeki güzellikleri bir bir keşfetmeye yönlendirir. Tutup da ona hayran olmaya değil.

14. kural: Hakk'ın karşına çıkardığı değişimlere direnmek yerine, teslim ol. Bırak hayat sana rağmen değil seninle beraber aksın. Düzenim bozulur, hayatımın altı üstüne gelir diye endişe etme. Nereden biliyorsun hayatın altının üstünden daha iyi olmayacağını?

15. kural: Allah, içte ve dışta her an hepimizi tamama erdirmekle meşguldür. Tek tek her birimiz tamamlanmamış bir sanat eseriyiz. Yaşadığımız her hadise, atlattığımız her badire eksiklerimizi gidermek için tasarlanmıştır. Rab noksanlarımızla ayrı ayrı uğraşır çünkü beşeriyet denen eser, kusursuzluğu hedefler.

16. kural: Kusursuzdur ya Allah, onu sevmek kolaydır. Zor olan hatasıyla sevabıyla fani insanları sevmektir. Unutma ki kişi bir şeyi ancak sevdiği ölçüde bulabilir. Demek ki hakikaten kucaklamadan ötekini, Yaradan'dan ötürü yaratılanı sevmeden, ne layıkıyla bilebilir, ne layıkıyla sevebilirsin.

17. kural: Esas kirlilik dışta değil içte, kisvede değil kalpte olur. Onun dışındaki her leke ne kadar kötü görünürse görünsün, yıkandı mı temizlenir, suyla arınır. Yıkamakla çıkmayan tek pislik kalplerde yağ bağlamış haset ve art niyettir.

18. kural: Tüm kainat olanca katmanları ve karmaşasıyla insanın içinde gizlenmiştir. Şeytan, dışımızda bizi ayartmayı bekleyen korkunç bir mahluk değil bizzat içimizde bir sestir. Şeytanı kendinde ara, dışında, başkalarında değil ve unutma ki nefsini bilen Rabb'ini bilir. Başkalarıyla değil sadece kendiyle uğraşan insan sonunda mükafat olarak Yaradan'ı tanır

19. kural: Başkalarından saygı, ilgi ya da sevgi bekliyorsan önce sırasıyla kendine borçlusun bunları. Kendini sevmeyen birinin sevilmesi mümkün değildir. Sen kendini sevdiğin halde dünya sana diken yolladı mı, sevin. Yakında gül yollayacak demektir.

20. kural: Yolun ucunun nereye varacağını düşünmek beyhude bir çabadan ibarettir. Sen sadece atacağın ilk adımı düşünmekle yükümlüsün. Gerisi zaten kendiliğinden gelir.

21. kural: Hepimiz farklı sıfatlarla sıfatlandırıldık. Şayet Allah herkesin tıpatıp aynı olmasını isteseydi, hiç şüphesiz öyle yapardı. Farklılıklara saygı göstermemek, kendi doğrularını başkalarına dayatmaya kalkmak, Hakk'ın mukaddes nizamına saygısızlık etmektir.

22. kural: Hakiki Allah aşığı bir meyhaneye girdi mi orası ona namazgâh olur. Ama bekri aynı namazgâha girdimi orası ona meyhane olur. Şu hayatta ne yaparsak yapalım, niyetimizdir farkı yaratan, suret ile yaftalar değil.

23. kural: Yaşadığımız hayat elimize tutuşturulmuş rengârenk ve emanet bir oyuncaktan ibaret. Kimisi oyuncağı o kadar ciddiye alır ki ağlar, perişan olur onun için. Kimisi eline alır almaz şöyle bir kurcalar oyuncağı, kırar ve atar. Ya aşırı kıymet verir, ya kıymet bilmeyiz.

Aşırılıklardan uzak dur. Sufi ne ifrattadır ne tefritte. Sufi daima orta yerde...

24. kural: Madem ki insan eşref-i mahlûkattır, yani varlıkların en şerefli, attığı her adımda Allah'ın yeryüzünde ki halifesi olduğunu hatırlayarak, buna yakışır soylulukta hareket etmelidir. İnsan yoksul düşse, iftiraya uğrasa, hapse girse, hatta esir olsa bile, gene de başı dik, gözü pek, gönlü emin bir halife gibi davranmaktan vazgeçmemelidir.

25. kural: Cenneti ve cehennemi illa ki gelecekte arama. İkisi de şu an da burada mevcut. Ne zaman birini çıkarırsınız, hesapsız ve pazarlıksız sevmeyi başarsak, cennetteyiz aslında. Ne vakit birileriyle kavgaya tutuşsak; nefrete, hasede ve kine bulaşsak, tepetaklak cehenneme düşüveririz.

26. kural: Kainat yekvücut, tek varlıktır. Her şey ve herkes görünmez iplerle birbirine bağlıdır. Sakın kimsenin ahını alma; bir başkasının hele hele senden zayıf olanın canını yakma. Unutma ki dünyanın öte ucunda tek bir insanın kederi, tüm insanlığı mutsuz edebilir. Ve bir kişinin saadeti herkesin yüzünü güldürebilir.

27. kural: Şu dünya bir dağ gibidir, ona nasıl seslenirsen o da sana öyle aksettirir. Ağzından hayırlı bir laf çıkarsa, hayırlı laf yankılanır, şer çıkarsa sana gerisin geri şer yankılanır.

Öyleyse kim ki senin hakkında kötü konuşur, sen o insan hakkında kırk gün kırk gece güzel sözler et. Kırk günün sonunda göreceksin herşey değişmiş olacak. Senin gönlün değişirse dünya değişir.

28. kural: Geçmiş zihinlerimizi kaplayan bir sis bulutundan ibaret. Gelecek ise başlı başına bir hayal perdesi. Ne geleceğimizi bilebilir, ne geçmişimizi değiştirebiliriz. Sufi daima şu anın hakikatini yaşar.

29. kural : Kader hayatımızın önceden çizilmiş olması demek değildir. Bu sebepten, "ne yapalım, kaderimiz böyle" deyip boyun bükme cehalet göstergesidir. Kader yolun tamamını değil, sadece yol ayrımlarını verir. Güzergâh bellidir ama tüm dönemeç ve sapaklar yolcuya aittir. Öyleyse ne hayatının hâkimisin, ne de hayat karşısında çaresizsin.

30. kural: Hakiki sufi öyle biridir ki başkaları tarafından kınansa, ayıplansa, dedikodusu yapılsa, hatta iftiraya uğrasa bile, o ağzını açıp da kimse hakkında tek kelime kötü laf etmez.

Sufi kusur görmez kusur örter.

31. kural : Hakk'a yakınlaşabilmek için kadife gibi bir kalbe sahip olmalı. Her insan şu veya bu şekilde yumuşamayı öğrenir. Kimi bir kaza geçirir, kimi ölümcül bir hastalık, kimi ayrılık acısı çeker, kimi maddi kayıp... Hepimiz kalpteki katılıkları çözmeye fırsat veren badireler atlatırız. Ama kimimiz bunda ki hikmeti anlar ve yumuşar; kimimiz ise ,ne yazık ki daha da sertleşerek çıkar.

32. kural : Aranızda ki perdeleri tek tek kaldır ki Allah'a saf bir aşkla bağlanabilesin. Kuralların olsun ama kurallarını başkalarını dışlamak yahut yargılamak için kullanma.

Bilhassa putlardan uzak dur, dost. Ve sakın kendi doğrularını putlaştırma. İncanın büyük olsun ama incanınla büyüklük taslama !

33. kural : Bu dünyada herkes bir şey olmaya çalışırken sen hiç ol! Menzilin yokluk olsun. İnsanın çömlekten farkı olmamalı. Nasıl ki çömleği tutan dışında ki biçim değil içinde ki boşluk ise, insanı ayakta tutan da benlik zannı değil hiçlik bilincidir.

34. kural : Hakk'a teslimiyet ne zayıflık ne edilgenlik demektir. Tam tersine, böylesi bir teslimiyet son derece güçlü olmayı gerektirir. Teslim olan insan çalkantılı ve girdaplı sularda debelenmeyi bırakır; emin bir beldede yaşar.

35. kural : Şu hayatta ancak tezatlarla ilerleyebiliriz. Mümin içindeki münkirle tanışmalı, Allah'a inanmayan kişi ise içinde ki inananla. İnsan-ı kamil mertebesine varana kadar gıdım gıdım ilerler kişi. Ve ancak tezatları kucaklayabildiği ölçüde olgunlaşır.

36. kural : Hileden,desiseden endişe etme. Eğer birileri sana tuzak kuruyor, sana zarar vermek istiyorsa, Allah da onlara tuzak kuruyordur. Çukur kazanlar o çukura kendileri düşer. Bu sistem karşılıklar esasına göre işler. Ne bir katre hayır karşılıksız kalır, ne bir katre şer. O'nun bilgisi dışında yaprak bile kıpırdamaz. Sen sadece buna inan !

37. kural :Allah kılı kırk yaracak titizlikle çalışan bir saat ustasıdır. O kadar dakiktir ki sayesinde her şey tam zamanında olur. Ne bir saniye erken, ne bir saniye geç. Her insan için bir aşık olma zamanı vardır; bir de ölmek zamanı.

38. kural : Yaşadığım hayatı değiştirmeye, kendimi dönüştürmeye hazır mıyım ? Diye sormak için hiçbir zaman geç değil. Kaç yaşında olursak olalım, başımızdan ne geçmiş olursa olsun, tamamen yenilenmek mümkün. Tek bir gün bile öncekinin tıpatıp tekrarıysa,yazık ! Her an her nefeste yenilenmeli. Yepyeni bir yaşama doğmak için ölmeden önce ölmeli.

39. kural : Noktalar sürekli değişse de bütün aynıdır. Bu dünyadan giden her hırsız için bir hırsız daha doğar. Ölen her dürüst insanın yerini bir dürüst insan alır. Hem bütün hiçbir zaman bozulmaz. Her şey yerli yerinde kalır, merkezinde... Hem de bir günden bir güne hiçbir şey aynı olmaz. Ölen her sufi için bir sufi daha doğar.

40. kural: Aşksız geçen bir ömür beyhude yaşanmıştır. Acaba ilahi aşk peşinde mi koşmalıyım, yoksa dünyevi, semavi ya da cismani diye sorma!Ayrımlar ayrımları

doğurur. Aşk'ın hiçbir sıfat ve tamlamaya ihtiyacı yoktur. Başlı başına bir dünyadır aşk. Ya tam ortasındadır, merkezinde ya da dışındadır, hasretinde. (Bkz. Şafak. 2009)

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Üzeyir DURU
Doğum Tarihi : 08.07.1980
Doğum Yeri : Gülnar/Mersin
E-Posta : hikmetlioglu@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

2008-2011: Yüksek Lisans, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
2001-2006: Lisans, Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı, Adana.
1995-1999: Lise, İçel 75. Yıl Anadolu Öğretmen Lisesi, Mersin.
1992-1995: Orta Okul, Aydıncık İlköğretim Okulu, Aydıncık/Mersin

İŞ DURUMU

2008-2011: Erkan School of Language (Adana) Almanca Öğretmenliği
2008-2009: Çukurova Üniversitesi DAAD, Comenius ve Erasmus Kurs Öğretmenliği.
2007-2008: 1.Zh. Tug. K.lığında (İstanbul) İkm Yedek Subay Almanca Tercümanı Olarak Alman Heyeti ve Teknisyenlerine Tercümanlık.
2006-2007: Almanya'da Rosswager GS, Stromberg Gymnasium ve Schiller Hauptschule' de Comenius Öğretmen Değişim Programı Dâhilinde Stajyer Öğretmenlik.